

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Кафедра «Іноземна філологія та переклад»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

АНГЛОМОВНА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: СЕМАНТИКА, СТРУКТУРА, ПЕРЕКЛАД

Виконала	студентка групи ГФз-313м Трубарова Марина Олегівна
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Керівник	к. філол. н, доцент Г. М. Костенко

Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет гуманітарний
Кафедра «Іноземна філологія та переклад»
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 035 «Філологія»
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В.о. завідувача кафедри
доц. Н. М. Жукова

«__» грудня 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Трубарової Марини Олегівни

1. Тема кваліфікаційної роботи: АНГЛОМОВНА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: СЕМАНТИКА, СТРУКТУРА, ПЕРЕКЛАД.
керівник кваліфікаційної роботи Костенко Ганна Миколаївна, к. філол. н., доцент, доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»
затверджені наказом закладу вищої освіти від «09» грудня 2024 р. № 520
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи: 20 грудня 2024 р.
3. Вихідні дані кваліфікаційної роботи: теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних дослідників: Вострова С., Дидик-Меуш Г., Єщенко Т., Зіменковський А., Федущак О., Єремєєва Т., Кучеренко І., Адаменко М., Терлецька І., Кобильченко М., Шекера Н., Biber D., Garoon J., Duggan P., Grinev S., Schmidt J., Wulff H. та вибірка досліджуваних медичних термінів.
4. ЗМІСТ розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити): 1) визначення поняття «текст» та «медичний текст»; 2) розгляд структурних чинників медичного тексту; 3) дослідження специфічної термінології медичного тексту; 4) ідентифікація особливостей моноксемних термінів та двокомпонентних термінологічних словосполучень; 5) опис семантичних характеристик термінології сфери медичної документації.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): 10 рисунків, 9 таблиць.

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I – II	Костенко Г. М., к. філол. н., доцент		
Нормоконтроль	Лещенко Г. А., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання «10» вересня 2024 року.

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	вересень 2024	виконано
2.	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу	вересень 2024	виконано
3.	Складання календарного плану кваліфікаційної роботи	вересень 2024	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання 1 та 2 розділів	вересень – жовтень 2024	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2024	виконано
6.	Підготовка розділу 2	жовтень 2024	виконано
7.	Підготовка вступу	листопад 2024	виконано
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад – грудень 2024	виконано
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи	грудень 2024	виконано
10.	Проходження нормоконтролю та рецензування кваліфікаційної роботи	грудень 2024	виконано
11.	Захист кваліфікаційної роботи	грудень 2024	виконано

Студентка

Трубарова М. О.

Керівник кваліфікаційної роботи

Костенко Г. М.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 131 с., 10 рис., 9 табл., 4 додатків, 85 джерел.

Об'єкт дослідження – англomовна термінологія медичних текстів.

Мета роботи – аналіз та систематизація термінологічного матеріалу медичної галузі, визначення його основних характеристик, а також встановлення структурних чинників медичного тексту.

Методи дослідження – описовий; порівняльно-історичний; структурний аналіз способів творення англійських слів; системно-функціональний метод; метод компонентного аналізу; метод стилістичного аналізу; метод словникових дефініцій; компаративний метод; метод перекладацького аналізу.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядається поняття «текст» та «медичний текст»; розглянуто специфічну термінологію медичного тексту та проаналізовано особливості інтерпретації медичних документів. Другий розділ присвячено дослідженню структурно-семантичних характеристик англomовної термінології у сфері медичної документації, зокрема перекладознавчому аспекту та словотвірним особливостям моноксемних термінів, таких як префіксальне та суфіксальне термінотворення, конверсія та основоскладання. Також розглянуто словотвірні особливості термінів-словосполучень, включаючи дво- та багатокomпонентні терміни та термінологічні аббревіатури, семантичні характеристики термінології у сфері медичної документації (полісемія, синонімія, терміни-епоніми). У висновках узагальнено результати дослідження.

ТЕКСТ, МЕДИЧНИЙ ТЕКСТ, ТЕРМІНОЛОГІЯ, ГРАФІЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ, ВЕРБАЛЬНА СКЛАДОВА, ЕПОНІМИ, ПОЛІСЕМІЯ, СИНОНІМІЯ, КОНВЕРСІЯ, МОНОЛЕКСЕМНІ ТЕРМІНИ

ЗМІСТ

Завдання на роботу	
Реферат	
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МЕДИЧНОГО ТЕКСТУ	11
1.1. Визначення поняття «текст» та «медичний текст»	11
1.2. Структурні чинники медичного тексту	17
1.2.1. Специфічна термінологія медичного тексту	19
1.2.2. Види медичних документів та особливості їх інтерпретації	24
1.2.3. Методологія дослідження медичних текстів	32
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СФЕРИ МЕДИЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ	35
2.1. Словотвірні особливості монолексемних термінів	35
2.1.1. Префіксальне термінотворення	38
2.1.2. Суфіксальне термінотворення	42
2.1.3. Конверсія	46
2.1.4. Основоскладання	49
2.2. Словотвірні особливості термінів-словосполучень.....	52
2.2.1. Основні риси двокомпонентних термінологічних словосполучень	56
2.2.2. Багатокомпонентні терміни як засіб передачі інформації	59
2.2.3. Термінологічні аббревіатури у лексиці медичної документації .	65
2.3. Семантичні характеристики термінології сфери медичної документації	69
2.3.1. Явище полісемії у термінології сфери медичної документації .	71
2.3.2. Синонімія у термінології сфери медичної документації	74
2.4. Терміни-епоніми у лексиці медичної документації	78

	6
ВИСНОВКИ.....	81
SUMMARY	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	88
ДОДАТКИ	96
Додаток А. Глосарій медичних термінів	96
Додаток Б. Приклади медичних текстів	115
Додаток В. Графічна вербалізація медичних текстів	121
Додаток Г. Тези доповіді на конференції	126

ВСТУП

Сучасний світ стрімко розвивається у всіх галузях науки, і лінгвістика не є винятком. Науковці працюють над створенням нових винаходів, удосконаленням вже існуючих та вирішенням проблем, що постають перед ними. Дослідження термінології, зокрема медичної, дозволяє нам чітко прослідкувати процес її розвитку та становлення. Під час виробництва та впровадження нових технологій виникає потреба у термінології для опису цих об'єктів, функцій чи діяльності. Медична термінологія, яка є частиною спеціальної лексики, відіграє важливу роль у цьому процесі. Незважаючи на те, що медична термінологія ще не вивчена повністю, вона активно використовується у повсякденному та науковому мовленні. Кожна галузь має свій обсяг термінів, а медична термінологія, завдяки своїй складності та розмаїтості, викликає особливий інтерес сучасних дослідників.

Теоретичною базою дослідження послужили праці вітчизняних та зарубіжних учених (А. Болотнікова [2021], С. Вострова [2003], Т. Єщенко [2013], А. Крижанівська [1987], О. Петрова [1994], А. Ткач [2015], С. Шепітько [2019], G. Brown [1983], M. Cabré [2003], W. Croft [2004], T. Dijk [1981], N. Fedorenko [2011], N. Ferguson [2020], J. Garoon [2018], S. Grinev [2003], M. Halliday [2002], J. Pearson [1998], J. Sager [1990], J. Schmidt [2013], T. Turmezei [2012], H. Wulff [2004]). Наше дослідження включає сучасний науковий контекст, який базується на вже існуючих знаннях вчених, що дозволяє систематизувати та дещо переосмислити структурно-семантичні особливості медичної термінології та створити цілісну концепцію дослідження медичних термінів на основі узагальнення актуальних досліджень сьогодення, що й обумовлює **актуальність теми дослідження**. На розвиток медичної термінології впливають глобалізація та постійний розвиток науки, що призводить до появи термінів, які описують нові явища та технології, що створює потребу у систематичному аналізі, структуруванні та виведенні можливих нових категорій або характеристик.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри іноземної філології та перекладу НУ «Запорізька політехніка» № 06124 «Лінгвосеміотичні параметри міжкультурної комунікації». Тема кваліфікаційної роботи затверджена наказом ректора № 520 від 09.12.2024 р.

Об'єкт дослідження – англомовна термінологія медичної сфери.

Предмет дослідження – структурно-семантичні особливості використання медичних термінів в англійській мові.

Мета роботи полягає в аналізі та систематизації термінологічного матеріалу медичної галузі, визначенні його основних характеристик, а також встановленні структурних чинників медичного тексту.

Мета роботи передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити поняття «текст» та «медичний текст»;
- пояснити сутність тексту та його відмінностей у медичній сфері;
- розглянути структурні чинники медичного тексту;
- проаналізувати специфічну термінологію медичного тексту;
- дослідити види медичних документів та особливості їх інтерпретації.

Матеріалом дослідження слугували тексти англомовного медичного текстовпростору. Емпіричним матеріалом виступають інтернет-видання досліджуваної галузі, статті, коментарі, відео-репрезентації із досліджуваної проблематики (Bi Etymology; BBC; Biomedcentral; Freemedicaljournals; Latin as the Language of Medicine – Historical Survey; The Atlantic; Manythings; S. Mukherjee).

Методи дослідження: *описовий метод* (використовується для детального опису лексичних і граматичних особливостей медичних текстів та дозволяє встановити основні мовні характеристики тексту), *порівняльно-історичний метод* (дозволяє дослідити еволюцію термінів та мовних конструкцій у медичній лексиці), *структурний аналіз способів творення англійських слів* (спрямований на аналіз морфологічних і словотворчих особливостей медичних термінів, тобто дослідити префікси, суфікси, корені

слів, а також способи утворення нових термінів (наприклад, шляхом афіксації, словоскладання тощо), *системно-функціональний метод* (дозволяє аналізувати термінологію з огляду на її функції у тексті, тобто як слова та терміни працюють у межах загальної мовної системи та контексту медичного тексту), *метод компонентного аналізу* (використовується для виявлення семантичних компонентів (значущих складових) медичних термінів), *метод стилістичного аналізу* (спрямований на дослідження стилістичних особливостей медичних текстів, таких як використання професійних жаргонів, метафор або спеціальних виразів, характерних для різних жанрів медичних текстів), *метод словникових дефініцій* (полягає в аналізі термінів через їхні визначення у словниках), *компаративний метод* (порівнює різні мовні структури або тексти, з метою виявити спільні та відмінні риси медичної лексики або фразеології), *метод перекладацького аналізу* (метод дозволяє оцінити точність та відповідність перекладу термінів).

Теоретична цінність роботи визначається: поглибленням розуміння медичної термінології; вивченням методів аналізу медичних текстів, що дозволяє оволодіти методами розбору та аналізу медичного контенту; розвитком аналітичних навичок, що вимагає систематизації та аналізу великої кількості інформації задля сприяння розвитку аналітичного мислення; внеском у розвиток лінгвістики та медичної науки. Адже наше дослідження може відкрити нові підходи до вивчення медичної термінології та зробити свій внесок у розвиток цих наукових галузей.

Практична цінність нашої роботи полягає у покращенні розуміння медичного контенту (аналіз медичних текстів та їх інтерпретація допоможе студентам та фахівцям у медичній галузі краще розуміти та використовувати медичну термінологію); підготовці до практичної роботи (знання про структуру та особливості різних видів медичних документів допоможе майбутнім лікарям, медсестрам та іншим медичним працівникам ефективніше працювати з медичною документацією); підвищенні якості медичного перекладу (розуміння специфіки медичного тексту та вміння

працювати з медичною термінологією допоможе перекладачам медичних текстів забезпечити якісний та точний переклад). Робота має практичне застосування для фахівців медичної галузі, що сприятиме покращенню якості медичного обслуговування та комунікації в цій сфері.

Апробація роботи. Результати дослідження були представлені на конференції в НУ «Запорізька політехніка» «Тиждень науки-2024» на тему «Семантичні особливості медичної термінологічної лексики (на матеріалі англійської мови)» (див. Додаток Г).

Логіка дослідження зумовила таку **структуру** кваліфікаційної роботи: вона складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (85 позицій) та чотирьох додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 131 сторінка.

РОЗДІЛ 1

ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МЕДИЧНОГО ТЕКСТУ

Основи дослідження особливостей медичного тексту ґрунтуються на комплексному аналізі його структурних, лексичних та семантичних компонентів. Медичний текст відзначається високим рівнем спеціалізації, включаючи специфічну термінологію та складну синтаксичну структуру, що вимагає від дослідників-лінгвістів глибоких знань у цій галузі. Важливою складовою є також аналіз документів та протоколів, які регулюють медичну термінологію. Вивчення медичного тексту передбачає визначення основних типів термінів, їх класифікацію та функціональне використання, що впливає на формування і розуміння медичних текстів.

1.1. Визначення поняття «текст» та «медичний текст»

Поняття «текст» як продукт усного чи письмового мовлення не знайшло однозначного визначення у сучасній лінгвістиці як унаслідок існування різних текстових форм й типів, так і в силу багатоплановості його структурно-семантичної і комунікативно-змістової організації. У мовознавстві текст розглядається як продукт мовлення. За визначенням І. Гальперіна, текст – це «твір мовотворчого процесу, який володіє завершеністю, об'єктивований у вигляді письмового документу, що складається з назви й низки надфразових єдностей, об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, що має певну спрямованість і прагматичну установку» [Гальперин 1981, с. 18]. Це широковідоме і часто цитоване визначення вказує на такі важливі характеристики тексту, як цілісність, зв'язність елементів і функціональну спрямованість.

Насправді текст як продукт мовленнєво-мисленнєвої діяльності є результатом не тільки письма, але й говоріння, тобто зафіксованим акустично. При цьому просторова фіксація є не випадковістю, а засобом передачі повідомлення автором [Абдулфанова 2002, с. 120].

Багато лінгвістів [Гальперин 1981; Гургула 2017; Тураева 1986; Четверікова 2016] вважає, що текст як комунікативний феномен орієнтований на специфіку певного роду діяльності – це будь-який мовленнєвий твір будь-якого формату. Водночас текст розуміється як мовленнєва реалізація цілісного творчого авторського задуму і комунікативна одиниця найвищого рівня, реалізована як в письмовому, так і в усному мовленні [Гальперин 1981, с. 72]. Текст – внутрішньо зв'язане закінчене ціле, якому притаманна ідейно-художня єдність. В. Красних стверджує, що текст слугує лише «елементарною одиницею дискурсу» [Красних 1998, с. 56].

Психолінгвістичний підхід передбачає вивчення тексту як складного семантичного утворення якому притаманні ряд специфічних характеристик. З точки зору комунікативної лінгвістики текст розглядається як одиниця комунікації, якій властиві цілісність, семантична зв'язність, емотивність, тобто текст відображає емоційно-оцінне ставлення автора до дійсності. На нашу думку, важливими властивостями тексту є його можлива креолізованість (текст може містити елементи інших семіотичних систем) і прецедентність (наявність в тексті елементів попередніх текстів).

З точки зору лінгвістики, текст розуміється як «певна (закінчена) послідовність речень, зв'язаних за змістом одне з одним у рамках загального задуму автора» [Николаева 1978, с. 6]. У цьому визначенні головними критеріями об'єкта, що характеризується, виступають завершеність, зв'язність і наявність авторського задуму. Лінгвістика тексту часом зближується із дискурсивним підходом і акцентує аспекти породження та сприйняття тексту. В такому випадку текст визначається як «продукт,

породжений мовною особистістю та адресований мовній особистості», який «є мертвим без акту пізнання» [Тураєва 1986, с. 106].

Семіотичний підхід до тексту передбачає більш широке трактування його як осмисленої послідовності будь-яких знаків, будь-якої форми комунікації, включаючи обряд, танець, ритуал і т.п. [Загнітко 2014, с. 57]. Знак тут – матеріально виражена заміна предметів, явищ, понять в процесі обміну інформацією в колективі [Загнітко 2014, с. 128]. Інакше кажучи, текст може бути виражений як природною мовою, так і мовами різних видів мистецтв.

Крім того, в рамках цього підходу, дослідники акцентують потенційну семіотичну неоднорідність тексту, стверджуючи, що його рівноправними складовими можуть бути вербальні одиниці і невербальні елементи (в тому числі піктографічні, іконічні повідомлення-зображення), залучені в вербальний текст з метою зокрема, інтенсифікації процесу передачі сенсу.

Основними критеріями текстуальності вважають саме когезію як формальну зв'язність та когерентність як змістовну зв'язність мовленнєвого твору [Циркаль 2013, с. 47]. Наявність у лінгвістиці різних підходів до дослідження тексту дозволяє трактувати його як продукт мисленнєво-мовленнєвої діяльності, як мовленнєву реалізацію авторського задуму та комунікативну одиницю найвищого рівня, відображену як в письмовому, так і в усному мовленні.

Вивчення тексту здійснюється під різними назвами: крім терміна «теорія тексту», побутують терміни «лінгвістика тексту», «структура тексту», «герменевтика», «граматика тексту». Наявність різних термінів – це не тільки свідчення неусталеної термінологічної практики, але й відображення того, що сам феномен тексту передбачає багатоаспектність його вивчення.

На думку одних авторів, «провідними текстовими властивостями є цілісність, членованість і модальність», які «можуть бути названі основними категоріями тексту, що підпорядковують собі більш часткові його ознаки» [Biber 1989, с. 8]. Інші автори вважають, що «основу універсальних категорій

тексту складають цілісність (план змісту) і зв'язність (план вираження), що вступають один з одним у відносини додатковості, діархії» [Croft W., Alan D.]. Як формально-стилістичні, так і змістовні складові тексту уналежнюють його до художнього або нехудожнього цілого.

Медичний текст, що є об'єктом нашого дослідження – це текст, що містить інформацію про медичні аспекти, такі як описи симптомів, діагнози, лікування, профілактика захворювань, медичні дослідження тощо [Вострова 2003, с. 57]. Медичні тексти можуть бути представлені у різних формах, таких як наукові статті, клінічні документи, медичні записи пацієнтів, настанови для лікарів, популярно-наукові статті для загальної аудиторії тощо. Вони мають свою специфіку структури та мовного вираження, оскільки медична термінологія є важливою складовою медичного тексту, а його мета полягає у передачі точної та достовірної медичної інформації [Єрьомкіна 2008, с. 92]. Наукові дослідження, присвячені питанням особливостей медичної термінології, розглядалися такими вченими як А. Боцман [2006], С. Вострова [2003], Т. Кияка [1992], О. Петрова [1994; 1998], G. Banay, J. Schmidt [2013] та ін.

Розглянемо такі різновиди мови професійного спілкування медичних працівників – медичної професійної мови: мова медицини (медична наукова мова), медична розмовна мова, мова медичної документації, мова медичної реклами [Wulff 2004].

Медична наукова мова – головний кодифікований різновид професійної мови медичних працівників, що слугує для наукового спілкування у галузі медицини (медичної науки) [Wulff 2004]. Основу цієї мови становить медична термінологія, загальнонаукові терміни, інші мовні засоби, які вживаються переважно для оформлення наукового тексту. Застосовується в інтрапрофесійній та інтерпрофесійній писемній та усній комунікації (жанри: дисертація, монографія, підручник, медичний словник, наукова стаття на медичну тему, патент, інструкція щодо медичного застосування препарату, наукова доповідь на медичну тему, лекція на

медичну тему, наукова дискусія на медичну тему, участь у радіо-, телепрограмі тощо).

Медична розмовна мова [Wulff 2004] – різновид медичної професійної мови, що обслуговує сферу усного діалогічного спілкування працівників медичної галузі і використовує такі засоби номінації: офіційні, повні, стандартні медичні терміни, «напівофіційні» терміни (скорочені терміни, додаткові, нестандартні терміни-назви, застарілі терміни, терміни-неологізми), «неофіційні» терміни (професіоналізми, професійні жаргонізми, арготизми, суржикові, просторічні форми). За сферою використання і мовними особливостями є підстави виділити два варіанти медичної розмовної мови: мову медичної практики і власне розмовну мову працівників медичної галузі.

Мова медичної практики реалізується в офіційних ситуаціях спілкування медичного працівника під час виконання професійних обов'язків [Wulff 2004]. Використання такого виду мовлення передбачає певне обдумування або підготовку. У цьому різновиді переважають кодифіковані мовні засоби. Власне розмовна мова працівників медичної галузі реалізується спонтанно. Застосовується медична розмовна мова в інтрапрофесійній та інтерпрофесійній усній комунікації (жанри: консиліум, оперативна нарада («п'ятихвилинка»), ділова розмова медичних працівників, бесіда медичних працівників на професійну тему, усна інструкція щодо медичного застосування препарату, записка, розмова з пацієнтом, розмова з родичами (друзями) пацієнта, ділова телефонна розмова та ін.).

Мова медичної документації – кодифікований різновид професійної мови медичних працівників, що задовольняє потреби офіційного спілкування в медичній сфері [Wulff 2004]. Для цього різновиду характерне використання спеціальної термінології або термінологізованих засобів мови, специфічних синтаксичних конструкцій (стандартних формул, кліше), а також стійких термінологічних словосполучень, медичних термінів. Застосовується в інтрапрофесійній писемній комунікації (жанри: медична карта стаціонарного

хворого, медична карта амбулаторного хворого, карта розвитку новонародженого, історія пологів, історія розвитку дитини, листок лікарських призначень, протокол медичного огляду для встановлення факту вживання психоактивної речовини та стану сп'яніння, консультативний висновок, направлення в стаціонар, рецепт, витяг з медичної карти амбулаторного, стаціонарного хворого, медичне свідоцтво про народження, медична довідка та ін.).

Мова медичної реклами – вторинний вид медичної професійної мови [Wulff 2004], у якому поєднуються усі різновиди цієї мови, емоційно-експресивні засоби усіх мовних рівнів, стилістичні фігури і тропи з метою інформування адресата про певні медичні факти та впливу на нього через засоби масової інформації. Існують такі жанри мови медичної реклами: газетне (журнальне) рекламне оголошення, радіо-, телевізійне рекламне оголошення, рекламний плакат, рекламний кліп, оголошення-виступ з метою рекламування медичних послуг чи лікарських засобів. Очевидно, що медична реклама призначена для відповідних фахівців. У такому випадку всі жанри мови медичної реклами мають належати до інтрапрофесійної комунікації. Однак, у сучасному комерціалізованому суспільстві ситуація зовсім інша: виробники переважно орієнтують рекламу та її мову на все суспільство. Таким чином, всі жанри мови медичної реклами можна віднести як до сфери інтрапрофесійної, так й інтерпрофесійної комунікації [Wulff 2004].

Вивчення сучасної англomовної медичної термінології є надзвичайно важливим в контексті зростаючого значення медицини для вирішення актуальних проблем здоров'я людини. Спеціальна лексика у медичній сфері набуває все більшого значення в сучасній мові, особливо з урахуванням швидкого розвитку різних галузей людської діяльності. Тому комплексне вивчення медичної термінології стає надзвичайно актуальним, враховуючи лексико-семантичні та лексико-граматичні особливості таких термінів. Зростаючий інтерес до англomовних текстів медичного спрямування свідчить про постійне підвищення значення медичної термінології в сучасному світі.

Це відображає загальну тенденцію до усвідомлення важливості здоров'я та розуміння необхідності глибокого знання медичних понять і термінів для подальшого просування в цій галузі.

1.2. Структурні чинники медичного тексту

Структурні чинники медичного тексту визначаються особливостями організації та побудови текстів у медичній сфері. Ці чинники включають такі аспекти, як загальна структура, логічна послідовність викладу, використання специфічної термінології та форматування тексту [Biber 1989; Halliday 2002, 2004, 2005].

Структурні елементи забезпечують логічний та зрозумілий виклад медичної інформації, що є важливим для забезпечення якості та доступності медичних документів для спеціалістів та широкого загалу, а також сприяють систематизації та організації медичного тексту для зручного розуміння та використання (див. Табл. 1.1):

Табл. 1.1.

Основні елементи структури медичних текстів

Вступ або вступна частина	Ця частина тексту вводить читача у тему, вказує на проблему або питання, яке буде розглянуто, та містить короткий огляд основних пунктів.
Основна частина	Містить детальний опис теми, включаючи опис симптомів, діагнозу, методів лікування, результатів досліджень тощо. Вона поділена на розділи та підрозділи відповідно до логічної структури та послідовності викладу інформації.
Висновки або заключна частина	В цій частині медичного тексту робиться підсумок або висновки з викладеної інформації, даються рекомендації або вказівки щодо

	подальших кроків лікування, аналіз і тлумачення результатів у контексті попередніх досліджень та клінічної практики, включаючи обґрунтування висновків та висунення гіпотез.
Бібліографічний список	Для наукових та академічних медичних текстів важливою частиною є бібліографічний список, де перелічуються джерела, які використовувалися автором під час підготовки тексту.
Таблиці, графіки, малюнки	Медичні тексти часто супроводжуються графічними зображеннями, таблицями, схемами або малюнками, які ілюструють надану інформацію та полегшують її сприйняття.

Сучасна медична термінологія є результатом багатовікового розвитку світової медицини. Незалежно від національної мови, якою представлена медична термінологія, вона містить значну частку спільних за мовним походженням лексичних і словотвірних одиниць, а також єдині структурні моделі [Zalipska 2019]. Сукупність медичних термінів разом із термінами, якими користуються доктори суміжних наук (біології, хімії, фізики, мікробіології, радіології, генетики, психології, інженерії та ін.), становить велику макросистему, що включає кілька сотень тисяч назв, синонімів і лікарських засобів, імена [Zalipska 2020]. Компоненти цієї макросистеми, концептуальні світи окремих наук і галузей знань, утворюють приватні мікросистеми концептів [Zalipska 2021]. Кожен термін входить до певної системи мікротермінів (анатомічної, терапевтичної, акушерської, ендокринологічної, гематологічної та ін.).

Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених медичній термінології у вітчизняній і зарубіжній літературі, лінгвістичний аспект вимагає вивчення термінологічної лексики у подальших дослідженнях. Слід зазначити, що медичні терміни в даний час широко використовуються в розмовній, літературній, медичній та науковій термінології.

1.2.1. Специфічна термінологія медичного тексту

Специфічна термінологія медичного тексту є ключовим елементом комунікації в медичній галузі і відіграє важливу роль у передачі точної та уніфікованої інформації. Вона включає в себе велику кількість термінів, які використовуються для опису різних аспектів медичної практики, включаючи анатомію, фізіологію, діагностику, лікування та інші [Turmezei 2012, с. 1015].

Однією з особливостей специфічної медичної термінології є її прецизія і однозначність. Кожен термін має чітко визначене значення, яке виключає будь-яку неоднозначність чи двозначність тлумачення [How to Understand Medical Terminology]. Це особливо важливо в медичній сфері, де точність та зрозумілість мовлення є критичними для правильного діагнозу та лікування пацієнтів.

Крім того, медична термінологія часто включає в себе запозичення з латинської чи грецької мов, що може робити її складною для розуміння для тих, хто не має спеціалізованої медичної освіти чи навичок у перекладі [Latin as the Language of Medicine]. Тому перекладачам потрібно мати глибокі знання не лише мови, а й медичної термінології, щоб забезпечити вірний та зрозумілий переклад. Наприклад:

<i>cardiology</i>	від латинського <i>cardi-</i> (серце) та <i>logy</i> (вчення), що означає вчення про серце [Latin as the Language of Medicine]
<i>hematology</i>	походить від грецького <i>haima</i> (кров) та <i>logy</i> , і вказує на вчення про кров [Latin as the Language of Medicine]
<i>dermatology</i>	утворене від грецького <i>derma</i> (шкіра) та <i>logy</i> , означає вчення про шкіру [Latin as the Language of Medicine]
<i>neurology</i>	складається з грецького <i>neuron</i> (нерв) та <i>logy</i> , що вказує на вчення про нервову систему [Latin as the Language of Medicine]
<i>gastroenterology</i>	походить від грецьких слів <i>gastro</i> (шлунок) і <i>enteron</i> (кишечник), разом з <i>logy</i> вказує на вчення про шлунково-

кишковий тракт [Latin as the Language of Medicine]

ophthalmology утворене з грецького *ophthalmos* (око) та *logy*, означає вчення про офтальмологію, науку про око [Latin as the Language of Medicine]

Термін – слово або словосполучення, що є назвою певного поняття якої-небудь спеціальної галузі науки, техніки або мистецтва» [Крохмальна 2016, с. 85], що є доволі коротким, точним та влучним висловом, що характеризує таке неоднозначне поняття.

А. Фогель теж притримувалася думки, що існує прямий зв'язок між терміном та поняттям і він уважав, що: «термін – окреме слово або підрядне словосполучення, що було сформовано на основі спілкування у сфері певної професії (наукової, технічної, виробничої, тощо)» [Фогель 2000, с. 198].

Визначення терміна у більшості іноземних робіт відповідає твердженням Дж. Фельбера: «лінгвістичний символ, що означає одне або більше понять, які визначені із суміжних понять, виражені словом або словосполученням» [Felber 1984, с. 95].

Натомість, Н. Стаховська [Стаховська 2001, с. 277] зазначає, що є лінгвістично орієнтованим: «термін – слово або словосполучення, що покликане точно позначати поняття і його співвідношення з іншими поняттями в межах однієї сфери».

М. Кабре стверджує, що «термін – це мовний знак, основна функція якого – відтворювати в свідомості людини якнайповніше уявлення про об'єкт спеціальної галузі знань зі всіма його властивостями та якостями» [Cabré 2003, с. 82]. Є й третій варіант розгляду поняття терміну, який безпосередньо пов'язує його виключно з мовою науки.

З. Куделько говорить, що термінами називаються спеціальні поняття, які виникають не в ужитку, а у відповідних областях наукової й практичної діяльності [Куделько 2001, с. 97]. Тобто вчений аналізує термінологію в межах системи, до якої вона входить, зокрема склад лексики мови науки.

Відповідно до зазначеної вище інформації зрозуміло, що спочатку лінгвісти досліджували термін як статичний елемент певної наукової сфери, а не як динамічний, що функціонує в мові, яка розвивається та поповнюється новими запасами слів та термінів зокрема. У результаті термінам надавали характеристики та властивості, яких вони насправді не мали.

Перейдемо до розгляду саме медичної термінології, її поняття, підходів до визначення, проблем, функцій та властивостей. Медична термінологія представляє специфічний вид лексики, яка відрізняється від загальноновживаних слів за структурно-семантичним, словотвірним та стилістичним показниками, тому й може похизуватися особливим місцем у лексичній системі мови [Єщенко 2018].

Один з варіантів тлумачення поняття медичний термін – це складник спеціального фахового знання, що витворює національну мовну картину світу і віддзеркалює специфіку наукового мислення, засади фахового текстотворення [Козоріз 2018, с. 52].

Найважливіший аспект професійного спілкування – правильне використання галузевої термінології. Тому детальна типологізація мовних одиниць медичної галузі, виявлення загальних термінологічних особливостей, одночасно враховуючи мовну специфіку, сприяє міжмовному узгодженню і забезпеченню зіставлення медичної термінологічної лексики, що дозволяє здійснювати обмін науковою інформацією, без якої неможливо обійтися в процесі професійної комунікації.

Аналізуючи медичну термінологію, можна відслідкувати певну особливість, яка показує загальномовні семантико-парадигматичні відношення полісемії, омонімії, антонімії, паронімії та синонімії [Кучеренко 2004, с. 45]. Це легко можна пояснити тим, що терміни не функціонують у мові ізольовано та відірвано, вони утворюють відношення між собою та загальнолітературними словами. Відомо, що основна ознака, що розмежовує термін та загальноновживане слово – це наявність однозначності [Терлецька

2012]. Якщо це термін, він повинен мати обмежений, чітко виділений зміст, зрозумілий усім, навіть якщо розглядати його поза контекстом.

Мова завжди удосконалюється та доєднує нові й нові значення, що обумовлені розвитком суспільства, науки та й усього світу в різних аспектах. Усі нові поняття, що виникають, вимагають словесного вираження [Bareman 2004, с. 17]. Використання полісемії передбачає економію мовних ресурсів та засобів, тому вона широко застосовується при виборі назв новоутвореним поняттям. Багатозначні терміни насправді з'являються причинно-наслідковим відношенням в системі понять. Ще одна причина багатозначності зумовлена «відставанням» терміна від еволюції змісту поняття, яке воно виражає.

Грунтовне дослідження лексико-семантичного рівня організації медичної термінології надасть змогу виявити закономірності розвитку цього рівня та функціонування української медичної термінології. Формування сучасної медичної термінології пов'язано не тільки з її вихідною лексичною складовою, і навіть не тільки зі змістом відповідних понять, але і з тими соціальними змінами, які відбуваються як у світі в цілому, так і в окремих країнах, що мають сформовані медичні школи [Pearson 1998, с. 116].

Маючи багато спільного з термінологією природничих наук, медична термінологія, тим не менш, володіє своїми специфічними особливостями:

1. Основу медичної термінології складають запозичені греко-латинські терміни або терміни, створені штучно з греко-латинських терміноелементів. В англійській мові близько 95% термінів створено на базі класичних мов. Не меншу значимість класичні мови мають і в українській медичній термінології. Крім того, анатомічна та гістологічна номенклатури, що входять до складу медичної термінології, складені цілком латинською мовою, на основі її алфавіту, фонетики та граматики [Єрємкіна 2008, с. 19].

2. Оскільки греко-латинські терміни лежать в основі медичної термінології практично всіх європейських мов, більшість медичних термінів є інтернаціональними. У професійній мові медика будь-якої країни світу

деякі спеціальні вирази вживаються тільки латинською мовою, наприклад: *in vivo* (експерименти, що проводяться на живих тканинах і цілих організмах чи всередині них), *in vitro* (техніка виконання експерименту чи інших маніпуляцій у пробірці, або, більш загально, у контрольованому середовищі поза живим організмом), *per os* (перорально) і т.д. [Крижанівська 1987, с. 62].

3. Активне створення термінів з класичних терміноелементів призвело до свідомого впливу на термінологію: медичні терміни мають високий ступінь вмотивованості і є семантично прозорими [Макарук 2019].

4. Для поповнення термінології активно використовуються епонімічні терміни. Стислість та однозначність – головні риси терміна. Проте не завжди можна досягти та розраховувати на однозначність, особливо у разі використання одного й того ж терміну в різних галузях науки й техніки. Така ситуація обумовлена вживанням термінів професіоналами галузі з урахуванням їх спеціалізації. У результаті термін може набувати двох і більше значень, що повністю суперечить головному визначенню поняття термін [Петрух 2014, с. 25].

Медична сфера – неймовірно широка, містить тисячі термінів, які чекають на дослідження. Уміння свідомо аналізувати текст, здатність розбиратися в його формах, ролі порядку слів, значеннях слів, що викликають типові помилки при перекладі, і володіння їх правильними еквівалентами, знімає сумну необхідність для лікарів або студентів уловлювати загальне значення наукової думки завдяки здогадці чи інтуїції. Такі знання значно полегшують роботу з текстами та документацією англійською мовою. Таким чином, медичні терміни – це спеціальні слова або фрази, які точно визначають або пояснюють теми та дії в галузі медицини [Сенів 2017].

Отже, у медичній термінології існує розмаїття термінів, які можуть бути складними для перекладу. Специфічна термінологія включає в себе прості, складні та складені терміни, а також скорочення та метафоричні вирази. Кожен з них має власні особливості, які потребують уважного

перекладу, щоб зберегти точність інформації. Для забезпечення якісного перекладу необхідно мати розуміння медичних термінів та контексту, в якому вони вживаються. Медична термінологія є однією з найскладніших терміносистем сучасної науки. Загальна кількість медичних термінів невідома. Термінологія сучасної медичної науки є відкритою системою, в якій спостерігається постійний процес появи нових понять. Незважаючи на те, що медицина обрала власний спосіб утворення понять за допомогою морфем класичних мов, які не обмежені додатковим змістом і виступають як чисті символи, вона також має назви, утворені шляхом перенесення значень, що свідчить про нерозривний зв'язок концептуальних систем загальнонародної мови та розвиток за їх законами.

1.2.2. Види медичних документів та особливості їх інтерпретації

Медична сфера включає в себе різноманітні види документів, які використовуються для різних цілей, від збору медичної інформації до ведення медичної документації та звітності. Медичні документи можуть бути дуже різноманітними, і кожен з них має свої власні особливості та методи інтерпретації. Вони складають основу медичної документації та забезпечують необхідну інформацію для надання якісної медичної допомоги пацієнтам [Zalipska 2021].

Медична документація – самостійний вид тексту з особливим типом викладу змісту, за допомогою якого даються чіткі вказівки щодо виконання технічних або інших дій, що призводять до певного результату; складається з різних пунктів, порядок і кількість яких не регламентовані, а також деяких структурних елементів, кількість яких змінюється [Козоріз 2018, с. 53].

Типовими видами медичних документів є:

- медична історія хвороби містить інформацію про медичну історію пацієнта, включаючи симптоми, діагноз, результати обстежень, лікування.

- результати досліджень та аналізів включають результати різноманітних медичних тестів, аналізів крові, зображень, біопсій тощо.
- лікарські рецепти описують інструкції щодо призначення та дозування ліків для пацієнта.
- хірургічні звіти містять описи проведених хірургічних процедур. Інтерпретація вимагає знань анатомії та хірургічних методик для розуміння результатів процедур та їхнього впливу на стан пацієнта [Болотнікова 2021, с. 77; Боцман 2006].
- медичні настанови та рекомендації містять інструкції щодо лікування, дієт, фізичної активності тощо. Інтерпретація вимагає врахування індивідуальних особливостей пацієнта та відповідності рекомендацій медичному стану.
- медичні картки містять загальну інформацію про пацієнта, включаючи особисті дані, історію захворювань, результати досліджень та іншу важливу інформацію (див. Додаток Б та В).

Розуміння та інтерпретація медичних документів є ключовими навичками для медичних працівників, а також для пацієнтів, які можуть бажати розуміти своє становище та лікування. Ми виокремлюємо такі особливості інтерпретації різних видів медичних документів:

Медична історія хвороби: інтерпретація вимагає аналізу медичного стану пацієнта на основі його медичної історії, урахування попередніх захворювань та їх вплив на поточний стан.

Результати обстежень та аналізів: інтерпретація вимагає знань нормальних значень показників та їх відхилень від норми, а також урахування клінічного контексту для розуміння їхнього значення.

Медичні звіти та записи: інтерпретація вимагає розуміння проведених процедур, виявлених патологій та прийнятих рішень з лікування, а також урахування динаміки стану пацієнта.

Рецепти: інтерпретація вимагає розуміння призначених лікарських засобів, їх дозування та режиму прийому, а також можливих побічних ефектів та протипоказань.

Хірургічні звіти: інтерпретація вимагає розуміння хірургічних процедур, ускладнень, відновлення післяопераційного періоду та прогнозу.

Медичні настанови та рекомендації: інтерпретація вимагає розуміння рекомендацій щодо лікування, дієтичних порад та фізичної активності, а також їх впливу на стан пацієнта.

Медичні картки: інтерпретація вимагає розуміння загальної інформації про пацієнта, його медичної історії, лікування та рекомендацій для подальшого спостереження.

Усі ці документи мають свою специфіку та вимагають уважного аналізу використаної термінології для правильного розуміння та прийняття медичних рішень. Основною проблемою при перекладі таких текстів є використання медичної термінології, оскільки використання специфічної термінології в медичних текстах не завжди компенсується достатньою кількістю описів, роз'яснень та роз'яснень термінів. Порівняно з іншими спеціальними текстами, медичні тексти значною мірою насичені запозиченнями з латини, що вимагає від перекладача знання цієї мови [Козак 2007, с. 63]. Відмінною рисою англійської мови є запозичення іменників з латинської мови разом з іншомовним відмінком множини: *antenna* – *antennae*, *datum* – *data*, *phenomenon* – *phenomena*. Хоч і спостерігається тенденція до витіснення іншомовної флексії споконвічною флексією -s: *antenna* – *antennas*, *medium* – *mediums* поряд з *antennae* та *media*. Наявність фразеологізмів і стилістичних фігур нехарактерна для спеціалізованого тексту, тому в перекладі часто використовуються заміни, зокрема трансформація логічного розвитку, наприклад:

However, as any other complex system, cancer can also display Achilles' heels [Mukherjee 2010, с. 52]. – Однак, як будь-яка інша складна система, рак може також проявити вразливе місце [Мукерджи 2013, с. 52].

In a nutshell, the IS response is based on the recognition of a very large class of molecules, also known as antigens [Mukherjee 2010, с. 93]. – Коротше кажучи, реакція ІС базується на розпізнаванні дуже великого класу молекул, також відомих як антигени [Мукерджи 2013, с. 93].

Наявність в англійській мові конвертованих дієслів – іменників – прикметників змушує перекладача бути особливо уважним при аналізі синтаксичної структури речення, наприклад:

Genetic instability results from mutations in genes that are implicated in DNA repair or in maintaining the integrity of chromosomes. As a result, mutations accumulate at very high rates [Mukherjee 2010, с. 114]. – Генетична нестабільність – це результат мутацій в генах, які беруть участь у репарації ДНК або в підтримці цілісності хромосом. У результаті мутації накопичуються з дуже високою швидкістю [Мукерджи 2013, с. 115].

Для якісного перекладу важливо враховувати «фальшивих друзів перекладача» – іншомовні слова, які відповідають українській мові, але означають зовсім інше: *cellulitis* – не «целюліт», а «флегмона»; *cystic fibrosis* – не «кістозний фіброз», а «муковисцидоз»; *third power* – не «третя сила», а «куб» (третій ступінь); *potent pathogen* (про бактерії) – не «потенційний», а «сильний патоген»; «*vector*», крім значення «вектор» має значення «переносник інфекції»; «*symptomatic*» має значення не тільки «симптоматичний», але також і «клінічні прояви», такі як, «*symptomatic hypertension*» – «артеріальна гіпертонія з клінічними проявами», а не «симптоматична артеріальна гіпертонія», але «*symptomatic therapy*» – «симптоматична терапія» [Medlineplus].

Існують різні типи медичних перекладів [Шепітько 2019]:

а) переклад медичних тестів, що містять багато скорочень (*Acquired Immune Deficiency Syndrome (AIDS); Alanine Aminotransferase (ALT); Aspartate Aminotransferase (AST); Complete Blood Count (CBC); Electrocardiogram (ECG); Human Immunodeficiency Virus (HIV); Magnetic Resonance Imaging*

(MRI); *Polymerase Chain Reaction (PCR)*; *Red Blood Cell Count (RBC)*; *White Blood Cell Count (WBC)*) [Medlineplus];

б) переклад інструкцій з використання медичних виробів, коли потрібне не лише добре розуміння медичних аспектів, а й певні технічні знання (*Insulin Injection Pen*; *Cardiac Defibrillator*; *Continuous Glucose Monitoring System*; *Hemodialysis Machine*; *Intravenous Infusion Pump*; *Magnetic Resonance Imaging (MRI) Scanner*; *Prosthetic Heart Valve*; *Surgical Microscope*; *Ventilator Machine*; *X-ray Machine*) [Medlineplus];

в) переклад спеціалізованих текстів, які включають абсолютно різну термінологію (*Clinical Trial Protocol for Alzheimer's Disease Treatment*; *Epidemiological Study on Infectious Disease Outbreaks*; *Medical Device User Manual for Pacemakers*; *Pathological Analysis of Liver Biopsy Samples*; *Pharmaceutical Product Monograph for Anticoagulant Medication*; *Pharmacological Study on Antidepressant Medications*; *Public Health Advisory on Vaccine Safety*; *Radiological Report on Brain Tumor Localization*; *Research Article on Cancer Immunotherapy*; *Surgical Procedure Guidelines for Knee Replacement Surgery*) [Medlineplus].

Вивчення медичної документації дозволяє нам визначити різні групи термінів, які зустрічаються в цих текстах (див. Додаток Б та В). Тому, медичні терміни ми можемо класифікувати наступним чином [Zalipska 2021]:

- медичні професії (*advanced nurse*; *graduate nurse*; *nurse-midwife*; *MD*; *nurse-technician*; *PhD*; *RDH (Registered Dental Hygienist)*; *registered nurse (RN)*; *U.S. Surgeon General*) [Medlineplus];

- хвороби (*Angelman's syndrome*; *aseptic meningitis*; *asthma*; *ataxia-telangiectasia*; *atypical depression*; *autism*; *bacterial vaginosis*; *Down's syndrome*; *infertility*; *sarcoma*) [Medlineplus];

- симптоми (*aphonia*; *bleeding from the mouth*; *dysfunction*; *insufficiency*; *leukemia*; *respiratory failure*; *vasodilation*; *acidosis*) [Dictionary of Pharmacy];

- інструменти та пристрої, обладнання (*bits medical; bone cutters; caliper; dental instruments; Galotti articulator; Ilizarov apparatus; Kocher forceps; X-ray viewing box; articulator; scalpel*) [Dictionary of Pharmacy];
- методи лікування (*mantoux test, PPD test; palliative care; postexposure prophylaxis; rubella immunization; vaccination; western blot test; cleaning; colposcopy*) [Dictionary of Pharmacy];
- частини тіла (*bronchial tubes, bronchi; foot; hand; hip; hypophysis, larynx; pituitary gland; temple; thigh; eyebrow*) [Medlineplus];
- назви медичних операцій (*bipolar ever had a catheterization; evaporation and laser photocoagulation; mechanical occlusion of the fallopian tubes; otoplasty; punctoplasty; rhinoplasty; terminal coagulation; trabeculoplasty; unipolar diathermy; electrocoagulation of uterine tube*) [Dictionary of Pharmacy];
- ліки або медичні засоби (*BCG (Calmett-Guerin vaccine); bromkamfora; Efferalgan; eleutherococcus liquid; acetylsalicylic acid (aspirin); analgin; panadol*) [Dictionary of Pharmacy];
- назви медичних установ (*Dockside Hospital; funny farm; infirmary; lunaticasylum*) [Medlineplus];
- назви галузей (*dentistry; diseases of the ear, nose and throat; human anatomy; toxicology; traumatology and orthopedics; internal medicine; oncology; pathology; pediatrics; physiology; psychiatry; cardiology; care*) [Medlineplus];
- назви органів та тканин (*abdomen; brain; digestive tract; heart; intestine; kidney; liver; lung; osteal; skeletal muscle; stomach; the cartilaginous*) [Medlineplus].

Як видно з наведених вище прикладів, медичне лексико-семантичне поле представлено сукупністю одиниць, характерних для різних галузей медицини. Є й лексеми, характерні для основної медичної лексики (*disease* – хвороба; *pathology* – патологія; *injury* – рана), так і вузькій галузі медицини, неврології (*cerebral neurology* – церебральна неврологія; *loss of speech* – втрата мови; *neural or mental function* – невральна або ментальна функція).

Кожен вид медичного тексту виявляє певну тенденцію до повторення термінів. Тому для точного розуміння незнайомих термінів або термінологічних сполучень, які відсутні у словниках, важливо аналізувати та порівнювати всі випадки їх вживання у тексті, перед тим як намагатися розгадати їх значення [Wulff 2004]. Наприклад (див. Табл. 1.2):

Табл. 1.2

Співвідношення медичного терміну та неспеціального слова

Медичний термін [Dictionary of Pharmacy]	Неспеціальне слово [Dictionary of Pharmacy]	Переклад
<i>delivery</i>	<i>birth</i>	народження
<i>haemorrhage</i>	<i>bleeding</i>	кровотеча
<i>haemorrhoids</i>	<i>piles</i>	геморой
<i>parturition</i>	<i>childbirth</i>	родовий акт
<i>inflammation</i>	<i>swelling</i>	запалення
<i>otitis</i>	<i>inflammation of the ear</i>	запалення вуха
<i>pneumonia</i>	<i>inflammation of the lungs</i>	запалення легень
<i>medicament</i>	<i>drug</i>	ліки
<i>marasmus</i>	<i>degeneracy</i>	маразм

Деякі медичні терміни можуть мати специфічні неспеціальні еквіваленти (*delivery* та *parturition*); еквіваленти, що відрізняються за ступенем точності (*haemorrhage* та *bleeding*); немедичні слова, використані в еквіваленті, можуть бути менш точними чи недостатньо відповідати специфіці медичного контексту (*inflammation* (запалення), де неспеціальне слово *swelling* (збільшення об'єму) не передає всіх аспектів запалення); еквіваленти, які включають у себе джерело проблеми або механізм (*otitis* та *inflammation of the ear*, або *pneumonia* та *inflammation of the lungs*). В таблиці представлено важливість точного та контекстуального перекладу медичних термінів для забезпечення чіткого та зрозумілого медичного комунікування.

У процесі перекладу також може виникнути проблема збільшення обсягу тексту, який спричинений наступним: перекладач може

використовувати надто докладні еквіваленти через недостатнє розуміння термінології або свідоме бажання розширити переклад; перекладач може додавати в переклад власні текстові фрагменти та обговорювати їх з автором оригіналу [Борисова 2005, с. 72]. Приклади перекладу наведено у Додатку Е.

Труднощі з перекладом медичної термінології є однією з головних перешкод для комунікації в галузі науки, тому дослідження в цій галузі надзвичайно важливі, оскільки медицина постійно розвивається та вдосконалюється. Тому переклад медичної документації вимагає як лінгвістичних, так і медичних знань і досить складний у виконанні, оскільки насичений не лише термінами, а й скороченнями та складними граматичними конструкціями. Приклади перекладу наведено у Додатку Е.

Особливі труднощі перекладу виникають у випадках, коли один і той самий термін має різні значення, наприклад, *fetus* – *плід*, *ембріон* та інші.

Під час перекладу терміна з кількома значеннями контекст має вирішальне значення. Найбільшу складність для перекладу становлять неологізми, які зазвичай не відображаються в словниках. Приклади перекладу наведено у Додатку Е. Важливо враховувати контекст, щоб забезпечити правильне розуміння та переклад термінів, які можуть мати кілька значень або бути новими для перекладача.

Для перекладу медичних текстів характерне ще одне лінгвістичне явище, пов'язане з термінологією. Деякі медичні терміни, що мають одне походження і не відрізняються формально на перший погляд, набувають різного значення в різних мовах і навіть контекстах [Beaugrande 1981, с. 72]. Значення може відрізнятися в більшій або меншій мірі. У таких випадках перекладач повинен мати можливість розглянути обман і звернутися за порадою до медичних працівників або до спеціалізованих довідкових матеріалів (приклади наведено у Додатку Е).

В медичних текстах кожне слово має чітко визначене значення і часто використовується лише в одному контексті. Це дозволяє забезпечити точність і однозначність у сприйнятті інформації. Такі тексти вимагають від

перекладача або автора максимальної точності у використанні термінології та уникнення подвійного тлумачення слів (приклади наведено у Додатку Е).

Таким чином, загальні принципи перекладу медичних текстів мають велике значення для забезпечення точності та зрозумілості у міжнародній комунікації. У таких текстах кожне слово має строго визначене значення, що унеможлиблює будь-яку двозначність чи неоднозначність інтерпретації. Це особливо важливо, де точність та чіткість мовлення є ключовими. Переклад таких текстів вимагає від перекладача не лише високого рівня мовних навичок, а й глибокого розуміння предметної області. Брак або недостатня компетентність, може призвести до серйозних неточностей та непорозумінь. Тому важливо, щоб перекладач був знайомий з термінологією та концепціями, що характерні для відповідної галузі науки чи техніки.

Для успішного перекладу медичних текстів, необхідно враховувати не лише лінгвістичні аспекти, а й технічні та наукові особливості. Відповідальність перекладача полягає у тому, щоб зберегти точність інформації, переданої у оригінальному тексті, забезпечуючи при цьому зрозумілість та доступність для аудиторії, що читає перекладений текст.

1.2.3. Методологія дослідження медичних текстів

Дослідження медичних текстів представляє собою складний та багатогранний процес, який вимагає використання різних методів, передбачаючи системний підхід, що охоплює аналіз мовних, стилістичних і структурних особливостей текстів у медичній сфері (див. Додаток Б та В). Дослідження медичної термінології є важливим для розуміння того, як терміноодиниці використовуються у медичних документах.

Методологія дослідження медичних текстів включала:

- лінгвістичний аналіз текстів, що базувався на виявленні лексичних та граматичних особливостей медичних термінів (систематизація медичних

термінів, визначення структурних і семантичних характеристик, особливості використання багатокomпонентних термінів та способи творення досліджуваної термінології, дослідження частин мови, що найчастіше вживаються в медичних текстах, і способів їхнього поєднання).

- описовий метод (допоміг у систематизації та описі мовних явищ без пояснення їхнього походження чи причин виникнення, що дозволило виявити особливості структури термінів);

- порівняльно-історичний метод (виявлення еволюції слів та граматичних форм);

- структурний аналіз способів творення англomовних термінів досліджуваної галузі (ідентифікували внутрішню структуру слів, морфемний склад та способи словотвору (префіксація, суфіксація, основоскладання, конверсія тощо);

- системно-функціональний метод (орієнтований на вивчення мовних одиниць у системі мови та їх функціонування в мовленні, де кожен елемент виконує певну функцію і взаємодіє з іншими елементами в різних контекстах);

- метод компонентного аналізу (для аналізу значень слів шляхом їх розкладу на семантичні компоненти (семи). Завдяки цьому ми виявляли та розглядали значення слова як сукупність його характеристик – особливо при дослідженні багатозначних медичних термінів);

- метод словникових дефініцій (визначення слів, з метою з'ясування значення та особливостей використання в медичній сфері);

- метод перекладацького аналізу (розглянули особливості перекладу медичної термінології).

Ці методи допомогли отримати більше інформації про структурно-семантичні особливості медичної термінологічної лексики.

Методологія дослідження медичних текстів у нашому дослідженні включала певні етапи:

- перший етап дослідження полягав у відборі матеріалу дослідження за різними критеріями: за темою (хірургія, терапія), типом документа (протоколи, наукові статті);
- другий етап дослідження – аналіз структури медичних текстів (графічна вербалізація у текстах медичної документації);
- третій етап включав лексичний аналіз медичної термінології (структурно-семантичні характеристики англомовної термінології сфери медичної документації).

Ці етапи забезпечили всебічне та глибоке дослідження медичних текстів. Після проведення аналізу термінів з медичних текстів ми зробили узагальнюючі результати, які подано у додатках (глосарій термінів, приклади медичних текстів, приклади перекладу медичних термінів у контексті). Оцінка особливостей медичних текстів допомогла зрозуміти, як саме вони забезпечують точність передачі інформації та сприяють стандартизації процесів у медицині.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СФЕРИ МЕДИЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Термінологія медичної документації включає в себе велику кількість пов'язаних між собою стійких елементів, які мають спільні інтегральні властивості та закономірності. Проблематика вивчення даної термінології базується на виявленні теоретичних основ, зв'язків і відношень, які організовують терміни в систему, визначаючи закономірності її структури, функціонування і розвитку. Таким чином, виникають питання щодо структурно-семантичних характеристик англomовної медичної термінології. За будовою медичні терміни поділяються на прості, складні та складені [Sager 1990, с. 52]. Прості терміни зазвичай виражаються іменниками: *blood, bone, brain, heart, kidney, liver, lungs, muscle, stomach* [Dictionary of Pharmacy]. Складні терміни утворюються поєднанням кількох основ або цілих слів: *antibiotic-resistant, autoimmune disorder, blood pressure, blood-thinning, bone marrow, brain-imaging, cerebrovascular accident, coronary artery disease, gastroesophageal reflux disease, gastrointestinal tract, heart-healthy, immune system, pain-relieving, peripheral neuropathy, respiratory distress syndrome* [Dictionary of Pharmacy]. Складені медичні терміни складаються з двох або більше слів, що поєднуються для утворення нового медичного терміну з конкретним значенням: *autointoxication; infectious disease; hematocrit; hypertension; hypoglycemia* [Dictionary of Pharmacy].

2.1. Словотвірні особливості моноксемних термінів

Зовнішню форму та морфологічну структуру медичних термінів неможливо протиставити загальнолітературній лексиці, оскільки вся

термінологія тісно пов'язана з нею, формуючи відносини частини й цілого. Загальнонаціональне слово стає частиною термінології лише у тому випадку, коли його внутрішня форма використовується у вигляді когнітивної основи для вираження досліджуваного поняття, відповідно до концептуального апарата конкретної галузі знань, що вказує на їхню онтологічну ознаку – системність, яка виявляється через мовне оформлення, використання продуктивних словотворчих афіксів і словотвірних моделей, а також здатності терміна генерувати нові поняття. Саме така мовна форма визначає термінотип – моноксемні і полілексемні терміни. Вони характеризуються різними структурними ознаками, тому кожен з цих типів термінів потребує окремого опису.

Однією з особливостей медичної термінології є її поділ на групи [Ткач 2015]:

I група – **анатомічні терміни** – назви частин тіла людини та їх складові: *brain, esophagus, femur, foot, gallbladder, heart, intestines, joints, kidneys, liver, lungs, muscles, pancreas, pelvis, rib cage, skull, spinal cord, spleen, tendon, vertebrae* [Dictionary of Pharmacy];

II група – **клінічні терміни** – слова або словосполучення, що дають назву захворювань і методів дослідження, діагностики та лікування: *acute cholecystitis, acute prostatitis, acute urinary retention, angina, appendicitis, bronchial asthma, diabetes mellitus, diarrhea, epilepsy, gastritis, hepatitis, hernia, hypertension, hypothyroidism, liver cirrhosis, myocardial infarction, obstruction, osteoarthritis, pneumonia, renal colic, ulcer* [Dictionary of Pharmacy];

III група – **лікарські засоби** – назви хімічних речовин, препаратів, їх функції та вплив на організм людини: *acetylsalicylic acid (Aspirin); acyclovir; amoxicillin; diazepam; ibuprofen; levothyroxine; metformin; paracetamol; ranitidine; simvastatin* [Dictionary of Pharmacy].

Словотвірні особливості моноксемних одиниць характеризуються використанням різноманітних морфологічних засобів для створення нових термінів, які відображають специфіку медичної галузі. Ці терміни зазвичай

утворюються шляхом додавання префіксів та суфіксів до кореневих основ, що дозволяє точно передати необхідну інформацію та поняття. Крім того, важливим аспектом є використання латинських та грецьких коренів, що забезпечує універсальність та зрозумілість термінів у міжнародному медичному співтоваристві.

Монолексемні терміни в медичній термінології відзначаються використанням морфологічних засобів для створення нових слів, що точно відображають специфіку медичної галузі (див. Табл. 2.1).

Табл. 2.1.

Морфологічні засоби творення термінів

Термін	Спосіб творення	Означення
<i>antiviral</i>	префікс anti- (протилежний) + корінь viral (вірус)	використовується для позначення речовин, що борються з вірусами
<i>hypothermia</i>	префікс hypo- (знижений) + корінь thermia (температура)	стан низької температури тіла
<i>hyperlipidemia</i>	префікс hyper- (підвищений) + корінь lipidemia (жири в крові)	підвищений рівень жирів у крові
<i>mammogram</i>	корінь mammo- (груди) + суфікс -gram (запис, зображення)	рентгенівське зображення грудей
<i>hysterectomy</i>	корінь hystero- (матка) + суфікс -ectomy (видалення)	хірургічне видалення матки
<i>dermatitis</i>	корінь derma- (шкіра) + суфікс -itis (запалення)	запалення шкіри
<i>neoplasm</i>	префікс neo- (новий) + корінь plasm (утворення)	нова аномальна тканина, часто пухлина

<i>laparoscopy</i>	корінь laparo- (черевна порожнина) + суфікс -scopy (огляд)	огляд черевної порожнини за допомогою лапароскопа
--------------------	--	---

Наведені приклади [Medlineplus] вказують, що найпоширенішим способом творення моноксемних термінів є комбінація кореня з префіксами та/або суфіксами, що дозволяє створювати терміни, що чітко відображають специфіку медичної термінології, шляхом додавання афіксів до основи, яка має вже встановлене значення в медичній науці. Це забезпечує однозначність і зрозумілість термінів у спеціалізованих медичних контекстах, сприяючи точному вираженню концептів і понять. Адже використання префіксів і суфіксів дозволяє консолідувати термінологічну базу, забезпечуючи її логічність і послідовність у медичному вжитку, сприяючи можливості легкої адаптації до нових відкриттів і технологій, включення нових термінів у медичну практику і наукові дослідження. В результаті, моноксемні терміни з префіксами і суфіксами є основним інструментом для точного і уніфікованого медичного застосування. Префіксальне та суфіксальне термінотворення є ключовими аспектами формування медичної термінології.

2.1.1. Префіксальне термінотворення

Префіксальне термінотворення полягає в додаванні префіксів до основи слова, що вже має спеціалізоване значення. Це дозволяє вводити нові терміни або модифікувати існуючі, змінюючи їхнє значення або контекст.

В роботах З. Куделько [Куделько 2001, с. 98], А. Ткача [Ткач 2015] та О. Петрової [Петрова 1998, с. 91] зазначається, що утворення медичних термінів-дериватів відбувається за тими ж словотвірними моделями, що й загальновживана лексика. Префіксальний спосіб утворення має свої особливості в системі медичного термінотворення, оскільки для утворення

таких термінів використовується префікси: *ab-*, *ad-*, *co-*, *counter-*, *de-*, *dis-*, *en -*, *extra -*, *for -*, *fore-/forth -*, *inter -*, *mal-*, *mis -*, *multi-*, *non -*, *off-*, *on -*, *out -*, *over -*, *para -*, *post -*, *pre -*, *preter -*, *re -*, *retro -*, *sub-*, *super -*, *sur -*, *trans -*, *ultra -*, *under -*, *up -*, *vice -*, *with -*. Наприклад: *abdominal*, *adrenal*, *coagulation*, *counterirritant*, *dehydration*, *disinfection*, *endocardium*, *extracellular*, *foramen*, *forearmfore*, *intercostal*, *malnutrition*, *misalignment*, *multinucleated*, *noninvasive*, *off-label*, *oncology*, *outpatient*, *overdose*, *paralysis*, *parathyroid*, *postoperative*, *prenatal*, *preventive*, *subcutaneous*, *supernumerary*, *surrogate*, *transdermal*, *ultrasonography*, *undernutrition*, *upregulation*, *vice versa*, *withdrawal* (переклад медичних термінів наведено у додатку А) [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

Терміни з префіксами чітко вказують на протилежні або підвищені/знижені стани: *antibiotic* – префікс «anti-» (протилежний) + корінь «biotic» (життя); *endoscopy* – префікс «endo-» (всередині) + корінь «scopy» (огляд); *hypertension* – префікс «hyper-» (надмірний) + корінь «tension» (напруження); *hypoglycemia* – префікс «hypo-» (знижений) + корінь «glycemia» (цукор у крові).

Погоджуємося з думкою вчених-лінгвістів, які досліджували утворення термінів за допомогою різних афіксів [Куделько 2001, с. 98; Петрова 1998, с. 91]. Аналіз медичної термінології дозволяє константувати, що в цій терміносистемі найбільш широко представлені терміни утворені префіксами *counter-*, *de-*, *dis-*, *mis-*, *un-*, які використовуються на позначення дії. Наприклад: *counteract* – протидіяти, компенсувати дію чогось іншого; *dehydrate* – видалення води з організму; *disinfect* – дезінфікувати, знищувати мікроби і бактерії; *misalign* – неправильно вирівнювати, деформувати; *uncover* – розкривати, відкривати що-небудь [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

Нами також було ідентифіковано медичні терміни, що утворені за допомогою префіксів *sub-*, *under-*, *vice-*. Наприклад: префікс *sub-* *sublingual* – під язиковий, що знаходиться під язиком;

submandibular – підщелепний, що знаходиться під нижньою щелепою.

префікс **under-** *underactive* – недостатньо активний;
underdiagnosis – недооцінка хвороби або стану.

префікс **vice-** *vice grip* – захват, що забезпечує міцний захват (використовується у вигляді метафори);
vice versa – навпаки, обернено (для показу оберненого зв'язку між явищами);
vice-president – віце-президент (для позначення підпорядкування або заступництва в медичній структурі).

Наприклад: *It was a powerful, unexpected convergence: all three labs had isolated the same fragment of DNA, containing a gene called ras, from their respective cancer cells* [The Atlantic].

The human genome has about five hundred kinases (of which, about ninety belong to the subclass that contains src and Bcr-abl) [The Atlantic].

Ці приклади показують, що префікси *sub-*, *under-*, *vice-* і *ultra-* використовуються в медичній термінології для позначення різних процесів, методів та станів, що стосуються організму та медичних процедур.

Переважає більшість медичних термінів, утворених за допомогою префіксів, належить до лексико-граматичного класу іменників. Найбільш часто серед префіксів, які використовуються для формування цих термінів, зустрічаються: *ab-*, *co-*, *counter-*, *de-*, *dis-*, *entero-*, *extra-*, *in-*, *inter-*, *mis-*, *non-*, *over-*, *pre-*, *re-*, *sub-*, *un-*, *under-* [Sager 1990, с. 138]. Ці префікси відображають широкий спектр вживання в медичній термінології для утворення термінів, що позначають різні аспекти стану, процесів або медичних процедур. Наприклад (переклад медичних термінів наведено у додатку А): *abacterial*, *abdominal*, *absorbtion*, *antibiotic*, *antiemetic*, *autopsy*, *coagulation*, *cofactor*, *counterindication*, *counterirritant*, *debridement*, *decompression*, *dehydration*, *disability*, *dysfunctional*, *enteropathy*, *extraocular*, *intersex*, *interventricular*,

intramural, misdiagnosis, overdose, preventive, subacute, superinfection, undernourished, vice-chair [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

Менше термінів утворилися шляхом додавання префіксів: *ad -*, *ex -*, *for -*, *mal-*, *multi -*, *off-*, *out-*, *post -*, *preter-*, *retro -*, *super -*, *sur -*, *trans -*, *ultra -*, *up -*, *vice-*, *on-* [Sager 1990, с. 142]. Наприклад (переклад медичних термінів наведено у додатку А): *adrenal, examination, exhalation, forehead, malnutrition, multivitamin, off-label, onset, outbreak, outpatient, postcava, postoperative, retrograde, superacidity, superficial, surgeon, survival, transdermal, ultrasonography, uplift, vice versa* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

Для візуалізації особливостей префіксальних похідних англійської термінології медичної сфери розглянемо таблицю, що ілюструє найпоширеніші префіксальні моделі, їх семантичне навантаження та наведено приклади з медичних документів (див. Табл. 2.2):

Табл. 2.2.

Префіксальні моделі

Префіксальна модель	Семантичне навантаження	Приклади медичних термінів
re- + v → V	повернення у вихідне становище	<i>recurrence, recovery</i> <i>revert, restore, return,</i>
re- + n → N		
un- + v → V	відсутність дії / поняття / суб'єкта	<i>uncover, undo, unmask</i>
un- + a → A	відсутність ознаки	<i>noncompliance,</i> <i>noninvasive</i> <i>unaffected, unattached,</i>
non- + n → N		
dis- + v → V	позбавлення, звільнення від того, що позначене	<i>disconnect, discontinue,</i> <i>disorder, disability</i>
dis- + n → N		
in- + n → N	рух всередину	<i>infiltration, infusion</i>
mis- + n → N	помилкова або злочинна дія	<i>misdiagnosis, misuse</i>
sub- + n → N	нижча посада	<i>subordinate, sublingual</i>
de- + n → N	заперечення або вказівка на відсутність поняття або ознаки	<i>dehydration,</i> <i>deconstruction</i>
over- + n → N	надмірна кількість	<i>overdose, overgrowth</i>

Префіксальна модель	Семантичне навантаження	Приклади медичних термінів
extra- + n → N	знаходження за межами	<i>extraocular, extracellular</i>
ab- + n → N	відсутність певної якості	<i>ablation, abruption</i>

Отже, префіксація є важливим мовним засобом у формуванні англomовної медичної термінології. За допомогою префіксів передаються різні семантичні відтінки, що дозволяє створювати терміни, які точно відображають специфіку медичних понять і процесів. Найбільш поширеними є префікси, які вказують на повторення, відсутність, спільність дій, рух всередину чи ззовні, а також на надмірність чи помилковість дій. А кожна префіксальна модель має своє семантичне навантаження, яке передається через медичні терміни, утворені з їх допомогою.

2.1.2. Суфіксальне термінотворення

Суфіксальне термінотворення, навпаки, використовує суфікси, щоб утворювати нові терміни або змінювати значення існуючих. Ці два методи дозволяють медичній термінології бути системною і уніфікованою, забезпечуючи чіткість і однозначність.

Суфікси також відіграють важливу роль, що вказує на захворювання або патологічні стани: arthritis – корінь «arthr-» (суглоб) + суфікс «-itis» (запалення); bronchitis – корінь «bronch-» (бронхи) + суфікс «-itis» (запалення); carcinoma – корінь «carcin-» (рак) + суфікс «-oma» (пухлина); cytology – корінь «cyto-» (клітина) + суфікс «-logy» (наука); dermatology – корінь «dermato-» (шкіра) + суфікс «-logy» (наука); hematology – корінь «hemato-» (кров) + суфікс «-logy» (наука); hepatitis – корінь «hepat-» (печінка) + суфікс «-itis» (запалення); leukemia – корінь «leuk-» (білий) + суфікс «-emia» (стан крові); nephrology – корінь «nephro-» (нирка) + суфікс «-logy» (наука); neurology – корінь «neuro-» (нерв) + суфікс «-logy» (наука); oncology

– корінь «onco-» (пухлина) + суфікс «-logy» (наука); *osteoporosis* – корінь «oste-» (кістка) + суфікс «-porosis» (розрідження); *pathology* – корінь «patho-» (хвороба) + суфікс «-logy» (наука); *radiology* – корінь «radio-» (випромінювання) + суфікс «-logy» (наука); *thrombosis* – корінь «thromb-» (згусток крові) + суфікс «-osis» (стан); *urology* – корінь «uro-» (сеча) + суфікс «-logy» (наука) [Medlineplus].

Суфікси також відіграють важливу роль, що вказує на захворювання або патологічні стани: *arthritis* – корінь «arthr-» (суглоб) + суфікс «-itis» (запалення); *bronchitis* – корінь «bronch-» (бронхи) + суфікс «-itis» (запалення); *carcinoma* – корінь «carcin-» (рак) + суфікс «-ома» (пухлина); *cytology* – корінь «cyto-» (клітина) + суфікс «-logy» (наука); *dermatology* – корінь «dermato-» (шкіра) + суфікс «-logy» (наука); *hematology* – корінь «hemato-» (кров) + суфікс «-logy» (наука); *hepatitis* – корінь «hepat-» (печінка) + суфікс «-itis» (запалення); *leukemia* – корінь «leuk-» (білий) + суфікс «-emia» (стан крові); *nephrology* – корінь «nephro-» (нирка) + суфікс «-logy» (наука); *neurology* – корінь «neuro-» (нерв) + суфікс «-logy» (наука); *oncology* – корінь «onco-» (пухлина) + суфікс «-logy» (наука); *osteoporosis* – корінь «oste-» (кістка) + суфікс «-porosis» (розрідження); *pathology* – корінь «patho-» (хвороба) + суфікс «-logy» (наука); *radiology* – корінь «radio-» (випромінювання) + суфікс «-logy» (наука); *thrombosis* – корінь «thromb-» (згусток крові) + суфікс «-osis» (стан); *urology* – корінь «uro-» (сеча) + суфікс «-logy» (наука) [Medlineplus].

Суфіксальне термінотворення у медичній сфері англійської мови відбувається за різними словотвірними моделями, що використовуються і для утворення загальнонавчаних слів. Суфікси додаються до базових слів або коренів, щоб утворити нові терміни, які точно відображають медичні поняття, стани або процеси. Проте, суфіксальний спосіб має деякі особливості в системі термінотворення. При утворенні термінів за допомогою суфіксів: -acy, -ade, -age, -al, -an, -ance (-ence), -ant, -ary, -cide, -dom, -er (-or), -ess, -ette, -hood, -ice, -ics, -ine, -ing, -ion, -is, -ism, -ist, -itude, -ity,

-ix, -ment, -ness, -ship, -um, -ure, -y. За допомогою цих суфіксів утворюються переважно іменники: -acy: democracy (демократія), literacy (грамотність); -ade: blockade (блокада); -age: dosage (дозування), package (упаковка); -al: referral (звернення), withdrawal (відмова); -an: dietician (дієтолог), pediatrician (педіатр); -ance (-ence): substance (речовина), dependence (залежність); -ant: antidepressant (антидепресант), participant (учасник); -cide: pesticide (пестицид), suicide (самогубство); -ice: service (обслуговування), justice (правосуддя); -ics: analytics (аналітика), genetics (генетика); -ine: medicine (медицина), caffeine (кафеїн); -ing: testing (тестування), training (тренування); -ion: digestion (травлення), infusion (інфузія); -is: analysis (аналіз), diagnosis (діагноз); -ist: therapist (терапевт), dentist (стоматолог); -ment: development (розвиток), treatment (лікування); -um: serum (сироватка), spectrum (спектр); -ure: pressure (тиск), exposure (вплив) [Biomedcentral].

Також, суфіксальне термінотворення монолексемних термінів в медичних текстах/документації представлене прикметниками, які утворюються за допомогою суфіксів, а саме: -able (-ible), -al, -an, -ant (-ent), -ar, -ary (-ory), -ate, -ed, -en, -est, -ful, -ic, -ile, -ine, -ish, -ive, -less, -ly, -ous, -y. Наприклад: -able (-ible): palpable (вловимий), digestible (перетравлюваний); -al: renal (нирковий), abdominal (черевний); -an: urban (міський), human (людський); -ant (-ent): antiseptic (антисептичний), dependent (залежний); -ar: vascular (судинний), polar (полярний); -ary (-ory): respiratory (дихальний), coronary (серцевий); -ate: accurate (точний), adequate (достатній); -ed: infected (заражений), affected (порушений); -en: sudden (раптовий), golden (золотистий); -est: smallest (найменший), longest (найдовший); -ful: painful (болючий), helpful (корисний); -ic: systemic (системний), anemic (анемічний); -ile: versatile (універсальний), fragile (крихкий); -ine: canine (собачий), serpentine (змійний); -ish: feverish (лихоманковий), childish (дитячий); -ive: digestive (травний), effective (ефективний); -less: painless (безболісний), harmless (безпечний); -ly: daily (щоденний), monthly (щомісячний); -ous:

nervous (нервовий), hazardous (небезпечний); -y: blurry (розмитий), watery (водянистий) [Biomedcentral].

Терміни-дієслова утворюються за допомогою афіксів - ate, - en, -fy, - ize. Наприклад: -ate: oxygenate (оксигенувати), hydrate (гідратувати); -en: harden (зміцнювати), broaden (розширювати); -fy: solidify (закріплювати), liquefy (розтрачувати); -ize: sterilize (стерилізувати), immunize (імунізувати) [Biomedcentral].

Отже, у медичній термінології суфіксальні терміни-деривати утворюються за допомогою різних суфіксів, які передають різні семантичні відтінки. Основні суфіксальні моделі, що використовуються: -acy, -ade, -age, -al, -an, -ance (-ence), -ant, -ary, -cide, -dom, -er (-or), -ess, -ette, -hood, -ice, -ics, -ine, -ing, -ion, -is, -ism, -ist, -itude, -ity, -ix, -ment, -ness, -ship, -um, -ure, -y [Вострова 2003, с. 54]. Ці суфікси найчастіше використовуються для утворення іменників, які відображають різні аспекти медичної практики, станів і термінологічних понять. Основні семантичні категорії, що передаються через ці суфікси, включають колективність або сукупність осіб, положення або ранг, місце відбування подій, вид занять або професійну діяльність, якість або стан, результат дії тощо. Саме суфіксальне термінотворення в медичній галузі є важливим механізмом для утворення термінів, які точно відображають специфіку медичних понять і процесів.

Таким чином, розглянуті нами префіксація та суфіксація є важливими процесами у формуванні медичної термінології, допомагаючи створювати нові терміни та уточнювати їх значення. У медичній сфері префікси та суфікси часто використовуються для вираження різних аспектів: від кінцевих результатів дій до характеристики стану або якості, а також для позначення суб'єктів та об'єктів дій. Префікси re-, dis-, un-, non- часто передають антиподи чи відмінності від базового поняття, дозволяючи точніше описувати медичні стани чи процеси. Суфікси, які використовуються для утворення іменників, прикметників і дієслів, наприклад -ment, -al, -ate, -ize,

доповнюють утворені слова, надаючи їм конкретне значення або функцію в медичному контексті [Вострова 2003, с. 56].

Суфіксальні та префіксальні моделі у медичній термінології не лише сприяють утворенню нових слів, але й відображають різноманітні аспекти здоров'я, медичної практики та науки. Таким чином, префіксація та суфіксація в медичній сфері є важливим інструментом для створення термінології, яка точно передає значення, що використовуються у високоспеціалізованому медичному дискурсі.

2.1.3. Конверсія

Під конверсією розуміємо процес, коли слово однієї частини мови використовується як інша без будь-яких змін у форми (тобто різновид транспозиції) [Кійко 2020, с. 226]. Цей процес не включає в себе використання словотворчих морфем для утворення похідного слова від мотивуючої основи, і тому він відноситься до імпліцитної деривації. Наприклад, іменник може стати дієсловом або прикметником без будь-яких морфологічних змін: *to scan* (сканувати) – використовується як дієслово для опису процесу виконання сканування, але також може бути іменником (*a scan* – сканування); *to diagnose* (діагностувати) – використовується як дієслово (*to diagnose a disease* – діагностувати хворобу), але також може бути іменником (*a diagnosis* – діагноз) [Medlineplus].

На думку Г. Артура [Arthur 1975, с. 168], який досліджує місце конверсії в системі способів словотворення, цей спосіб творення слів і афіксація – два різні процеси. Характерно, що афіксація слугує утворенню різних форм слів, конверсія призводить до зміни функцій слова, а не його форми. Вчений А. Смирницький вважає конверсію морфологічним способом словотворення. Слова, утворені за допомогою конверсії, мають тотожну основу, але різняться системою своїх форм – парадигмою (іменник має

субстантивну систему словозмінних суфіксів: *-‘s, -s, -s’*, а дієслово – дієслівну систему словозмінних суфіксів: *-s, -ed, -ing*). Це й виокремлює їх як різні слова, утворені через зміну парадигми. У своїх роботах А. Смирницький переконливо критикує раніше поширені трактування конверсії: семантичну, за якою конверсія – це «зміна значення слова», і особливо синтаксичну, яка описувала конверсію як «зміну синтаксичної функції слова». Учений доводить, що результатом конверсії є зазвичай нове слово, а також надає великого значення парадигмі та вважає цей фактор єдиним словотворчим засобом при конверсії: «Конверсія – це такий вид словотвору, коли сама парадигма слова є словотворчим засобом» [Смирницький 1953, с. 24]. А. Смирницький не бере до уваги ту обставину, що слова можуть належати до певних граматичних типів не лише за системами їх форм, й залежно від їх граматичних зв’язків з іншими словами. Він дотримується помилкової думки, що однієї лише парадигми вже достатньо, щоб граматично оформити слово.

У сучасній англійській мові конверсія є одним із основних способів творення нових слів та складним явищем, що включає різноманітні види та типи змін [Кійко 2020, с. 229]. Лексеми можуть перетворюватись у іменники, прикметники, дієслова та прислівники, але в медичній сфері не зафіксовано випадків використання займенників, сполучників або числівників у контексті конверсії. Продуктивна модель конверсії у медичній термінології має значні семантичні можливості, змінюючи значення вихідного слова при його переході до іншої лексико-граматичної категорії.

Розглянемо словотвірні моделі, які використовуються для творення англomовних термінів медичної сфери.

Модель **V → N**: *analyze* (аналізувати) – *analysis* (аналіз); *diagnose* (діагностувати) – *diagnosis* (діагноз); *evaluate* (оцінювати) – *evaluation* (оцінка, оцінювання); *examine* (оглядати, досліджувати) – *examination* (огляд, дослідження); *inject* (ввести ін’єкцію) – *injection* (введення); *irradiate* (облучати) – *irradiation* (облучення); *medicate* (лікувати медикаментами) – *medication* (лікування, медикамент); *moan* (стогнати) – *moan* (стогін); *monitor*

(моніторити) – *monitoring* (моніторинг); *operate* (оперувати) – *operation* (операція); *smear* (брати мазок) – *smear* (мазок); *scrape* (зіскоблювати) – *scrape* (зіскоб); *screen* (проводити рентгеноскопію) – *screen* (екран); *stab* (колоти) – *stab* (укол); *treat* (лікувати) – *treatment* (лікування); *vaccinate* (робити щеплення) – *vaccina* (вакцина) [Medlineplus].

Модель **Adj→N**: *blood* (кров'яний) – *blood* (кров); *bone* (кістковий) – *bone* (кість); *capillary* (капілярний) – *capillary* (капіляр); *cardiac* (серцевий) – *cardiac* (серце); *cell* (клітинний) – *cell* (клітина); *gastric* (шлунковий) – *gastric* (шлунок); *glandular* (железистий) – *gland* (железа); *hepatic* (печінкові) – *hepatic* (печінка); *hollow* (порожнистий) – *hollow* (пустота, порожнина); *lymphatic* (лимфатичний) – *lymph* (лімфа); *nerve* (нервовий) – *nerve* (нерв); *palsy* (паралізований) – *palsy* (параліч) [Medlineplus].

Модель **N→Adj**: *backflow* (потік рідини, рефлюкс) – *backflow* (зворотний, відсталий); *bone* (кістка) – *bone* (кістковий); *brain* (мозок) – *brain* (мозковий); *cell* (клітина) – *cell* (клітинний); *complex* (комплекс) – *complex* (комплексний); *contract* (контакт, дотик) – *contract* (контактна особа); *heart* (серце) – *heart* (серцевий); *kidney* (нирка) – *kidney* (нирковий); *liver* (печінка) – *liver* (печінковий); *lung* (легеня) – *lung* (легеневий); *muscle* (м'яз) – *muscle* (м'язовий); *nerve* (нерв) – *nerve* (нервовий); *skin* (шкіра) – *skin* (шкірний); *stomach* (шлунок) – *stomach* (шлунковий); *virus* (вірус) – *virus* (вірусний) [Medlineplus].

Модель **V→Adj**: *axact* (здирати з когось) – *axact* (точний); *clean* (чистити) – *clean* (чистий); *damp* (зволожувати) – *damp* (вологий); *drug* (вживати наркотики) – *drug* (наркотичний); *freeze* (заморожувати) – *frozen* (заморожений); *moisturize* (зволожувати) – *moist* (вологий); *sharpen* (точити) – *sharp* (точний) [Medlineplus].

Модель **N→V**: *affect* (афект, запал) – *affect* (уражати, вадити, шкодити здоров'ю); *approach* (схвалення, затвердження, розгляд) – *approach* (наближатися, підходити); *beat* (удар, імпульс, пульсація) – *beat* (вдарятися,

битися); *block* (блокада, загородка) – *block* (блокувати, закривати) [Medlineplus].

Модель **Adj→V**: *analgesic* (анальгетичний) – *anesthetize* (обезболювати); *chill* (холодний) – *chill* (охолоджуватися); *cool* (прохолодний) – *cool* (охолоджувати); *corrupt* (зіпсований) – *corrupt* (гноїтися); *diuretic* (діуретичний) – *diuretize* (сечогінити); *inflammatory* (запальний) – *inflamm* (запалюватися); *paralytic* (паралітичний) – *paralyze* (паралізувати); *toxic* (токсичний) – *to intoxicate* (отруювати) [Medlineplus].

Таким чином, конверсія є єдиним засобом словотвору, коли нове слово утворюється без кількісної зміни основної форми вихідного слова і без застосування будь-яких лінійних словотворчих засобів.

2.1.4. Основоскладання

Конверсія втрачає популярність у медичній термінології через зростання інших методів словотвору, таких як словоскладання, афіксація та телескопія, що пояснюється більш активною роллю інших способів формування нових термінів [Кійко 2020, с. 231]. Складні слова, або композити, розглядаються як лексичні одиниці, що складаються з двох чи більше основ, з фіксованим порядком та компресією значень. Цей процес особливо популярний у медичній термінології, де поєднання різних кореневих частин дозволяє створювати нові терміни для точного опису медичних понять: *cardiologist* (кардіолог) – складається з кореня «*cardio-*» (кардіо, що відноситься до серця) та суфікса «*-logist*» (людина, яка вивчає); *gastroenterology* (гастроентерологія) – поєднує корені «*gastro-*» (стосується шлунка) та «*entero-*» (стосується кишечника) з суфіксом «*-logy*» (наука) [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

Складні слова, на відміну від словосполучень, мають фіксований і незмінний порядок елементів у зовнішній формі та характеризуються

семантичною компресією внутрішньої форми [Крижанівська 1987, с. 116; Локайчук 2011, с. 72]: значення такої складної одиниці ніколи не є простою сумою значень її складових. У медичній сфері широко використовуються термінологічні словосполучення, що складаються з греко-латинських терміноелементів та термінокомпонентів, наприклад (переклад термінів наведено у Додатку А): *antioxidant; bioengineering; biopsy; cardiokymograph; chemobiotic; chemoserotherapy; cryopreservation; electrocardiogram; endoscope; hematology; immunodeficiency; mutogen; neurotransmitter; oncogenesis; osteoarthritis; pathophysiology; pharmacogenomics; psychotherapy; radiology; thermotherapy* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

У структурі даних термінів-комполітів поєднуються назва самого об'єкта і явища, з яким цей об'єкт асоціюється за типом об'єктивних узагальнених відношень [Терлецька 2012]. Складні слова відрізняються за типами словотвору. Однією з причин широкого використання основоскладання є поява складних понять, для позначення яких необхідні терміни, що складаються з опорного слова. Головний компонент виражає поняття певної галузі знань, а залежний компонент позначає якусь ознаку цього поняття. Основоскладанню також сприяє внутрішня структура складних слів, які вже функціонують у мові і за аналогією з якими можуть утворюватися нові складні слова.

Проаналізувавши складні англійські терміни медичної сфери, ми ідентифікували такі структурні моделі їх утворення (див. Табл. 2.3):

Табл. 2.3.

Структурні моделі складних слів

модель	приклади
модель N1+N2	<i>ague-spleen, dorsodynia, drop-counter, gallbladder, gas-formation, gastroenterology, heat-rush, rifampicin-resistance</i> [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy]
модель N+P1	<i>dope-pushing, factfinding, fat-splitting</i> [Cambridge

	Dictionary; Dictionary of Pharmacy]
модель N+P2	<i>air-cooled, enzyme-linked, time-barred</i> [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy]
модель Adj+N	<i>dead-house, double-dish, fibroblast, wild-type</i> [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy]
модель N+Adj	<i>disease-resistant, dust-proof, fever-free, heat-proof</i> [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy]
модель N+Abbr→N	<i>ACD-solution (acid citrate dextrose), A-chain, AIDS-like, B-cell, B-chain, B-mode, HIVantibody, HIV-gene; nef-protein (negative factor protein), NK-cells (natural killer cells), protein G (protein from a hybrid gene), proteinase K, S-transferase</i> [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy]
модель N+Preposition +N→N	<i>haemodynamic, radioallergosorbent, immunohistology, male-to-male, mother-to-child, patient-topatient, person-to-person, suggestopedia, Taylor-type, worker-to-patient, roentgenogram</i> [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy]

Для складних термінів медичної сфери є досить характерним використання багатокomпонентних термінів, що утворюються із трьох елементів або компонентів (переклад термінів наведено у Додатку А): *atherosclerotic, basophiloblast, counterimmuno electrophoresis, gastroesophageal, hyperactivity, hyperglycemic, immunodeficiency, immunohistochemicals, myocardial, neurodegenerative, orthokeratology, roentgenophotography, telemammography, ultrasonography* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

Отже, складні терміни медичної сфери відрізняються своєю унікальною структурою та значеннєвим зв'язком між компонентами. На відміну від словосполучень, складні терміни характеризуються постійною номінативністю, семантичною цілісністю, ідіоматичністю лексичного

значення та цілісністю оформленості. Однією з важливих рис складних термінів є їхня структура, яка дозволяє передавати узагальнювальне значення терміна, водночас включаючи в нього додаткову інформацію. Важливість складних термінів у медицині не можна недооцінювати. Крім того, такі терміни сприяють ефективному обміну інформацією між різними галузями медицини, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до лікування та догляду за пацієнтами. Таким чином, складні терміни медичної галузі є важливим інструментом для забезпечення точності та конкретності. З розвитком нових технологій кількість таких термінів буде зростати, що дозволить адекватно відобразити новітні досягнення та інновації в медицині

2.2. Словотвірні особливості термінів-словосполучень

Терміни-словосполучення є важливим елементом термінології в різних сферах, зокрема в медичній галузі. Вони складаються з двох або більше слів, які разом формують одне термінологічне поняття. У першому випадку – це синтетичні терміни, або терміни-однослови, у другому – аналітичні терміни.

У сучасних системах термінології переважають аналітичні термінологічні конструкції [Ткач 2010, ЕР; Banay 2012, ЕР]. Це пояснюється мовними та позамовними причинами. Термінологічне словосполучення передає наукове або спеціалізоване поняття. Взаємозв'язок між термінологічним словосполученням і поняттям певної спеціалізованої галузі знань, а також наявність його визначення для розкриття, є ключовим критерієм визначення такого словосполучення як терміна у медичних текстах. Зі збільшенням числа семантичних компонентів терміна зростає його інформаційна ємність.

Полілексемні терміни є зручним інструментом для систематизації спеціальних понять медичних текстів, оскільки вони використовують експлікацію родово-видових і інших логіко-семантичних відношень у

зовнішній формі термінів, що пояснюється загальною тенденцією термінотворення до семантичної регулярності. Полілексемні терміни можуть мати різний ступінь значення, але загалом вони вважаються більш стійкими, ніж загальновживані словосполучення. Термінологічні ряди, які формуються з полілексемних термінів, характеризуються системністю і регулярністю.

За типом структури або за кількістю структурних компонентів термінологічні сполучення можна поділити на: прості термінологічні сполучення, до складу яких входять два слова, і складні термінологічні сполучення, до складу яких входить більше, ніж два слова-компоненти.

Дослідивши специфічність термінів-словосполучень медичної документації, ми ідентифікували такі їх типи:

- комбіновані терміни (поєднують два або більше слів, кожне з яких може функціонувати самостійно): *blood pressure* – артеріальний тиск, *bone marrow* – кістковий мозок, *brain stem* – стовбур мозку, *digestive system* – травна система, *heart rate* – частота серцевих скорочень, *muscle contraction* – скорочення м'язів, *respiratory tract* – дихальний тракт [Biomedcentral].

- терміни з прийменниковими конструкціями (містять прийменник, який зв'язує два або більше слова): *complications from surgery* – ускладнення після операції, *diagnosis of pneumonia* – діагностика пневмонії, *management of hypertension* – управління гіпертонією, *patient with diabetes* – пацієнт із діабетом, *prevention of heart disease* – профілактика серцевої хвороби, *risk of infection* – ризик інфекції, *treatment for cancer* – лікування раку [Mukherjee 2010].

- терміни з прикметниками (поєднання іменника і прикметника для точнішого опису терміна): *acute pain* – гострий біль, *benign tumor* – доброякісна пухлина, *chronic disease* – хронічне захворювання, *congenital disorder* – вроджений порушення, *neurological symptoms* – неврологічні симптоми, *severe infection* – важка інфекція, *structural abnormalities* – структурні аномалії, *structural characteristics* – структурні особливості [Biomedcentral].

Слова у термінологічних словосполученнях мають певний порядок, який не можна змінювати без втрати значення. Незважаючи на те, що термін-словосполучення складається з окремих слів, воно функціонує як одне ціле з єдиним значенням: *blood test* означає конкретний медичний аналіз, а не просто тест крові. Значення терміна-словосполучення не завжди можна вивести з значень його окремих компонентів. Наприклад, *white coat hypertension* означає підвищений тиск у присутності лікаря, а не просто «гіпертонію білого халата».

Другий компонент словосполучення часто уточнює або конкретизує значення першого. Наприклад, у терміні *kidney transplant* (пересадка нирки) слово *transplant* конкретизує медичну процедуру, яка стосується нирки. Розглянемо такі приклади: *bone fracture* (перелом кістки) – це порушення цілісності кістки, яке може виникнути в результаті травми, навантаження або патологічних станів; *blood transfusion* (переливання крові) – це процедура переливання крові з одного організму до іншого для компенсації втрати крові або відновлення її складу під час хірургічних втручань, лікування хвороб чи травм; *brain imaging* (зображення мозку) – це процес отримання зображень мозку за допомогою різних технік, таких як комп'ютерна томографія (СТ), магнітно-резонансна томографія (MRI) чи позитронно-емісійна томографія (PET), що дозволяє визначити структуру та функціональні аспекти мозку; *heart surgery* (хірургічне втручання на серці) – це медична процедура, яка включає хірургічне втручання у серце для виправлення аномалій, лікування захворювань або відновлення його функцій; *lung cancer* (рак легенів) – це ракове захворювання, що виникає в легенях. Це один з найпоширеніших видів раку, який вимагає індивідуалізованого лікування, зазвичай включаючи хірургічні втручання, хіміотерапію та радіотерапію [Bi Etymology]. У цих випадках другий компонент словосполучення допомагає зрозуміти конкретний аспект процедури, стану чи захворювання, до якого відноситься перший компонент.

Терміни-словосполучення виконують функцію іменування специфічних понять у певній галузі, що дозволяє ефективно передавати точну інформацію. Наприклад: *diagnostic imaging* (діагностичне зображення) – це сукупність методів, таких як рентгенографія, УЗД, комп'ютерна томографія (СТ) та інші, які використовуються для отримання зображень внутрішніх структур організму для діагностики захворювань чи травм; *genetic counseling* (генетичне консультування) чітко визначає процес консультування з питань генетики; *neonatal intensive care unit* (NICU) (відділення інтенсивної терапії новонароджених) – це спеціалізоване відділення лікарні, де надають інтенсивну медичну допомогу недоношеним або важким новонародженим дітям; *physical therapy* (фізична терапія) – це медичний метод лікування і реабілітації, який включає фізичні вправи, масаж, ультразвук та інші процедури для поліпшення функцій тіла і відновлення рухових можливостей; *pulmonary function test* (функціональне дослідження легень) – це спеціальний тест, що вимірює різні аспекти функціонування легенів, такі як об'єм легеневих повітряних потоків і обмін газів, для діагностики різних захворювань легенів; *radiation therapy* (радіаційна терапія) – це метод лікування раку або інших захворювань, в якому використовується високоенергетичне випромінювання для знищення ракових клітин або зупинення їх росту [Mukherjee 2010].

Завдяки поєднанню двох або більше слів, терміни-словосполучення передають складні поняття і більш детальну інформацію. Наприклад: *minimally invasive surgery* – малоінвазивна хірургія; *patient with diabetes* – пацієнт із діабетом; *risk of infection* – ризик інфекції; *white coat hypertension* – гіпертонія білого халата [Medlineplus].

Отже, терміни-словосполучення відіграють ключову роль у передачі точних та деталізованих понять у медичній сфері. Їхні словотвірні та семантичні особливості дозволяють створювати терміни, що забезпечують високий рівень зрозумілості та ефективності комунікації серед медичних працівників. З розвитком медичних технологій та методів лікування,

кількість і різноманітність термінів-словосполучень буде продовжувати зростати, задовольняючи потреби точного опису нових явищ та процесів.

2.2.1. Основні риси двокомпонентних термінологічних словосполучень

Двокомпонентні термінологічні словосполучення є ключовими елементами у мові спеціальних галузей знань, зокрема медичній. Вони складаються з двох слів, що разом утворюють єдине термінологічне поняття (див. Табл. 2.4).

Табл. 2.4

Основні риси двокомпонентних термінів

Основні риси	фіксований порядок слів	двокомпонентні термінологічні словосполучення мають чітко визначений порядок слів, який не підлягає зміні без втрати смислу: <i>heart attack</i> (серцевий напад) не можна змінити на <i>attack heart</i>
	семантична цілісність	незважаючи на те, що словосполучення складається з двох слів, воно передає єдине значення: <i>blood pressure</i> (артеріальний тиск) означає конкретне медичне поняття, а не просто тиск крові
	ідіоматичність	значення словосполучення не можна вивести безпосередньо з значень його компонентів: <i>white coat hypertension</i> (гіпертонія білого халата) означає підвищений тиск у присутності лікаря
	номінативна функція	такі словосполучення виконують функцію іменування специфічних понять, що дозволяє ефективно передавати точну інформацію: <i>genetic counseling</i> (генетичне консультування)
	конкретизація	другий компонент словосполучення уточнює або

значення	конкретизує значення першого: у терміні <i>kidney transplant</i> (пересадка нирки) слово <i>transplant</i> конкретизує медичну процедуру, пов'язану з ниркою
постійна номінативність	словосполучення мають постійне значення, яке не змінюється в залежності від контексту: <i>chronic disease</i> (хронічне захворювання) завжди означає довготривале захворювання
семантична компресія	словосполучення дозволяють стисло передати складні поняття: <i>acute pain</i> (гострий біль) чітко визначає інтенсивний біль без необхідності додаткових пояснень

Двокомпонентні термінологічні словосполучення є невід'ємною частиною мови медициної сфери. Їх основні риси включають фіксований порядок слів, семантичну цілісність, ідіоматичність, номінативну функцію, конкретизацію значення, постійну номінативність та семантичну компресію. Завдяки цим рисам такі словосполучення дозволяють точно та стисло передавати складні поняття і забезпечують ефективну комунікацію серед фахівців. Таким чином, полілексемні терміни є найпоширенішим типом утворення медичної термінології.

Двокомпонентні термінологічні сполучення, основною формою яких є N_1+N_2 , в основному є субстантивними термінами з атрибутивним зв'язком, де головний компонент **N** (розташований у кінці сполучення) може включати групу атрибутивних іменників перед ним. У деяких випадках моделі N_1+N_2 граматично-морфологічне оформлення атрибутивного препозитивного іменника може бути відсутнім. Це означає, що перший компонент має синтаксичні властивості іменника і функціонує як означення для другого компонента, який є означуваним [Панько 1994, с. 36]. Наприклад: *antigen detection* – виявлення антигену; *atrisk group* – група ризику; *blood-borne infection* – інфекція, що передається через кров; *cohort study* – когортне

дослідження; *contact investigation* – дослідження контактів; *disease management* – ведення захворювання; *disease prevention* – профілактика хвороб; *evidence-based medicine* – медицина, заснована на доказах; *infection source* – джерело збудника інфекції; *needle-syringe programmes* – програма розповсюдження шприців з голками [Biomedcentral].

Наступною моделлю двокомпонентних термінологічних сполучень є **Adj+N**: *antiretroviral therapy* – антиретровірусна терапія; *autoimmune disorders* – аутоімунні порушення; *bacillary load* – бацилярне навантаження; *clinical breakpoint* – клінічна критична точка; *close contact* – тісний контакт; *contagious period* – заразний (контагіозний) період; *critical concentration* – критична концентрація; *high risk* – високий ризик; *injectable phase* – ін'єкційна фаза лікування; *operational research* – оперативні дослідження; *sanitary district* – район очистки [Biomedcentral].

За продуктивною моделлю **V_{ed}+N** утворені такі двокомпонентні єдності медичної термінології: *accelerated recovery* – прискорене одужання; *acquired immunity* – імунітет набутий; *generalized infection* – генералізована інфекція; *induced abortion* – штучне переривання вагітності; *informed consent* – інформована згода; *masked method* – дослідження за сліпим методом; *modified diet* – модифікована дієта; *prescribed medication* – призначений препарат; *restricted activity* – обмежена активність [Latin as the Language of Medicine – Historical Survey].

Що стосується наступної моделі **V_{ing}+N**, то вона також належить до продуктивних моделей творення: *cleaning spray* – очисне розбризкування; *diagnosing accuracy* – точність діагностики; *emerging infections* – емерджентні інфекції; *labeling accuracy* – точність маркування; *monitoring compliance* – контроль виконання (рекомендацій); *processing efficiency* – ефективність обробки; *reporting completeness* – повнота звітності; *reporting timeliness* – своєчасність звітності; *sampling variation* – ариабельність вибірових результатів; *screening efficacy* – ефективність скринінгу [Latin as the Language of Medicine – Historical Survey].

Малопродуктивними для медичної термінології є модель $N+V_{ing}$ та $A+V_{ing}$: *air monitoring* – моніторинг повітря; *blood testing* – тестування крові; *personal monitoring* – особистий контроль за допомогою індивідуального компактного пробобірника; *river upgrading* – покращення стану рік; *serological monitoring* – серологічний моніторинг; *sludge processing* – обробка стічних вод; *soil flushing* – промивання ґрунту; *specimen tracking* – відстежування переміщення зразків; *temperature monitoring* – контроль температури; *tissue sampling* – взяття тканинних зразків; *water filtering* – фільтрування води; *wet sampling* – взяття вологих проб [Latin as the Language of Medicine – Historical Survey]. Ці терміни використовують моделі, де N або A є іменником або прикметником, а V_{ing} є дієприкметником у формі Present Participle. Вони не так продуктивні для медичної термінології порівняно з іншими моделями, оскільки використовуються для опису загальних процесів або станів, які не є специфічними для медичних дисциплін.

На основі нашого дослідження ми приходимо до висновку, що найбільш продуктивними структурними моделями двокомпонентних термінологічних словосполучень медичної термінології є моделі N_1+N_2 та $Adj+N$, а основними критеріями їх класифікації є тематичне спрямування та семантично-структурні особливості. Медична термінологія відіграє ключову роль у забезпеченні точності та однозначності. Терміни у медицині мають складну структуру і часто використовуються для опису конкретних понять, процедур або станів.

2.2.2. Багатокомпонентні терміни як засіб передачі інформації

Медична термінологія є міжнародною, і багатокомпонентні терміни часто стандартизовані задля забезпечення єдиного розуміння серед медичних працівників по всьому світу. Їх використання допомагає уникнути двозначності та непорозумінь. Багатокомпонентні терміни в медичній

термінології є важливим інструментом для точної передачі інформації. Адже вони дозволяють передати повну характеристику явища або процесу, включаючи місце (локалізацію) патології або процесу, характер і природу стану (гострий, хронічний, прогресуючий), етіологію (причину) хвороби та можливий спосіб лікування або втручання. Наприклад, термін *acute respiratory viral infection* чітко вказує на характер інфекції (гостра), її локалізацію (респіраторна система) та етіологію (вірусна інфекція).

Багатокомпонентні терміни складаються з трьох або більше елементів і часто використовуються для деталізації понять, опису процесів, процедур або патологій. Ці терміни дозволяють науковцям, лікарям та іншим спеціалістам з точністю виражати складні концепції. Багатокомпонентні терміни також відображають системність і складність медичних знань. Вони включають термінологічні сполучення, які поєднують іменники, прикметники, дієслова та інші елементи мови для повного опису явища або процесу.

Під багатокомпонентним терміном розуміємо словосполучення, яке є поєднанням трьох і більше повнозначних слів і служить називанням спеціального фахового поняття [Локайчук 2011, с. 74]. Визначальною складовою одиницею для побудови багатокомпонентних термінів може служити двокомпонентне словосполучення або ж окреме слово. А перехід до багатослівної одиниці відбувається послідовно і спричиняє переоформлення й ускладнення синтаксичної конструкції.

Багатокомпонентним термінам присущі усі належні ознаки терміноодиниць. Новий введений елемент в словосполучення додатково збагачує детальну номінацію наукових понять, вичерпно і всебічно їх розкриває. Можна зазначити, що семантична база поняття складається з тісного зв'язку різноманітних, найсуттєвіших і необхідних істотних особливостей термінологічної одиниці. А номінативне значення терміна тісно пов'язане з його семантичною природою.

С. Локайчук відмічає, що існування у термінах-сполученнях трьох і більше складників указує на використання декількох більш простіших

термінів або словосполучень для надання складному науковому поняттю конкретного вираження [Локайчук 2011, с. 73].

Більшість багатокомпонентних структур характеризуються послідовним синтаксичним зв'язком між їхніми окремими складниками. Незалежно від кількості складових елементів термін залишається єдиним знаком. Багатокомпонентні терміни можуть бути створені лінійно або нелінійно, за допомогою прийменників або без їх використання. Наведемо приклади функціонування багатокомпонентних термінів в англомовних медичних текстах.

Провівши аналіз медичної термінології, ми виявили трикомпонентні термінологічні сполучення, які можуть бути пов'язані прийменником *of* або сполучником *and*: *analysis of variance* – аналіз варіації; *assessment of outcomes* – оцінка результатів лікування; *assessment of risk* – оцінка ризику; *declaration of interests* – декларація інтересів; *efficacy of vaccination* – ефективність вакцинації; *memorandum of understanding* – меморандум про взаєморозуміння; *prevalence of diseases* – поширеність захворювань; *prevention of infections* – профілактика інфекцій; *research and monitoring* – наукове дослідження і контролювання; *treatment of symptoms* – лікування симптомів [BiEtymology. History and Etymology of Biological].

Кількість моделей трикомпонентних термінологічних сполучень у медичній сфері постійно зростає, що обумовлено можливістю поєднувати різні частини мови, такі, як іменники, прикметники, дієслова та прийменники, для створення нових термінів, що точно відображають складні поняття, процедури та технології в медицині.

Структурними моделями трикомпонентних термінологічних сполучень є: $N_1+N_2+N_3$, $A+N_1+N_2$, A_1+A_2+N (див. Табл. 2.5). Напродуктивнішою моделлю серед трикомпонентних термінологічних словосполучень є $N_1+N_2+N_3$. За допомогою додавання уточнювального компонента до двокомпонентного термінологічного словосполучення моделі N_1+N_2 утворюється трикомпонентне термінологічне словосполучення.

Приклади трикомпонентних термінів за структурними моделями

модель	Приклади
N1+N2+N3	<i>case investigation form</i> – карта епідеміологічного обстеження; <i>case series study</i> – дослідження серії випадків; <i>effect measure modification</i> – ефект статистичної взаємодії; <i>nitrate reductase assay</i> – аналіз нітрат-редуктази; <i>tuberculin skin test</i> – шкірний туберкуліновий тест
A+N1+N2	<i>clinical case history</i> – історія хвороби; <i>epidemiological case definition</i> – визначення випадку для епіднагляду; <i>extensive tuberculosis disease</i> – прогресуючий туберкульоз; <i>high risk group</i> – група підвищеного ризику; <i>internal quality control</i> – внутрішньолaboratorний контроль якості; <i>multiple risk factors</i> – множинні фактори ризику; <i>polymerase chain reaction</i> – полімеразна ланцюгова реакція; <i>primary drug resistance</i> – первинна резистентність
A1+A2+N	<i>bacteriologically confirmed tuberculosis</i> – бактеріологічно підтверджений туберкульоз; <i>good clinical practice</i> – належна клінічна практика; <i>latent tuberculosis infection</i> – латентна туберкульозна інфекція; <i>perinatal mortality rate</i> – перинатальний показник смертності; <i>serious adverse events</i> – небезпечні для життя ускладнення; <i>severe extrapulmonary tuberculosis</i> – тяжкий позалегеневий туберкульоз

Зазначимо, що серед термінологічних словосполучень медичної термінології ми виокремили також чотирікомпонентні термінологічні сполучення, але їх невелика кількість: *anti-inflammatory cytokine antibody therapy* – терапія антитілами протизапальних цитокінів; *electroencephalographic seizure detection algorithm* – алгоритм виявлення

електроенцефалографічних судом; *multidrug-resistant tuberculosis treatment protocol* – протокол лікування туберкульозу [Bi Etymology].

Наприклад, у сучасній медичній літературі можна зустріти такі терміни, як: *development of personalized cancer therapies*, *impact of environmental factors on mental health*, *implementation of telemedicine services*, *management of chronic pain syndromes* – ці сполучення слів дозволяють не лише деталізувати поняття, але й враховувати нові відкриття, технологічні зміни та вимоги медичної практики.

Напродуктивнішою моделлю серед чотирьохкомпонентних термінологічних словосполучень є $A+N_1+N_2+N_3$: *acute respiratory distress syndrome* – синдром гострого респіраторного дистресу; *chronic obstructive pulmonary disease* – хронічна обструктивна хвороба легенів; *high efficiency particulate air* – фільтр тонкого очищення повітря; *intensified tuberculosis case finding* – інтенсивне виявлення випадків туберкульозу; *mycobacterial growth indicator tube* – мікобактеріальний індикатор росту; *neonatal intensive care unit* – відділення інтенсивної терапії новонароджених; *nucleic acid amplification test* – тест на ампліфікацію нуклеїнової кислоти; *pediatric infectious disease prevention* – профілактика інфекційних захворювань у дітей; *peripheral blood mononuclear cells* – однокіліні периферичної крові [Biomedcentral].

Менш продуктивною є модель $N_1+N_2+N_3+N_4$, за якою утворюються термінологічні сполучення медичної галузі: *disability adjusted life year* – рік життя з інвалідністю; *district health information software* – районна інформаційна система охорони здоров'я; *health management information system* – інформаційна система управління охороною здоров'я; *health record management system* – система ведення медичних записів; *healthcare delivery system evaluation-criteria* – критерії оцінки системи надання медичної допомоги; *healthcare system evaluation framework* – структура оцінки системи охорони здоров'я; *integrase strand transfer inhibitors* – інгібітори перенесення ланцюга інтегразою; *interferon gamma release assay* – аналіз на вивільнення гамма-інтерферону; *medical data analysis software* – програмне забезпечення

для аналізу медичних даних; *patient care improvement program* – програма покращення догляду за пацієнтами; *patient safety improvement initiatives* – ініціативи по покращенню безпеки пацієнтів; *public health emergency preparedness* – Готовність громадського здоров'я до надзвичайних ситуацій; *quality of life assessment tool* – інструмент оцінки якості життя [Biomedcentral].

Під час дослідження медичної термінології виявлено п'яти-, шести-, семи- та навіть восьмикомпонентні термінологічні сполучення: *comprehensive community mental health services delivery improvement initiative* – ініціатива по покращенню надання комплексних послуг з психічного здоров'я громади; *advanced cardiovascular disease treatment research and development program* – програма дослідження та розвитку передових методів лікування серцево-судинних захворювань; *pediatric oncology patient care coordination and support network* – мережа координації та підтримки догляду за дітьми з онкологічними захворюваннями; *global infectious disease surveillance and response system management strategy* – стратегія управління системою моніторингу та реагування на глобальні інфекційні захворювання; *multidisciplinary chronic pain management team leadership and training program* – програма навчання та лідерства мультидисциплінарної команди з управління хронічним болем [Mukherjee 2010].

В медичній термінології п'яти-, шести-, семи- та восьмикомпонентні термінологічні сполучення часто записують аббревіатурами для зручності, що дозволяє скорочувати довгі та складні терміни, зберігаючи при цьому їхню точність та значення. Аббревіатури термінологічних сполучень в медичній термінології дозволяють медичним спеціалістам і дослідникам швидше і ефективніше обмінюватися складними концепціями, які вимагають врахування багатьох аспектів і компонентів. Таким чином, використання аббревіатур є необхідним і важливим елементом в медичній термінології, сприяючи якісній і зручній комунікації у сфері медицини. Розглянемо їх більш детально у наступному пункті кваліфікаційної роботи.

2.2.3. Термінологічні аббревіатури у лексиці медичної документації

Дослідження утворення медичних термінів засвідчило високу активність утворення аббревіатур. Аббревіація – спосіб творення складноскорочених слів від усічених основ, є поєднанням початкових букв декількох слів цілого словосполучення, а також одиницею письмового чи усного мовлення, яка створена з окремих елементів графічної чи звукової оболонки початкової повної форми слова чи словосполучення, з якою ця одиниця знаходиться в певному лексико-семантичному зв'язку [Абабілова 2022, с. 236].

Тенденція до скорочення медичних термінів зумовлена позамовними та мовними факторами, що відображають активізацію проблем і викликів у цій галузі. Позамовні фактори включають стрімкий розвиток медичних технологій, знань та наукових досліджень, що прискорюють появу нових термінів і концепцій. Мовні фактори охоплюють потребу в економізації комунікації у професійному середовищі, що стимулює використання скорочень і аббревіатур для швидшої і зручнішої передачі інформації. Ця тенденція відображається у всіх аспектах медичної практики, включаючи клінічну діагностику, лікування та наукові дослідження.

Терміни-аббревіатури широко використовуються в професійних колах, оскільки вони скорочують обсяг текстів та оптимізують медичні документи, залишаючись зрозумілими для фахівців. Н. Абабілова [2022] зазначає, що, попри економію інформації, терміни-аббревіатури вимагають високого рівня професійної підготовки та досвіду роботи адресата в конкретній галузі. Інакше, замість полегшення обміну інформацією, їхня здатність чітко передавати зміст може знизитися, що ускладнить професійну комунікацію. Таким чином, основна функція термінів-аббревіатур полягає в забезпеченні максимальної передачі інформації при мінімальному використанні звукової та графічної форми слів або словосполучень.

У медичній термінології допускається група скорочених термінів, наприклад (переклад термінів наведено у Додатку А): *ADHD* (*Attention Deficit Hyperactivity Disorder*), *AIDS* (*Acquired Immunodeficiency Syndrome*), *COPD* (*Chronic Obstructive Pulmonary Disease*), *CPR* (*Cardiopulmonary Resuscitation*), *CT* (*Computed Tomography*), *DNA* (*Deoxyribonucleic Acid*), *ECG* (*Electrocardiogram*), *EEG* (*Electroencephalogram*), *HIV* (*Human Immunodeficiency Virus*), *ICU* (*Intensive Care Unit*), *MRI* (*Magnetic Resonance Imaging*), *PT* (*Physical Therapy*) [Dictionary of Pharmacy].

Особливістю термінів-аббревіатур є їхня здатність значно скорочувати довгі та складні терміни до більш зручних для використання у медичній практиці та наукових дослідженнях (переклад аббревіатур наведено у Додатку А): *AIDS* – Acquired immune deficiency syndrome; *APHL* – Association of Public Health Laboratories; *ARD* – acute respiratory disease; *CAT* – computer axial tomography; *CNS* – central nervous system; *DALY* – disability adjusted life year; *ELISA* – enzyme-linked immunosorbent assay; *ENT* – ear, nose, throat; *FIND* – foundation for Innovative New Diagnostics; *GDF* – Global Drug Facility; *HEPA* – High Efficiency Particulate Air; *HMIS* – health management information system; *IGRA* – interferon-gamma release assay; *INSTIs* – integrase strand transfer inhibitors; *IOP* – intraocular pressure; *LAMP* – loop-mediated isothermal amplification; *MPT* – Rapid test for identifying Mycobacterium tuberculosis; *MRS* – microbiological reference standard; *RBC* – red blood cell; *RR-TB* – rifampicin-resistant tuberculosis; *SLIPTA* – Stepwise Laboratory Improvement Process Towards Accreditation; *STARD* – Standards for Reporting Diagnostic Accuracy Studies; *TDF-DP* – tenofovir diphosphate; *TPT* – tuberculosis preventive treatment; *TST* – tuberculin skin test; *VOT* – video supported treatment; *WHO* – World Health Organization; *WR* – Wasserman reaction; *XDR-TB* – extensively drug-resistant tuberculosis [Medlineplus].

Як бачимо, аббревіатури формуються шляхом скорочення та комбінування, причому їхня структура залежить від конкретного методу

скорочення, що призводить до створення спеціальних морфемних одиниць. Аналіз аббревіатур з медичної документації свідчить, що аббревіація має шість структурних типів утворення:

- аббревіатури, що складаються з однієї літери: *B – blood; C – cervix; E – ethambutol; F – female; M – male; P – power; R – rifampicin; T – temperature; T – thioacetazone; Z – pyrazinamide* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- аббревіатури, що складаються з двох літер: *BP – Blood Pressure; CC – critical concentration; CO – carbon monoxide; EC – Eye Contact; GI – Gastrointestinal; HR – Heart Rate; HR – soniazid-rifampicin; OG – organic gas; Pb – plumbum; PF – protective factor; PT – Physical Therapy; QF – quality factor* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- аббревіатури, що складаються з трьох літер: *CBC – Complete Blood Count; CNS – central nervous system; CPR – Cardiopulmonary Resuscitation; EMR – electronic medical record; HIV – Human Immunodeficiency Virus; HRT – Hormone Replacement Therapy; ICU – Intensive Care Unit; IPT – isoniazid preventive treatment; LRN – Laboratory Register Number; MRI – Magnetic Resonance Imaging; PET – Positron Emission Tomography* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- аббревіатури, що складаються із чотирьох літер: *AIDS – acquired immunodeficiency syndrome; ARDS – Acute Respiratory Distress Syndrome; ERCP – Endoscopic Retrograde Cholangiopancreatography; FISH – Fluorescence In Situ Hybridization; HCC – Hepatocellular Carcinoma; MSLT – Multiple Sleep Latency Test; LTBI – latent tuberculosis infection; SIRS – Systemic Inflammatory Response Syndrome; TURP – Transurethral Resection of the Prostate; VATS – Video-Assisted Thoracoscopic Surgery* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- аббревіатури, що складаються із п'яти літер: *CLHIV – children living with HIV; IPD-MA – individual patient data meta-analysis; PMTCT – prevention of mother-to-child transmission (of HIV); ABCDE – Asymmetry, Border, Color,*

Diameter, Evolving; CTGAP – Continuous Glucose Monitoring Assessment Protocol; PRNRT – Pro Re Nata Radiotherapy; CABG – Coronary Artery Bypass Graft [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- аббревіатури, що складаються із шести літер: *IUALTD – International Union against Tuberculosis and Lung Disease; PMTCT – prevention of mother-to-child transmission (of HIV); QUADAS – quality assessment of diagnostic accuracy studies* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

Ю. Гайденоко і О. Сергеева [2022] у своїй праці дослідили особливості використання різних типів скорочень та основні проблеми їх класифікації. Вони дійшли висновку, що аббревіатури мають свої переваги, оскільки дозволяють зручно замінювати слова та вирази. Однак науковці наголошують, що основний недолік полягає у можливості втрати внутрішньої форми слова, що іноді ускладнює розуміння нової лексичної одиниці. Деякі скорочені слова активно використовуються в мові та повністю замінюють свої початкові форми.

Абревіатури медичної сфери найчастіше позначають:

- назви програм, установ та організацій: *CDC – Centers for Disease Control and Prevention; FDA – Food and Drug Administration; NIH – National Institutes of Health; STARD – Standards for Reporting Diagnostic Accuracy Studies; STREAM – Standard Treatment Regimen of Anti-tuberculosis Drugs for Patients; UNICEF – United Nations International Children's Emergency Fund; WHO – World Health Organization* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- назви медичних процедур та методів діагностики: *ABG – Arterial Blood Gas; BMP – Basic Metabolic Panel; CBC – Complete Blood Count; CT – Computed Tomography; EEG – Electroencephalogram; EKG/ECG – Electrocardiogram; HbA1c – Hemoglobin A1c; LFT – Liver Function Tests; MRI – Magnetic Resonance Imaging; PET – Positron Emission Tomography* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- назви ліків або складових речовин: *ACEI – Angiotensin-Converting Enzyme Inhibitor; ARV – Antiretroviral; HRT – Hormone Replacement Therapy; NSAID – Non-Steroidal Anti-Inflammatory Drug; PPI – Proton Pump Inhibitor* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- назви захворювань: *ALS – Amyotrophic Lateral Sclerosis; CHF – Congestive Heart Failure; COPD – Chronic Obstructive Pulmonary Disease; HIV – human immunodeficiency virus; HCV – hepatitis C virus; IBS – Irritable Bowel Syndrome; MI – Myocardial Infarction; TB – tuberculosis* [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

Загалом, аббревіація як спосіб утворення медичних термінів є важливим аспектом вивчення і продуктивним процесом, що має кілька ключових особливостей та переваг. Аббревіація дозволяє скорочувати довгі та складні терміни, роблячи їх більш зручними для використання у щоденній практиці медичних працівників, що полегшує запис, вимову та запам'ятовування термінів. Аббревіатури термінів дозволяють медичним працівникам швидше обмінюватися інформацією, що особливо важливо у випадках невідкладної допомоги та під час операцій. Аббревіатури часто стають стандартними термінами, які використовуються в міжнародній медичній спільноті. Навіть у скороченій формі аббревіатури зберігають точність і однозначність значення, що є критично важливим для медичних термінів, які часто описують конкретні діагнози, процедури чи препарати. Отже, аббревіація є ефективним і необхідним способом утворення термінів у медичній сфері, який сприяє покращенню комунікації та уніфікації термінології.

2.3. Семантичні характеристики термінології сфери медичної документації

Термінологія медичної документації відіграє ключову роль у забезпеченні точності, однозначності та ефективності комунікації в медичній

сфері. Вона має низку специфічних семантичних характеристик, що забезпечують її функціональність та зрозумілість для медичних працівників [Сенів 2017].

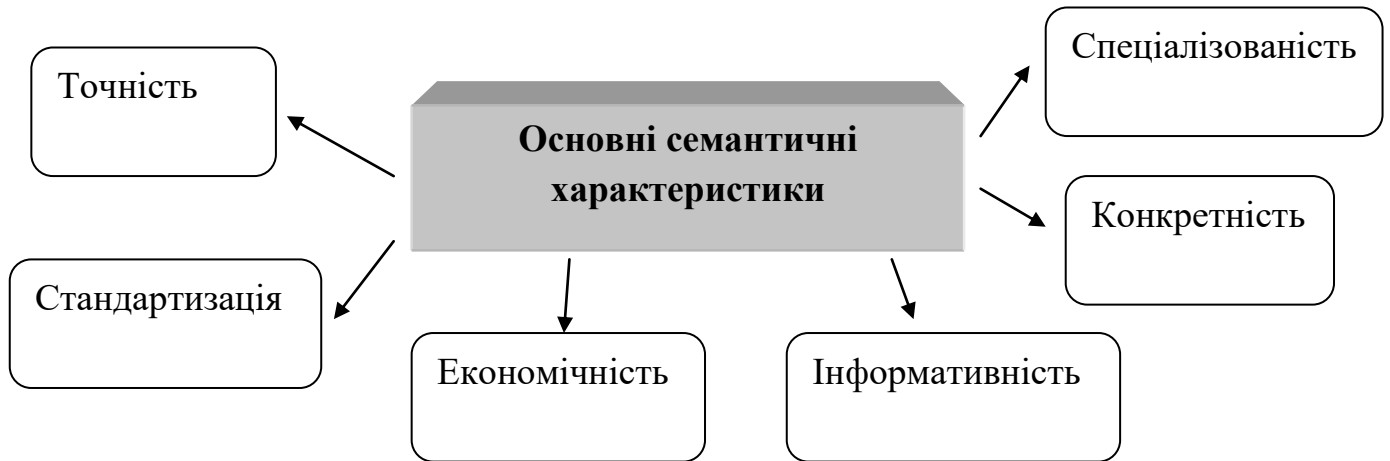

Рис. 2.1. Основні семантичні характеристики медичної термінології

Наведемо аргументуючі приклади на кожну семантичну характеристику: термін *myocardial infarction* (інфаркт міокарда) описує специфічний тип серцевого нападу; *laparoscopic cholecystectomy* (лапароскопічна холецистектомія) чітко визначає метод видалення жовчного міхура; часто вживається термін *hypertension* (гіпертонія) замість загального терміна *high blood pressure* (високий кров'яний тиск); *acute lymphoblastic leukemia* (гострий лімфобластний лейкоз) надає інформацію про тип і характер лейкемії.

Отже, семантичні характеристики термінології сфери медичної документації є фундаментальними для забезпечення точності, однозначності, специфічності та ефективності медичних записів. Вони сприяють кращому розумінню, комунікації і співпраці серед медичних працівників, що в кінцевому рахунку покращує якість надання медичної допомоги. Точність, консистентність і адаптивність медичної термінології є ключовими факторами, які підтримують розвиток і удосконалення систем охорони здоров'я в усьому світі.

2.3.1. Явище полісемії у термінології сфери медичної документації

Полісемія, або багатозначність, є явищем, коли одне слово або термін має кілька різних значень. У термінології сфери медичної документації полісемія може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Це явище відображає складність і багатогранність медичних понять, але одночасно може спричиняти непорозуміння і помилки в комунікації та документації. Полісемія як семантична категорія – це семантичне відношення внутрішньо пов'язаних значень, які виражаються формами одного слова і створюють певну систему [Крimeць 2017, с. 32]. Наведемо приклади полісемії: *catheter* (стосується різних типів катетерів, що використовуються у різних процедурах); *infarction* (означає некроз тканин через порушення кровопостачання (*myocardial infarction* – інфаркт міокарда) або будь-який подібний процес в інших органах (*cerebral infarction* – інсульт)); *lesion* (позначає будь-яке ураження тканин, включаючи пухлини, виразки та інші патологічні зміни) [Крimeць 2017, с. 34].

Однією з головних причин полісемії медичних термінів є міжкатегоріальність, представлена ознаками, які характерні для декількох категорій. На думку О. Крimeць [Крimeць 2017], полісемія призводить до неточності визначення термінів, тому потрібно вилучати усі багатозначні терміни.

Швидкий розвиток знань у вузьких галузях медицини призводить до появи в спеціальній лексиці багатозначних термінів. У результаті термін, що позначає цілком визначене поняття, додається ще одне або кілька значень, що мають деякі спільні ознаки з першим.

Наведемо приклади: термін *lesion* має два значення – ураження тканин (загальне) або пухлина. В першому випадку може використовуватися для позначення будь-якого патологічного ураження тканин, включаючи виразки, рани, або інші ушкодження: *The patient has multiple skin lesions.* – У пацієнта є кілька уражень шкіри [Biomedcentral]. У контексті онкології термін *lesion*

використовується для опису пухлинних утворень: *A biopsy was taken from the lesion in the lung. – Біопсію взято з пухлини в легені [Biomedcentral].*

Найбільш поширене використання терміну *infarction* стосується інфаркту міокарда, тобто некрозу серцевого м'яза через недостатнє кровопостачання: *The patient was diagnosed with a myocardial infarction. – Пацієнту було діагностовано інфаркт міокарда [Freemedicaljournals].* А також термін *infarction* позначає опис інсульту, який виникає через порушення кровопостачання мозку: *The MRI showed signs of a cerebral infarction. – МРТ показала ознаки церебрального інфаркту [Freemedicaljournals].*

Термін *catheter* може використовуватися для позначення сечового катетера, що вводиться в сечовий міхур для відведення сечі: *The patient was fitted with a urinary catheter. – Пацієнту встановили сечовий катетер [Biomedcentral].* У кардіології термін *catheter* описує катетер, що вводиться в серцеві судини для діагностичних або терапевтичних процедур: *Cardiac catheterization was performed to diagnose the condition. – Кардіологічну катетеризацію було проведено для діагностики стану [Freemedicaljournals].*

Найбільш поширене використання терміну *drug* стосується медикаментів, що використовуються для лікування захворювань: *The doctor prescribed a new drug for hypertension. – Лікар призначив новий лікарський засіб для лікування гіпертензії [Freemedicaljournals].* У ширшому контексті термін *drug* означає рекреаційний наркотик, що вживається для отримання психоактивного ефекту: *The patient has a history of drug abuse. – У пацієнта в анамнезі є зловживання наркотиками [Freemedicaljournals].*

Терміни *monitoring* можуть використовуватися для опису процесу спостереження за станом пацієнта, включаючи моніторинг життєво важливих показників: *Continuous monitoring of vital signs is required in the ICU. – У відділенні інтенсивної терапії необхідно постійно моніторити життєво важливі показники [The Atlantic].* А от у ширшому контексті термін *monitoring* може означати спостереження за станом навколишнього

середовища: *Environmental monitoring showed elevated levels of pollutants*. – Екологічний моніторинг показав підвищений рівень токсичних речовин [The Atlantic].

Розуміння контексту та використання додаткових кваліфікаторів є ключовими для точного і однозначного вираження медичних понять, що підвищує ефективність медичної практики та якість надання медичної допомоги.

Полісемія в медичних текстах представлена у вигляді простих та складних медичних термінів: *activator* – речовина, що викликає активацію біохімічного процесу; пристрій для активації механізму; *analyzer* – прилад для аналізу зразків (наприклад, крові); програмне забезпечення для аналізу даних; *autogenesis* – самовідтворення клітин або організмів; теорія про походження життя з неживої матерії; *body* – тіло людини або тварини; основна частина або маса чогось (наприклад, тексту, рідини); *capsule* – оболонка для медикаментів; маленька структура в організмі, що містить речовину (наприклад, капсула суглоба); *center* – лікувальний центр або медичний заклад; центральна точка або середина чогось; *complex* – складна система органів або процесів; психологічний комплекс; *conversion* – процес перетворення однієї форми речовини в іншу; психологічне перетворення (наприклад, конверсійний розлад); *depressor* – м'яз або нерв, що викликає зниження функції; медичний засіб, що знижує артеріальний тиск; *determination* – визначення концентрації речовини в зразку; рішучість або наполегливість у поведінці; *diet* – сукупність споживаних продуктів; режим харчування для лікування або профілактики захворювань; *element* – хімічний елемент; складова частина системи або структури; *field* – область дослідження або практики; поле, як фізичне місце або простір; *graft* – трансплантат; процедура пересадки тканин; *group* – група людей або пацієнтів; хімічна група елементів; *inhibitor* – речовина, що уповільнює або зупиняє процес; фактор, що перешкоджає активності; *mind* – розум або свідомість; психічний стан; *mechanism* – система органів або процесів;

механічний пристрій; *mental* – психічний або пов'язаний з розумом; емоційний стан; *mixture* – суміш речовин; поєднання різних елементів або факторів; *needle* – голка для ін'єкцій; хірургічна голка; *operation* – хірургічна процедура; процес або функціонування системи; *position* – положення тіла; розташування або місце; *prescription* – рецепт на ліки; призначення лікування; *screening* – медичне обстеження; відбір або тестування групи людей [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

Зазначимо, що багатокomпонентні термінологічні словосполучення не схильні до полісемії. У медичної галузі це явище не є надто поширеним. Це пояснюється прагматичними особливостями медичного дискурсу, де полісемія та неоднозначність можуть мати серйозні наслідки. Деякі медичні терміни набувають багатозначності через певні екстралінгвістичні фактори, такі як впровадження нових технологій у медицину, поділ медичних дисциплін на більш вузькі галузі, об'єднання медицини з іншими науками та додавання нових значень до вже існуючих термінів для точнішого відображення сучасних реалій.

2.3.2. Синонімія у термінології сфери медичної документації

Синонімія є важливою лінгвістичною характеристикою, яка впливає на точність і зрозумілість медичної документації. Вона стосується наявності різних термінів, які мають схожі або ідентичні значення, і є невід'ємною частиною будь-якої термінологічної системи. Проблема використання декількох спеціальних лексичних одиниць для найменування одного поняття є однією з найважливіших проблем термінознавства [Д'яков 2000, с. 17]. Аналізу синонімії присвячені праці Т. Кияка [1992], Т. Куделько [2000], Г. Хирівська [2016] та ін.

У медичній лексиці наявність синонімічних термінів спричиняє труднощі у розумінні і викликає численні суперечки щодо терміна. Синоніми

необхідні, коли потрібно підкреслити різні сторони позначуваного поняття, тому їх виникнення і вживання не тільки повністю виправдані, але є й корисними для розвитку наукової думки [Хирівська 2016, с. 168].

Наприклад: *analgesic* та *painkiller* – обидва терміни вживаються на позначення знеболюючого засобу; *cerebrovascular accident* та *stroke* – терміни, які використовуються для позначення інсульту; *gastric ulcer* та *stomach ulcer* – терміни номінують виразку шлунка; *hypertension* та *high blood pressure* – вказують на підвищений артеріальний тиск; *myocardial infarction* та *heart attack* – обидва терміни позначають інфаркт міокарда [Cambridge dictionary Dictionary of Pharmacy].

Синонімія у термінології пояснюється як лінгвістичними, так і екстралінгвістичними факторами (медична термінологія постійно збагачується новими словами та поняттями, пов'язаними з прогресом у цій сфері, бо мова не є статичною системою, а розвивається, оновлюється та відповідає на нові потреби суспільства). Ці фактори включають постійний розвиток наук, що призводить до виникнення нових концепцій і потреби у їх точній номінації; неоднорідність терміносистеми; існування застарілих термінів, які співіснують із нововведеннями; одночасне використання запозичених та місцевих термінів; та переділ коротших форм для комунікації і документування, що призводить до виникнення синонімії на різних рівнях структури. Тому уніфікація медичної термінології важлива для забезпечення ефективного обміну інформацією між фахівцями різних країн. Вона вимагає відбору того терміна, який найбільше відповідає позначуваному поняттю. Деякі синонімічні терміни настільки ввійшли у медичну термінологічну систему, що говорити про впорядкованість шляхом усунення одного з синонімічних термінів – означає ігнорувати закономірності розвитку мови [Крохмальна 2016, с. 85].

У медичній термінології поширеним явищем є синонімія запозичених та власне англійських термінів, наприклад: *device* – *instrument*; *equipment* – *apparatus*; *fear* – *phobia*; *monitoring* – *testing*; *narcotic* – *drug*; *receptivity* –

perceptibility; response – reaction; sickleshaped – crescentic; sickness – illness; substance – dope [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

Джерелом виникнення синонімії є існування професійного терміна та загальноновживаного: *cerebrovascular accident* (інсульт) – *stroke* (удар); *dermatitis* (дерматит) – *skin inflammation* (запалення шкіри); *diabetes mellitus* (діабет) – *sugar diabetes* (цукровий діабет); *dyspnea* (диспное) – *shortness of breath* (задишка); *hyperglycemia* (гіперглікемія) – *high blood sugar* (високий рівень цукру в крові); *hypertension* (гіпертензія) – *high blood pressure* (високий артеріальний тиск); *leukocytosis* (лейкоцитоз) – *high white blood cell count* (високий рівень білих кров'яних клітин); *myocardial infarction* (інфаркт міокарда) – *heart attack* (серцевий напад); *rhinoplasty* (ринопластика) – *nose job* (пластика носа) [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

У медичній термінології синонімія розкривається через такі тематичні групи:

- назви хвороб, патологічні стани: *alopecia* (алопеція) і *hair loss* (втрата волосся); *dermatitis* (дерматит) і *skin inflammation* (запалення шкіри); *dyspnea* (диспное) і *shortness of breath* (задишка); *epistaxis* (епістаксис) і *nosebleed* (кровотеча з носа); *erythema* (еритема) і *skin redness* (почервоніння шкіри); *hypertension* (гіпертензія) і *high blood pressure* (високий артеріальний тиск); *pyrexia* (пірексія) і *fever* (лихоманка); *syncope* (синкопа) і *fainting* (непритомність) [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- назви медичного обладнання: *glucometer* (глюкометр) і *blood sugar monitor* (прилад для вимірювання рівня цукру в крові); *otoscope* (отоскоп) і *ear examiner* (прилад для обстеження вуха); *sphygmomanometer* (сфігмоманометр) і *blood pressure monitor* (тонометр); *stethoscope* (стетоскоп) і *heartbeat listener* (прилад для прослуховування серцебиття) [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- анатомічні терміни: *clavicle* (ключиця) і *collarbone* (ключиця); *mandible* (нижня щелепа) і *jawbone* (щелепна кістка); *patella* (надколінник) і *kneecap* (колінна чашечка); *phalanges* (фаланги) і *finger bones* (кістки

пальців); *scapula* (лопатка) і *shoulder blade* (лопатка); *vertebrae* (хребці) і *backbones* (хребці) [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- назви методів досліджень та лікування захворювань: *acetaminophen* (ацетамінофен) і *paracetamol* (парацетамол); *adrenaline* (адреналін) і *epinephrine* (епінефрин); *appendectomy* (апендектомія) і *appendix removal* (видалення апендиксу); *cholecystectomy* (холецистектомія) і *gallbladder removal* (видалення жовчного міхура); *colonoscopy* (колоноскопія) і *large intestine examination* (обстеження товстої кишки); *computed tomography* (комп'ютерна томографія) і *CT scan* (КТ-сканування); *coronary artery bypass grafting* (шунтування коронарних артерій) і *heart bypass surgery* (операція на серці з шунтуванням); *electrocardiogram* (електрокардіограма) і *ECG/EKG* (ЕКГ); *endotracheal intubation* (ендотрахеальна інтубація) і *breathing tube insertion* (вставка дихальної трубки); *hemodialysis* (гемодіаліз) і *blood filtering* (фільтрація крові); *hydrocortisone* (гідрокортизон) і *cortisol* (кортизол); *laparoscopy* (лапароскопія) і *keyhole surgery* (операція через маленькі розрізи); *magnetic resonance imaging* (магнітно-резонансна томографія) і *MRI scan* (МРТ-сканування); *rhinoplasty* (ринопластика) і *nose job* (пластика носа); *spirometry* (спірометрія) і *lung function test* (тест функції легень); *ultrasonography* (ультразвукова діагностика) і *ultrasound scan* (УЗД) [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy].

Отже, питання щодо вживання синонімічних термінів у медичній термінології обґрунтовується існуванням синонімічних пар з пропріативним компонентом, які не впливають на значення термінів, але мають різні когнітивні та комунікаційні функції. Позитивний аспект синонімії у формуванні оптимальних номінативних варіантів сприяє міжкультурній комунікації та підвищує ефективність професійної діяльності в медичній галузі.

2.4. Терміни-епоніми у лексиці медичної документації

Дослідження термінів-епонімів забезпечує ефективність професійної міжкультурної комунікації. Сучасна медицина потребує точної та системної термінології. Вчені Т. Венкель [Венкель 2012], М. Дзюба [Дзюба 2010] та М. Телеки [Телеки 2016] наводили тотожне визначення термінів-епонімів. Під епонімами розуміємо терміни, елементами структури яких виступають власні імена, які або позначають авторів відповідних об'єктів, явищ, одиниць вимірювання, або присвоюються на честь відомих діячів науки і культури (комеморативні терміни) [Телеки 2016, с. 65].

Термінам-епонімам властиві точність значення, інтернаціональний характер, стилістична нейтральність, варіантність форм та лаконічність. Аналіз досліджуваних термінів засвідчив, що епонімні терміни, створені на базі власних імен. Терміни-епоніми у лексиці медичної документації відображають особливість медичних понять чи феноменів, названих на честь конкретних осіб, які вперше описали ці явища або внесли значний внесок у їх дослідження та розвиток.

Наприклад, термін-епонім *Parkinson's disease* використовується для назви неврологічного захворювання, що характеризується тривалою дегенерацією допамінових нейронів. Цей термін походить від імені англійського лікаря Джеймса Паркінсона, який вперше описав це захворювання в 1817 році.

Іншим прикладом терміна-епоніма є *Alzheimer's disease*, названий на честь німецького психіатра та невролога Алоїса Альцгеймера, який у 1906 році вперше описав клінічні та патологічні особливості цього невродегенеративного захворювання. Такі епоніми є важливою частиною медичної термінології, оскільки вони не лише ідентифікують конкретні медичні стани чи процеси, а й відображають історичний контекст та внесок індивідуальних вчених у розвиток медицини.

Під час дослідження термінів-епонімів медичної галузі, ми виокремили такі тематичні групи:

- назви хвороб, синдромів: *Alzheimer's disease* (Хвороба Альцгеймера); *Asperger syndrome* (Синдром Аспергера); *Crohn's disease* (Хвороба Крона); *Down syndrome* (Синдром Дауна); *Huntington's disease* (Хвороба Гантінгтона); *Klinefelter syndrome* (Синдром Клайнфельтера); *Marfan syndrome* (Синдром Марфана); *Parkinson's disease* (Хвороба Паркінсона); *Rett syndrome* (Синдром Ретта); *Tourette syndrome* (Синдром Туретта) [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- назви методів дослідження та лікування: *APGAR score* (Шкала Апгар); *Braxton Hicks contractions* (Сутички Брекстона Хікса); *Coombs test* (Тест Кумбса); *Epley maneuver* (Маневр Еплі); *Graves' disease treatment* (Лікування хвороби Грейвса); *Moro reflex test* (Тест на рефлекс Моро); *Pap smear* (Тест Папаніколау); *Rorschach test* (Тест Роршаха); *Thomas test* (Тест Томаса); *Whipple procedure* (Операція Уіппла) [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- назви інструментів та обладнання: *Cochlear implant* (Кохлеарний імплантат); *Holter monitor* (Холтерівський монітор); *Luer syringe* (Шприц Люера); *Richards traction* (Тяга Річардса); *Swan-Ganz catheter* (Катетер Свана-Ганца) [Cambridge Dictionary; Dictionary of Pharmacy];

- назви речовин: *Atropine* (Атропін); *Benedict's solution* (Розчин Бенедикта); *Friedrich's reagent* (Реактив Фрідріха); *Lugol's iodine* (Йод Люголя); *Ringer's solution* (Розчин Рінгера) [Oxford English Dictionary];

- географічні назви: *Ebola virus* (вірус Ебола) – вірус, названий на честь річки Ебола в Демократичній Республіці Конго; *Lassa fever* (Ласса-гарячка) – вірусне захворювання, назване на честь міста Ласса в Нігерії; *Lyme disease* (Лайм-бореліоз) – хвороба, названа на честь міста Лайм у штаті Коннектикут, США; *MERS (Middle East Respiratory Syndrome)* (Близькосхідний респіраторний синдром) – захворювання, назване на честь регіону Близького

Сходу; *Rocky Mountain spotted fever* (кліщовий рикетсіоз) – хвороба, названа на честь Скелястих гір у США [Oxford English Dictionary].

У структурному відношенні англійські медичні терміни-епоніми є стійкими [Венкель 2012], часто безприйменниковими терміносполученнями, що складаються з іменника й одного або кількох власних назв: *Addison's anemia*, *Addison-Biermer anemia*, *Alzheimer's disease*, *Besnier- Boec-Schaumann disease*, *Charcot-Weiss-Baker syndrome*, *Down syndrome*, *Glanzmann's disease*, *Harley's disease*, *Henderson-Paterson bodies*, *Hill's sign*, *Hodgkin's lymphoma*, *Holt-Oram syndrome*, *Kawasaki disease*, *Lenegre's disease*, *Parkinson's disease*, *Starling's law*, *Wolff-Parkinson-White syndrome* [Medlineplus].

Медичні терміни-епоніми утворені відповідно до таких моделей:

PrN + N: *Addison's anemia*, *Bouveret's disease*, *Buerger's disease*, *Day's test*, *Deetjen's body*, *Dressler's syndrome*, *Einthoven's law*, *Hill's sign* [Oxford English Dictionary];

PrN + PrN + N: *Holt-Oram syndrome*, *Kassabach-Merritt syndrome*, *Kusmaul Maier syndrome*, *Marchiafava-Micheli disease*, *Rougnon-Heberden disease*, *Rubinstein-Taybi syndrome* [Medlineplus];

PrN + N: *Alzheimer's disease* *Cooley anemia*, *Heyrovski procedure* [Medlineplus];

N + of + PrN: *fossa of Rosenmuller*, *foramen of Vesalius* [Medlineplus];

PrN + N + of + N: *Starling's law of the heart*, *Wolff-Parkinson-White syndrome* [Medlineplus].

Отже, терміни-епоніми в медичній термінології відіграють значну роль як символи, що увіковічують імена видатних дослідників та відображають еволюцію медичної науки. Водночас, їхня універсальна застосовність може створювати семантичну неоднозначність поза контекстом їхнього походження. Незважаючи на це, важливо враховувати їхню історичну і культурну цінність, а також можливість швидкого і точного визначення в межах конкретної наукової дисципліни.

ВИСНОВКИ

Сучасна медична термінологія є однією з найбільш розгалужених і концептуально складних систем. Щорічно з'являється багато нових медичних термінів, що ускладнює процес їх вивчення та перекладу. Дослідження медичної термінології дозволяє вдосконалити процеси вивчення медицини та фармації. Медична термінологія в англійській мові є частиною лексики загальноновживаної літературної мови. Терміни медичної термінології мають мотивовані назви, як нові, так і вже відомі, і визначені характеристики, такі як однозначність та узгодженість з поняттям, системність, відсутність емоційного забарвлення та стислість.

Вивчення структурних та семантичних особливостей медичного тексту, а також методів аналізу медичних документів дозволило нам отримати нові уявлення про медичні терміни. Здійснене дослідження має велике значення для наукової спільноти, медичних працівників та перекладачів, оскільки сприяє покращенню розуміння та використання медичної термінології в практичній діяльності.

Виходячи із поставлених нами завдань, ми дійшли висновку, що текст – це послідовність символів, яка має структуру та зміст і передає певну інформацію або ідеї, а медичний текст – це текст, що містить інформацію, специфічну для медичної галузі, таку як опис симптомів, діагнози, методи лікування тощо. Медичний текст має свою структуру, яка може включати заголовки, підрозділи, переліки, таблиці та інші елементи. Він часто містить спеціалізовану термінологію, яка може бути складною для розуміння особам, які не мають медичної освіти. Тому розвиток науки та техніки потребує введення спеціальних термінів для найменування предметів та явищ у кожній науковій галузі. Термінологія, яка є науковою дисципліною, зосереджена на вивченні термінів, а медична термінологія, в свою чергу, відрізняється від загальноновживаної лексики своїми структурними, семантичними та стилістичними особливостями і має важливе місце в лексичній системі мови.

Розглядаючи медичні документи, ми ідентифікували декілька їх видів: медичні картки пацієнтів, клінічні протоколи, лікарські рецепти тощо. Кожен з них має свої особливості та правила інтерпретації. Наприклад, медична карта пацієнта містить історію хвороби та інші дані про стан здоров'я пацієнта. Тому для більш адекватної інтерпретації використовують графічну вербалізацію, яка може включати в себе графіки, діаграми, зображення, рентгенівські знімки тощо. Ці графічні елементи доповнюють текст та допомагають в розумінні інформації. Наприклад, графік зміни ваги пацієнта протягом часу може бути використаний для візуалізації динаміки стану здоров'я.

Будь-який вид медичного тексту має свої унікальні особливості, які перекладач повинен враховувати. Серед них варто зазначити велику кількість специфічної лексики, включаючи латинські та давньогрецькі терміни, аббревіатури та скорочення. Також важливо враховувати відсутність двозначності, що є ключовою особливістю медичного перекладу. Ця тема вимагає особливого заглиблення в суть тексту, що може знизити швидкість роботи перекладача.

Для таких текстів характерним є відсутність стилізації і будь-якого емоційного забарвлення. Тому переклад медичних текстів можуть здійснювати тільки кваліфіковані фахівці, які працюють в цій галузі і розуміють її специфіку. Цим спеціалістам потрібно мати знання та вміння застосовувати перекладацькі трансформації, аналізувати та проводити дослідницьку роботу для ознайомлення з новими термінами і поняттями. Вони також повинні володіти базовими медичними знаннями та користуватися спеціалізованою літературою, словниками та довідковими матеріалами. У деяких випадках може знадобитися консультація з лікарем для повного розуміння тексту.

Інтерпретація медичної літератури має свої відмінності в стилі, лексиці та граматиці (*Myocardial Infarction*: медичний термін, що вказує на серцевий напад, коли частина м'яза серця не отримує достатньо крові. *Hypertension*:

стан, коли кров'яний тиск у судинах підвищений. *Type 2 Diabetes*: хронічний стан, в якому організм не може ефективно використовувати інсулін, щоб контролювати рівень цукру в крові. *Migraine*: важка головний біль, може супроводжуватися фізичними симптомами, такими як нудота, чутливість до світла або звуку. *Alzheimer's Disease*: хронічне неврологічне захворювання, що впливає на мозок і призводить до погіршення пам'яті, когнітивних функцій та поведінкових проблем. *Asthma*: хронічне захворювання легенів, яке викликає запалення і стискання дихальних шляхів, що може призводити до утруднення дихання, задишки та кашлю. *Osteoporosis*: стан, при якому кістки стають слабкими і крихкими, що робить їх більш схильними до переломів і ушкоджень). Порівняно з іншими спеціальними текстами, медичні тексти мають багато запозичень з латини, тому перекладач повинен володіти цією мовою. Переклад медичних текстів вважається одним з найскладніших, оскільки точність є найважливішою, а навіть життєво важливою у медичних науках. Тому медичні переклади не допускають помилок.

Під час перекладу медичної документації не можна допускати нечітких термінів чи наближених формулювань. Проблеми перекладу медичних текстів включають кілька аспектів, таких як значна кількість синонімів, широке використання аббревіатур і акронімів, постійне розширення медичної лексики, а також наявність «хибних друзів перекладача». Наприклад, *introduction* в англійській мові може означати *вступ*, але у медичному контексті має значення *введення ліків*. У медичній термінології часто існує кілька термінів, які можуть мати однакове або схоже значення. Наприклад, термін *heart attack* може бути перекладений як *інфаркт міокарда* або *серцевий напад*. У медичній літературі широко використовуються аббревіатури та акроніми для скорочення довгих та складних термінів. З розвитком медичної науки постійно з'являються нові терміни та поняття, що потребують адекватного перекладу. Наприклад, нові методи діагностики або лікування можуть вимагати створення нових термінів. Важливим є

правильний переклад медичної термінології, оскільки від цього залежить розуміння та ефективне використання медичних документів.

Структурно-семантичні характеристики англомовної термінології сфери медичної документації надають глибоке розуміння різноманітних аспектів формування та використання медичної термінології, яка є критично важливою для професійної комунікації та точного передавання медичної інформації. Префіксальне та суфіксальне термінотворення, а також конверсія та основоскладання визначають структурну базу багатьох медичних термінів. Ці механізми дозволяють створювати нові терміни для опису нових технологій, методів дослідження та лікування.

Двокомпонентні та багатокомпонентні терміни відіграють важливу роль у точному формулюванні медичної інформації. Вони забезпечують деталізацію інформації та уточнення специфіки медичних процедур та станів. А використання аббревіатур спрощує комунікацію в медичній документації, проте вимагає уважного ставлення до стандартизації. Натомість, явища полісемії та синонімії розглядаються як важливі аспекти, що впливають на точність та однозначність сприйняття медичних термінів у міжкультурному та міжпрофесійному спілкуванні. Використання термінів-епонімів не лише увіковічує науковий внесок дослідників, а й надає культурну та історичну контекстуалізацію в медичній лексиці.

Структурно-семантичні характеристики англомовної термінології підкреслюють значення точності, стандартизації та чіткості у використанні термінології сфери медичної документації, що є критичним для якісного здійснення медичної практики, досліджень та навчання. Вивчення структурних та семантичних аспектів термінології дозволяє вдосконалювати міжнародні стандарти медичної комунікації та забезпечувати ефективний обмін інформацією у галузі медицини. А тому матеріали нашого дослідження можуть бути корисними для перекладачів, викладачів, лінгвістів, лікарів, студентів медичних та мовних ВНЗ, а також громадян, які використовують лікарські засоби.

SUMMARY

Medical terminology, as one of the most comprehensive linguistic systems, stands out for its continual evolution, reflecting new scientific advancements. This dynamism underscores the need for ongoing study to improve the clarity, accuracy, and precision in translating complex medical concepts. Modern medical terminology is one of the most extensive and conceptually complex systems. Many new medical terms emerge each year, complicating the processes of study and translation. The study of medical terminology improves the understanding and usage of medicine and pharmacy. English medical terminology constitutes part of the commonly used literary vocabulary. Medical terms are characterized by precise definitions, systematic structure, lack of emotional bias, and brevity. The study of the structural and semantic features of medical texts, along with methods for analyzing medical documents, has yielded new insights into medical terminology.

From our research objectives, we define a text as a sequence of symbols with structure and meaning, conveying specific information or ideas. A medical text specifically contains information pertinent to the medical field, such as symptom descriptions, diagnoses, and treatment methods. It typically includes headings, subsections, lists, tables, and other structural elements. Medical texts often utilize specialized terminology, challenging comprehension for non-medical professionals. Hence, scientific progress necessitates the introduction of specialized terms in each field, with terminology as a scientific discipline focusing on their study. Medical terminology, differing structurally, semantically, and stylistically from everyday language are holding a significant position within the lexical system.

Analyzing medical documents, we identified several types of its: patient medical records, clinical protocols, prescriptions, etc., each with its unique characteristics and interpretation rules. In examining medical texts, which are structured to convey detailed information about symptoms, diagnoses, and treatments, the specificity and complexity of the terminology highlight its role in

advancing medical knowledge and practice. For instance, a patient's medical record contains their medical history and health data. Adequate interpretation often requires graphic representation like graphs, diagrams, images, or X-rays, complementing textual information. Visual aids, such as weight change graphs over time, enhance comprehension of health dynamics.

Every type of medical text is presenting unique challenges for translators, including extensive specific vocabulary, Latin and ancient Greek terms, abbreviations, and contractions. Maintaining ambiguity-free translation, crucial in medical contexts, necessitates deep immersion in the text's essence, potentially slowing translation speed. Translation of medical texts requires specialized expertise from professionals familiar with the field's nuances, possessing medical knowledge and utilizing specialized literature, dictionaries, and references. Occasionally, consultation with a doctor may be essential for full text comprehension.

Medical texts, differing significantly from other specialized texts, frequently incorporate Latin borrowings, demanding translator proficiency in the language. Medical text translation, among the most challenging, prioritizes accuracy due to its critical importance in medical sciences. Hence, medical translations strive for error-free precision.

When translating medical documentation, vague terms or approximations must be avoided. Challenges in translating medical texts include numerous synonyms, extensive use of abbreviations and acronyms, continual expansion of medical vocabulary, and encountering «false friends» for translators. For instance, in English, «introduction» can mean an initial section, but in medical contexts, it refers to administering drugs. Medical terminology often presents multiple terms with similar meanings, such as «heart attack» translating to «myocardial infarction» or «cardiac arrest».

Abbreviations and acronyms are prevalent in medical literature to shorten complex terms. As medical science advances, new terms for novel diagnostic and

treatment methods continually emerge, necessitating accurate translation for effective understanding and application of medical documents.

The structural and semantic characteristics of English-language medical terminology provide profound insights into its formation and usage, crucial for precise communication and accurate transmission of medical information. Prefixes, suffixes, conversion, and stemming are fundamental mechanisms in forming medical terms, facilitating the description of new technologies, research methods, and treatments.

Two-component and multi-component terms are pivotal for accurately detailing medical procedures and conditions. Abbreviations streamline communication in medical documentation but require meticulous standardization. Polysemy (multiple meanings) and synonymy (similar meanings) significantly influence the clarity and unambiguous perception of medical terms in cross-cultural and interdisciplinary communication.

The use of eponymous terms not only honors scientific contributors but also embeds cultural and historical context into medical vocabulary. The structural and semantic aspects of English medical terminology underscore the importance of precision, standardization, and clarity in medical documentation, essential for quality medical practice, research, and education.

Studying the structural and semantic facets of medical terminology enhances international standards of medical communication, ensuring effective information exchange in medicine. Thus, our research findings can benefit translators, educators, linguists, medical professionals, students from medical and linguistic disciplines, and individuals using medical products.

A deep understanding of medical terminology is indispensable in fostering precise, standardized, and unambiguous communication within the medical community, ultimately enhancing patient safety, research quality, and educational outcomes.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. Терміни-аббревіатури як перекладознавча проблема // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія. 2022. № 56. С. 236–239.
2. Абдулфанова А. Научный дискурс о тексте // Текст и дискурс: традиционный и когнитивнофункциональный аспекты исследования : сб. науч. тр. Рязань, 2002. С. 119–124.
3. Болотнікова А., Чернишов В., Таловиря Г. Функційно-стилістична специфіка перекладу науково-технічного тексту // Закарпатські філологічні студії. 2021. Вип. 17. Т. 2. С. 76–80.
4. Борисова Л. Хибні друзі перекладача. К. : Тезаурус, 2005. 211 с.
5. Боцман А. Структурно-семантичні та прагматичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі англomовних інструкцій до вживання лікарських препаратів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. К. , 2006. 20 с.
6. Венкель Т., Венкель О. Епонімні назви в термінологічному просторі сучасної англійської мови // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики. 2012. № 1. С. 22–29.
7. Вострова С. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англomовного медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблематики ВІЛ/СНІДу) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. К. , 2003. 120 с.
8. Гайденоко Ю., Сергєєва О. Особливості вживання скорочень та їх класифікація в сучасній англійській мові // Закарпатські філологічні студії. 2022. Т. 1, № 24. С. 78–82.
9. Гальперин И. Текст как объект лингвистического исследования. М. : Ком Книга, 1981. 141 с.
10. Гургула О., Мельник В. Тексти науково-технічного стилю у перекладацькому аспекті // Молодий вчений. 2017. № 3. С. 310–314.

11. Дзюба М. Проблеми епонімічної синонімії в українській науковій термінології // Лінгвістика. 2010. № 2. С. 58–64.
12. Д'яков А., Кияк Т., Куделько З. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К. : Вид. дім «KM Academia», 2000. 218 с.
13. Єрьомкіна Г., Скуратова Т. The Latin Language and Bases of Medical Terminology (Латинська мова та основи медичної термінології): практичний курс. Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2008. 188 с.
14. Єщенко Т. Медичний термін як засіб лексичного вираження текстової категорії інформативності : електрон. версія. 2018. URL : <http://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-890-2018/medychnyy-terminyakh-zasib-leksychnogo-vyrazhennya> (дата звернення: 07.03.2024).
15. Загнітко А. Теорія граматики і тексту: монографія. Донецьк: ДонНУ, 2014. 480 с.
16. Кійко С., Рубанець Т. Моделі конверсії в сучасній англійській мові // Humanities science current issues. 2020. Т. 2, № 30. С. 226–232 : електрон. версія. URL : <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/30.212325> (дата звернення: 12.07.2024).
17. Кияк Т. Науково-технічний переклад (теоретичні та практичні аспекти) // Іноземна філологія. 1992. Вип. 104. С. 141–150.
18. Козак Л. Запозичення як складова частина української технічної термінології // Українська термінологія і сучасність: збірник наукових праць. К. : КНЕУ, 2007. Вип. VII. С. 63–65.
19. Козоріз І. Англійська медична термінологія та її функціонування в текстах різних стилів // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. №37, том 4. 2018. С. 52–54.
20. Коптілов В. Теорія та практика перекладу: навч. посібник. К. : Юніверс, 2003. 280 с.
21. Красных В. От концепта к тексту и обратно (к вопросу о психолингвистике текста) // Вестник Московского ун-та. Сер. 9. Филология.

1998. №1. С. 53–70.

22. Крижанівська А., Симоненко Л. Актуальні проблеми упорядкування наукової термінології. К. : Вища школа, 1987. 234 с.

23. Кримець О. Багатозначність термінів як результат реінтеграції наукового знання // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології. 2017. № 869. С. 30–34 : електрон. версія. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPUT_2017_869_5 (дата звернення: 12.07.2024).

24. Крохмальна Г. Екстрагалузові терміни в літературознавчих текстах // Проблеми української термінології: зб. наук. праць учасників XIV Міжнар. наук. конф. «Словосвіт 2016». Львів, 2016. С. 84–87.

25. Куделько З. Лінгвістичні аспекти нормалізації науково-технічної термінології // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Германська філологія. Чернівці : ЧНУ, 2001. Вип. 114. С. 96–102.

26. Кучеренко І., Адаменко М. Особливості перекладу медичних термінів // Матеріали науково-практичної конференції «Соціум. Наука. Культура». Кременчук : Видавництво КНУ, 2004. С. 45–50.

27. Локайчук С. Терміни-словосполучення в сучасній археологічній науці // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер.: Філол. науки. Мовознавство. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. С. 71–76.

28. Макарук Л. Мультиmodalність сучасного англomовного масмедійного комунікативного простору : дисс. канд. філол. наук : 10.02.04Додаток «Германські мови». Запоріжжя : ЗНУ. 2019. 635 с.

29. Николаева Т. Лингвистика текста. Современное состояние и перспективы // Новое в зарубежной лингвистике. Сер. : Лингвистика текста. 1978. Вып. 8. С. 6–14.

30. Петрова О. Структурно-семантична характеристика медичної термінології та народних найменувань хвороб в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 1994. 24 с.

31. Петрова О. Типологія внутрішньої форми слова в народній

медичній термінології // Українська термінологія і сучасність. К. : НАН України, 1998. С. 91–92.

32. Петрух Л. Історія розвитку медичного словникарства // Праці наукового товариства ім. Шевченка. Лікарський збірник. Медицина і біологія. 2014. Т. 38, Т. 24. С. 22–33.

33. Сенів К Медичні терміни у художньому дискурсі: семантична класифікація : електрон. версія. 2017. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/fil/18nov2017/18nov2017.pdf> (дата звернення: 11.04.2024).

34. Смирницкий А. По поводу конверсии в английском языке // Иностр. яз. в шк. 1953. № 3. С. 12–24.

35. Стаховська Н. Термін як елемент системи мовного вираження спеціальних понять // Українська термінологія і сучасність. К. : КНЕУ, 2001. Вип. IV. С. 277–280.

36. Телеки М. Епонімічні терміни: збереження культурно-історичної інформації та пам'яті народу // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Філологічні науки. 2016. Вип. 248. С. 65–77.

37. Терлецька І., Кобильченко М., Шекера Н. Особливості сучасної медичної термінології : електрон. версія. 2012. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2012_10_52_33 (дата звернення: 20.04.2024).

38. Ткач А. Принципи організації української медичної термінології на лексикосемантичному рівні : електрон. версія. 2015. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/268531044.pdf> (дата звернення: 05.04.2024).

39. Ткач А. Сучасна українська медична термінологія: проблеми та перспективи розвитку : електрон. версія. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nrkrnu_fil_2010_23_55 (дата звернення: 19.03.2024).

40. Тураева З. Лингвистика текста (Текст: структура и семантика). Москва, 1986. 127 с.

41. Фогель Г. До питання про визначення понять «термін» і «термінологія» // Вісник ЗДУ. 2000. № 1. С. 198–203.

42. Хирівська Г. Явище синонімії в українській фармацевтичній термінології // *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2016. № 4. С. 167–172.
43. Циркаль А. Особливості відтворення науково-технічних текстів // *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Сер. : Філологія. Педагогіка. 2013. Вип. 2. С. 46–53.
44. Четверікова О. Комунікативні та лінгвокультурологічні передумови дослідження науково-популярного тексту // *Науковий вісник Ізмаїльського ДГУ*. 2016. Вип. 35. С. 178–183.
45. Шепітько С., Тарапатов М. Особливості перекладу сучасної медичної термінології : електрон. версія. 2019. URL : http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/1_2019/part_1/33.pdf (дата звернення: 11.03.2024).
46. Arthur G. Conversion and Confusion of the Parts of Speech // *Reading in Modern English Lexicology*. Leningrad, 1975. 238 p.
47. Banay G. An Introduction to Medical Terminology : електрон. версія. URL : <http://www.mediv.com.cn/toolbox/download/medical%20terms%20history.pdf> (дата звернення: 01.03.2024).
48. Bareman H., Jackson D. Dictionary of Medical Terms. 4 ed. London: Bloomsbury Publishing, 2004. 256 p.
49. Beaugrande D., Dressler W. Einführung in die Textlinguistik. Tübingen, 1981. 290 p.
50. Biber D. A Typology of English Texts // *Linguistics*. Belgium. 1989. Vol. 27. P. 3–44.
51. Brown G., Yule G. Discourse Analysis. Cambridge University Press, 1983. 288 p.
52. Cabré M. Terminology and Philosophy: from Logic to the Philosophy of Science // *IITF Journal*. 2003. Vol. 14. P. 81–85
53. Cabré M. Theories of Terminology: Their Description, Prescription and Explanation. *Terminology*. 2003. № 2. P. 163–199.
54. Croft W., Alan D. Cognitive Linguistics : електрон. версія. URL :

<https://books.google.com.ua/books?id=I6Z9H-eRSgoC&printsec=frontcover&hl=ru> (дата звернення: 12.07.2024).

55. Dijk T. A. van. *Studies in the Pragmatics of Discourse*. New York : Mouton Publishers, 1981. 331 p.

56. Fedorenko N. *Scientific Discourse as Modern Linguistics Inquiry Subject* // *European Researcher*. 2011. № 4 (6). P. 435–438.

57. Felber J. *Terminology Manual*. Paris : Infoterm, 1984. 426 p.

58. Ferguson N., Laydon D., Nedjati-Gilani G. *Impact of Non-Pharmaceutical Interventions to Reduce COVID-19 Mortality and Healthcare Demand* : електрон. версія. URL : <https://doi.org/10.25561/77482> (дата звернення: 05.04.2024).

59. Garoon J., Duggan P. *Discourses of Disease, Discourses of Disadvantage* : електрон. версія. 2018. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953608003250?via%3Dihub#> (дата звернення: 26.04.2024).

60. Grinev S. *Terminological Foundations of Reasoning: towards the General Theory of Evolution of Human Knowledge* // *ITTF Journal*. 2003. Vol. 14. P. 41–51.

61. Halliday M. *Corpus Studies and Probabilistic Grammar* // *Computational and Quantitative Studies*. London & New York : Continuum, 2005. P. 63–75.

62. Halliday M. *On the Grammar of Scientific English* // *The Language of Science*. London & New York : Continuum, 2004. Vol. 5. P. 181–198.

63. Halliday M. *Text Semantics and Clause Grammar: How Is a Text Like a Clause?* // *Computational and Quantitative Studies*. London & New York : Continuum, 2002. P. 219–260.

64. *How to Understand Medical Terminology*. ACS Distance Education : електрон. версія. URL : <https://www.acs.edu.au/info/recreation-and-fitness/health/learn-medicalterminology.aspx> (дата звернення: 14.12.2023).

65. Pearson J. *Terms in Context*. Amsterdam : John Benjamins Publishing

Co., 1998. 243 p.

66. Sager J. A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam : John Benjamins Publishing Co., 1990. 266 p.

67. Schmidt J. Dictionary of Medicalslang. Literary Licensing, 2013. 216 p.

68. Turmezei T. The Linguistic Roots of Modern English Anatomical Terminology // Clin Anat. 2012. Vol. 25(8). P. 1015–1022.

69. Wulff H. The Language of Medicine // Journal of the Royal Society of Medicine. 2004 : електрон. версія. URL : <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1079361/> (дата звернення: 19.03.2024).

70. Zalipska I. The Lexical-Semantic Organization and the Structure of Medical Terms // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. Сковороди, 2019. Вип. 51. URL: <https://www.researchgate.net/publication>

71. Zalipska I. The Functioning Problems of Modern Ukrainian Medical Terminology // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. Сковороди, 2020. Вип. 53 : електрон. версія. URL : <https://www.researchgate.net/publication> (дата звернення: 19.03.2024).

72. Zalipska I. The Systematization of Terms in the Process of Professional Medical Communication // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. Сковороди, 2021. Вип. 55. : електрон. версія. URL : <https://www.researchgate.net/publication> (дата звернення: 19.03.2024).

СЛОВНИКИ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

73. Cambridge Dictionary : електрон. версія. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/> (дата звернення: 19.04.2024).

74. Dictionary of Pharmacy / ed. by Dennis B. Worthen. New York, London, Paris : Pharmaceutical Products Press, 2004. 528 p.

75. Oxford English Dictionary : електрон. версія. URL : <https://www.oed.com/> (дата звернення: 19.04.2024).

76. Medlineplus : електрон. версія. URL :
<https://medlineplus.gov/encyclopedia.html> (дата звернення: 19.04.2024).

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

77. Сіддхартха Мукерджи. Імператор усіх хвороб: Біографія раку / пер. з англ. О. Король. К. : Видавництво Жупанського. 2013. 520 с.

78. Bi Etymology. History and Etymology of Biological // Medical Terms : електрон. версія журн. URL :<https://bioetymology.blogspot.com> (дата звернення: 25.01.2024).

79. BBC : електрон. версія журн. URL :
<https://www.bbc.co.uk/programmes/p002vsw/episodes/downloads> (дата звернення: 25.01.2024).

80. Biomedcentral : електрон. версія журн. URL :
<https://www.biomedcentral.com/> (дата звернення: 25.01.2024).

81. Freemedicaljournals : електрон. версія журн. URL :
<http://www.freemedicaljournals.com/> (дата звернення: 25.01.2024).

82. Latin as the Language of Medicine – Historical Survey : електрон. версія журн. URL : http://www.athenisfinlandiae.com/AF10_Forsius%20Arno_Latin%20as%20the%20language%20of%20Medicine%20-%20historical%20survey.pdf (дата звернення: 25.01.2024).

83. The Atlantic : електрон. версія журн. URL :
<https://www.theatlantic.com/international/archive/2020/04/humor-laughter-coronavirus-covid19/609184/> (дата звернення: 25.01.2024).

84. Manythings : електрон. версія журн. URL :
<https://www.manythings.org/voa/medical/> (дата звернення: 25.01.2024).

85. Mukherjee S. The Emperor of All Maladies. A Biography of Cancer // The United States of America : Scribner. 2010. 543 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Глосарій медичних термінів

Термін	Переклад
А	
abacterial	стерильний, асептичний
Abdomen	черевна порожнина
acetylsalicylic acid (aspirin)	кислота ацетилсаліцилова (аспірін)
Acidosis	ацидоз
abdominal	черевний
absorbtion	абсорбція, всмоктування
accelerated recovery	прискорене одужання
ACD-solution (acid citrate dextrose)	розчин, що припиняє коагуляцію крові
A-chain	ланцюг А
acquired immunity	набутий імунітет
acute cholecystitis	гострий холецистит
acute pain	гострий біль
acute prostatitis	гострий простатит
acute respiratory distress syndrome	синдром гострого респіраторного дистресу
acute urinary retention	гостра затримка сечі
ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder)	синдром дефіциту уваги з гіперактивністю
adrenal	надниркова залоза
advanced nurse	медсестра вищої кваліфікації
AIDS (Acquired Immunodeficiency Syndrome)	синдром набутого імунodefіциту
AIDS-like	інфекції, асоційовані зі СНІДом
air monitoring	моніторинг повітря
Alanine Aminotransferase (ALT)	аланін-амінотрансфераза (АЛТ)
analgin	анальгін
analysis	аналіз

analysis of variance	аналіз варіації
analytics	аналітика
Angelman's syndrome	синдром Ангельмана
angina	ангіна
antibiotic	антибіотик; засіб проти бактерій
antidepressant	антидепресант
antiemetic	антиеметичний; засіб проти блювоти
antigen detection	виявлення антигену
anti-inflammatory cytokine antibody therapy	терапія антитілами протизапальних цитокінів
antiretroviral therapy	антиретровірусна терапія
antioxidant	антиоксидант
APHL (Association of Public Health Laboratories)	Асоціація лабораторій громадського здоров'я
aphonia	афонія
appendicitis	апендицит
ARD (acute respiratory disease)	ГРЗ (гостре респіраторне захворювання)
articulator	артикулятор
aseptic meningitis	асептичний менінгіт
Aspartate Aminotransferase (AST)	аспартатамінотрансфераза (АСТ)
assessment of outcomes	оцінка результатів лікування
assessment of risk	оцінка ризику
asthma	астма
ataxia-telangiectasia	атаксія-телеангіектазія (тяжка форма інвалідності)
atrisk group	група ризику
atypical depression	атипова депресія
autism	аутизм
autoimmune disorders	аутоімунні порушення
autopsy	аутопсія, інспекція та дослідження тіла померлої людини
В	
bacillary load	бацилярне навантаження
backflow	потік рідини, рефлюкс
bacterial vaginosis	бактеріальний вагіноз
BCG (Calmett-Guerin vaccine)	БЦЖ (вакцина Кальметта-Герена)

B-chain	ланцюг В
benign tumor	доброякісна пухлина
bioengineering	біотехніка
biopsy	біопсія
bipolar ever had a catherization	біполярна каутеризація
bits medical	медичні долота
bleeding from the mouth	кровотеча з рота
blockade	блокада
blood	рідкий тканинний компонент, що переносить поживні речовини та кисень до клітин
blood testing	тестування крові
blood transfusion	переливання крові
blood-borne infection	інфекція, що передається через кров
B-mode	подвійний режим
bone	тверда тканина, що складає скелет та забезпечує його структурну міцність
bone cutters	кісткові кусачки
brain	мозок – орган центральної нервової системи, що керує функціями тіла та обробляє інформацію
brain imaging	зображення мозку
bromkamfora	бромкамфора
bronchial asthma	бронхіальна астма
bronchial tubes, bronchi	бронхи
С	
caffeine	кафеїн
caliper	каверномір
cardiology	кардіологія
cardiokymograph	кардіокімограф
care	гігієна
cartilaginous	хрящова
CAT (computer axial tomography)	КАТ (комп'ютерна аксіальна томографія)
cell	клітина
cardiac defibrillator	серцевий дефібрилятор

cerebral neurology	церебральна неврологія
chemobiotic	хіміобіотичний
chemoserotherapy	хіміосеротерапія
chronic disease	хронічне захворювання
chronic obstructive pulmonary disease	хронічна обструктивна хвороба легенів
cleaning spray	очисне розбризкування
clinical breakpoint	критична клінічна точка
cleaning	очищення
Clinical Trial Protocol for Alzheimer's Disease Treatment	протокол клінічних випробувань для лікування хвороби Альцгеймера
close contact	тісний контакт
CNS (central nervous system)	центральна нервова система
coagulation	згортання, утворення згустку
cofactor	речовина, необхідна для функціонування ферменту
cohort study	когортне дослідження
collaborator	співпрацівник
complete Blood Count (CBC)	загальний аналіз крові (ЗАК)
complex	комплекс
complications from surgery	ускладнення після операції
congenital disorder	вроджені порушення
contact investigation	дослідження контактів
Continuous Glucose Monitoring System	система постійного моніторингу рівня глюкози
contract	контакт, дотик
colposcopy	кількоскопія
COPD (Chronic Obstructive Pulmonary Disease)	хронічна обструктивна хвороба легень
counteract	протидіяти, компенсувати дію
counterindication	протипоказання
counterirritant	засіб, що викликає подразнення для полегшення болю в іншому місці
CPR (Cardiopulmonary Resuscitation)	штучне дихання та серцево-легенева реанімація
critical concentration	критична концентрація

cryopreservation	зберігання при криогенній температурі
CT (Computed Tomography)	комп'ютерна томографія
D	
DALY (disability adjusted life year)	DALY (рік життя з інвалідністю)
debridement	хірургічна обробка рани, видалення із рани брудної або змертвілої тканини
declaration of interests	декларація інтересів
decompression	зниження тиску, перехід від підвищеного тиску до звичайного, поступове зниження тиску у кесонній камері
dehydrate	видалення води з організму
dehydration	дегідратація
DELIBERATE (DELamanId Bedaquiline for ResistAnt Tuberculosis (trial)	DELIBERATE (деламагід та бедаквілін при лікуванні лікарсько-стійкого туберкульозу (випробування)
democracy	демократія
dental instruments	стоматологічні інструменти
dentist	стоматолог
dentistry	стоматологія
dependence	залежність
development	розвиток
development of personalized cancer therapies	розробка персоналізованих терапій раку
diabetes mellitus	цукровий діабет
diagnosing accuracy	точність діагностики
diagnosis	діагноз
diagnosis of pneumonia	діагностика пневмонії
diarrhea	діарея
dictionary	словник
dietician	дієтолог
digestible	перетравлюваний
digestion	травлення
digestive tract	травний тракт
disability	неспроможність, непрацездатність

disease	хвороба
disease management	ведення випадку, захворювання
disease prevention	профілактика хвороб
diseases of the ear, nose and throat	хвороби вуха, горла та носа
disinfect	дезінфікувати, знищувати мікроби і бактерії
disinfection	процес знищення мікробів та інших мікроорганізмів
district health information software	районна інформаційна система охорони здоров'я
DNA (Deoxyribonucleic Acid)	дезоксирибонуклеїнова кислота
Dockside Hospital	портові лікарні
dosage	дозування
Down's syndrome	синдром Дауна
dysfunction	порушення функції
dysfunctional	дисфункціональний, несправний, порушений у функціонуванні
Е	
ECG	електрокардіограма
efferalgan	ефералган
efficacy of vaccination	ефективність вакцинації
electrocardiogram	електрокардіограма
electroencephalographic seizure detection algorithm	алгоритм виявлення електроенцефалографічних судом
electrocoagulation of uterine tube	електрокоагуляція маткової труби
eleutherococcus liquid	рідкий екстракт елеутерококи
ELISA (enzyme-linked immunosorbent assay)	імуноферментний аналіз
emerging infections	емерджентні інфекції
employer	роботодавець
endocardium	внутрішній шар судин серця
endoscope	ендоскоп
ENT (ear, nose, throat)	ЛОР (ларинго-ото-ріно)
enteropathy	ентеропатія, хвороба кишечника
Epidemiological Study on Infectious Disease Outbreaks	епідеміологічне дослідження спалахів інфекційних захворювань
epilepsy	епілепсія
esophagus	стравохід

evaporation and laser photocoagulation	випарювання лазером та фотокоагуляція
evidence-based medicine	медицина, заснована на доказах
examination	обстеження, огляд пацієнта
exhalation	видихання, випарування, пара
exposure	вплив
extracellular	зовніклітинний, знаходиться поза клітинами
extraocular	позаочевий, знаходячись поза очима
eyebrow	брови
F	
femur	стегнова кістка
FIND (foundation for Innovative New Diagnostics)	ФІД (Фонд інноваційної діагностики)
foramen	отвір у кістках або мембранах
forearm	передпліччя, частина руки між ліктем і зап'ястком
forehead	лобова частина голови
foot	нога
funny farm	лікарня для наркоманів
G	
gallbladder	жовчний міхур
Galotti articulator	артикулятор Галотті
gastritis	гастрит
GDF (Global Drug Facility)	глобальний механізм забезпечення лікарськими засобами
generalized infection	генералізована інфекція
genetics	генетика
graduate nurse	медсестра, яка закінчила навчальний заклад, але ще не отримала реєстрацію
H	
hand	рука
haemodynamic	гемодинамічний
health management information system	інформаційна система управління охороною здоров'я
health record management system	система ведення медичних записів

healthcare delivery system evaluation-criteria	критерії оцінки системи надання медичної допомоги
healthcare system evaluation framework	структура оцінки системи охорони здоров'я
heart	серце – м'язовий орган, що забезпечує кровообіг у тілі
heart surgery	хірургічне втручання на серці
hematology	гематологія
hemodialysis machine	гемодіалізний апарат
HEPA (High Efficiency Particulate Air)	ФТОП (Фільтр тонкого очищення повітря)
hepatitis	гепатит
hernia	грижа
high efficiency particulate air	фільтр тонкого очищення повітря
high risk	високий ризик
hip	стегно (таз та верхня частина ноги)
HIVantibody	ВІЛ-антитіла
HIV-gene	ВІЛ-гени
HIV (Human Immunodeficiency Virus)	вірус імунодефіциту людини
HMIS (health management information system)	Інформаційна система управління охороною здоров'я
human anatomy	анатомія людини
hypertension	гіпертонія
hypophysis	гіпофіз
hypothyroidism	гіпотиреоз
I	
ICU (Intensive Care Unit)	інтенсивний відділ
IGRA (interferon-gamma release assay)	АВГІ (аналіз на вивільнення гамма-інтерферону)
Ilizarov apparatus	апарат Ілізарова
immunodeficiency	імунодефіцит
immunohistology	іммуногістологія
impact of environmental factors on mental health	вплив екологічних факторів на психічне здоров'я
implementation of telemedicine services	впровадження телемедицинських послуг
induced abortion	штучне переривання вагітності

infection source	джерело збудника інфекції
infertility	безпліддя
infirmary	лікарня (ізолятор, лазарет)
informed consent	інформована згода
infusion	інфузія
injectable phase	ін'єкційна фаза лікування
injury	рана
insufficiency	недостатність
integrase strand transfer inhibitors	інгібітори перенесення ланцюга інтегразою
intensified tuberculosis case finding	інтенсивне виявлення випадків туберкульозу
intercostal	міжреберний, стосується простору між ребрами
interferon gamma release assay	аналіз на вивільнення гамма-інтерферону
intersex	міжстатевий, стосується інтерсексуальності
Interventricular	міжжовтковий, між шлуночками серця
INSTIs (integrase strand transfer inhibitors)	інгібітори перенесення ланцюга інтегразою
internal medicine	внутрішні хвороби
intestine	шлунок
intestines	кишечник
intramural	інтрамуральний, знаходячись всередині стінки органа
IOP (intraocular pressure)	ВОТ (внутрішньо очний тиск)
Intravenous Infusion Pump	насос для внутрішньовенних інфузій
J	
joints	суглоби
K	
kidney	нирка – парний орган, що відповідає за фільтрацію крові та видалення відходів
kidney transplant	пересадка нирки

kingdom	королівство
Kocher forceps	шипці Кохера
L	
labeling accuracy	точність маркування
larynx	гортань
LAMP (loop-mediated isothermal amplification)	ПА (петльова ізотермічна ампліфікація)
leukemia	лейкоз
literacy	грамотність
liver	печінка – орган, який виробляє жовч та бере участь у процесі травлення та очищення організму
liver cirrhosis	цироз печінки
loss of speech	втрата мови
lunaticasylum	психіатрична лікарня
lung	легені; пара органів дихання, які забезпечують обмін газів
lung cancer	рак легенів
M	
malnutrition	погане харчування
management of chronic pain syndromes	управління синдромами хронічного болю
management of hypertension	управління гіпертонією
mantoux test, PPD test	проба Манту
masked method	дослідження за сліпим методом
mechanical occlusion of the fallopian tubes	механічна оклюзія маткових труб
Medical Device User Manual for Pacemakers	посібник користувача медичного пристрою для кардіостимуляторів
Medical data analysis software	програмне забезпечення для аналізу медичних даних

medicine	медицина
memorandum of understanding	меморандум про взаєморозуміння
misalign	деформувати
misalignment	неправильне вирівнювання
misdiagnosis	недостовірна діагностика
modified diet	модифікована дієта
monitoring compliance	контроль виконання (рекомендацій)
MRI (Magnetic Resonance Imaging)	магнітно-резонансна томографія
MPT (Rapid test for identifying Mycobacterium tuberculosis)	MPT (швидкий тест на виявлення Mycobacterium tuberculosis)
MRS (microbiological reference standard)	МЕС (мікробіологічний еталонний стандарт)
multidrug-resistant tuberculosis treatment protocol	протокол лікування туберкульозу
multinucleated	багатоядерний
multivitamin	багатокомпонентний вітамін
muscle	тканина, яка забезпечує рух та структурну підтримку організму
mutogen	мутуючий ген
mycobacterial growth indicator tube	мікобактеріальний індикатор росту
myocardial infarction	інфаркт міокарда
N	
National tuberculosis Reference Laboratory	Національна референс-лабораторія з діагностики туберкульозу
needle-syringe programmes	програма розповсюдження шприців з голками
nef-protein (negative factor protein)	негативний фактор експресії
Neonatal intensive care unit	відділення інтенсивної терапії новонароджених
nerve	нерв
neurological symptoms	неврологічні симптоми
neurotransmitter	нейротрансмітер

NK-cells (natural killer cells)	природні кілерні клітини
neural or mental function	невральна або ментальна функція
noninvasive	неінвазивний
nucleic acid amplification test	тест на ампліфікацію нуклеїнової кислоти
nurse-midwife	медсестра, яка має сертифікат акушерки
nurse-technician	медичний лаборант
O	
obstruction	непрохідність
off-label	використання лікарського засобу за межами затверджених медичних вказівок
oncogenesis	онкогенез
oncology	онкологія
onset	початок, приступ, натиск, напад
operational research	оперативні дослідження
osteal	кісткова
osteoarthritis	остеоартрит
otoplasty	отопластика
outbreak	вибух, спалах, поява епідемії
outpatient	поліклінічний, амбулаторний хворий
overdose	передозування медикаментів або отрут
P	
package	упаковка
palpable	вловимий
palliative care	паліативне лікування
panadol	панадол
pancreas	підшлункова залоза
paralysis	ураження, що призводить до втрати

	рухливості
parathyroid	що знаходиться біля щитоподібної залози
participant	учасник
pathophysiology	патофізіологія
Patient care improvement program	програма покращення догляду за пацієнтами
Patient safety improvement initiatives	ініціативи по покращенню безпеки пацієнтів
Pathological Analysis of Liver Biopsy Samples	патологічний аналіз зразків біопсії печінки
pathology	патологія
pediatrics	педіатрія
Pediatric infectious disease prevention strategies	стратегії профілактики інфекційних захворювань у дітей
pediatrician	педіатр
pelvis	таз
peripheral blood mononuclear cells	одноядерні клітини периферичної крові
personal monitoring	особистий контроль за допомогою індивідуального компактного пробобірнику
pesticide	пестицид
pharmacogenomics	фармакогеноміка
Pharmaceutical Product Monograph for Anticoagulant Medication	монографія про фармацевтичну продукцію для антикоагулянтів
Pharmacological Study on Antidepressant Medications	фармакологічне дослідження антидепресантів
PhD	доктор наук
physiology	патологічна фізіологія
psychiatry	психіатрія
pituitary gland	гіпофіз
pneumonia	пневмонія
Polymerase Chain Reaction (PCR)	полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР)

postcava	нижня, порожниста вена
postexposure prophylaxis	постекспозиційна профілактика
postoperative	післяопераційний
prenatal	період перед народженням
prescribed medication	призначений препарат
pressure	тиск
preterm	народжений передчасно
prevalence of diseases	поширеність захворювань
prevention of heart disease	профілактика серцевої хвороби
prevention of infections	профілактика інфекцій
preventive	профілактичний, запобіжний
processing efficiency	ефективність обробки
Prosthetic Heart Valve	протез клапана серця
protein G (protein from a hybrid gene)	G-протеїн
proteinase K	K- протеїновий ензим
psychotherapy	психотерапія
PT (Physical Therapy)	фізична терапія
Public Health Advisory on Vaccine Safety	консультація громадської охорони здоров'я щодо безпеки вакцин
Public health emergency preparedness	готовність громадського здоров'я до надзвичайних ситуацій
punctoplasty	панкопластика
R	
radiology	радіологія
radioallergosorbent	радіоаллергосорбентний
Radiological Report on Brain Tumor Localization	рентгенологічний звіт про локалізацію пухлини в головному мозку
RBC (red blood cell)	Е (еритроцит)
RDH (Registered Dental Hygienist)	дипломований стоматолог-гігієніст
Red Blood Cell Count (RBC)	кількість еритроцитів (RBC)
referral	звернення

registered nurse (RN)	медсестра, яка після закінчення навчального закладу отримала юридичне право (тобто реєстрацію) здійснювати медсестринську діяльність
renal	нирковий
renal colic	ниркова коліка
reporting completeness	повний звіт
reporting timeliness	своєчасна звітність
Research Article on Cancer Immunotherapy	дослідницька стаття про імунотерапію раку
research and monitoring	наукове дослідження і контролювання
respiratory failure	порушення дихання
restricted activity	обмежена активність
retrograde	ретроградний, що рухається у зворотньому напрямку
RR-TB (rifampicin-resistant tuberculosis)	Риф-ТБ (рифампіцин-резистентний туберкульоз)
rhinoplasty	ринопластика
rib cage	грудна клітка
river upgrading	покращення стану
rubella immunization	щеплення від краснухи
S	
sampling variation	варіабельність вибірових результатів
sanitary district	бокс
sarcoma	саркома
scalpel	скальпель
screening efficacy	ефективність скринінгу
serological monitoring	серологічний моніторинг
serum	сироватка
serum glutamic oxaloacetic	глутамат оксалоацетат трансаміназа

transaminase	
severe infection	важка інфекція
skeletal muscle	скелетні м'язи
skin	шкіра
skull	череп
SLIPTA (Stepwise Laboratory Improvement Process Towards Accreditation)	ПУЛА (посилення лабораторії у процесі підготовки до акредитації)
specimen tracking	відстежування переміщення зразків
spectrum	спектр
spinal cord	спинний мозок
spleen	селезінка
STARD (Standards for Reporting Diagnostic Accuracy Studies)	STARD (Стандарти звітності про дослідження діагностичної точності)
stomach	шлунок; орган травлення, що розташований в животі та відповідає за розщеплення їжі
S-transferase	S- трансфераза
structural abnormalities	структурні аномалії
structural characteristics	структурні особливості
subacute	підгострий стан
subcutaneous	підшкірний
sublingual	підязиковий, що знаходиться під язиком
substance	речовина
suggestopedia	суггестопедія
suicide	самогубство
superacidity	підвищена кислотність
superficial	поверхневий
superinfection	суперінфекція, інфекція, яка виникає на фоні вже існуючої інфекції

supernumerary	надмірний, зайвий
surgical microscope	хірургічний мікроскоп
Surgical Procedure Guidelines for Knee Replacement Surgery	інструкції з хірургічних процедур для операції із заміни колінного суглоба
surgeon	хірург
surrogate	сурогатна мати
survival	виживання, тривалість існування
T	
Taylor-type	тип Тейлора
TDF-DP (tenofovir diphosphate)	TDF-DP (тенофовіру дифосфат)
temperature monitoring	контроль температури
temple	скроня
tendon	сухожилля
terminal coagulation	термінальна коагуляція
testing	тестування
thermotherapy	термотерапія
tissue sampling	взяття тканинних зразків
TPT (tuberculosis preventive treatment)	ПЛТ (профілактичне лікування туберкульозу)
thigh	стегно (від таза до коліна)
toxicology	токсикологія
trabeculoplasty	трабекулопластика
training	тренування
transdermal	трансдермальний, проникнення через шкіру
traumatology and orthopedics	травматологія та ортопедія
treatment	лікування
treatment for cancer	лікування раку
treatment of symptoms	лікування симптомів
TST (tuberculin skin test)	ШТТ (шкірний туберкуліновий тест)

U	
U.S. Surgeon General	головний лікар Служби охорони здоров'я США
ulcer	виразка
ultrasonography	ультразвукове дослідження
unipolar diathermy	уніполярна діатермія
uncover	розкривати, відкривати що-небудь
underactive	недостатньо активний, знижена активність
undernourished	недохарчування
undernutrition	недоїдання, погане харчування
uplift	піднесення, підтримка (у психічному або фізичному контексті)
upregulation	підвищення активності (генів, рецепторів тощо)
urban	міський
V	
vasodilation	розширення кровоносних судин
vaccination	вакцинація
ventilator machine	пристрій для вентиляції легенів
vertebrae	хребці
vice grip	захват, що забезпечує міцний захват (в медицині може використовуватися у вигляді метафори)
vice versa	навпаки, обернено (в медицині для показу оберненого зв'язку між явищами)
vice-chair	віце-голова (у контексті медичної організації)
virus	вірус
VOT (video supported treatment)	ВЛ (візуальне лікування)
W	

water filtering	фільтрування води
wet sampling	взяття вологих проб
western blot test	імуноблот (тест-метод)
White Blood Cell Count (WBC)	кількість лейкоцитів (WBC)
WHO (World Health Organization)	ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я)
withdrawal	відміна, відмова (від наркотиків, ліків тощо)
worker-to-patient	шляхи передачі інфекції
WR (Wasserman reaction)	RW (реакція Вассермана)
X	
X-ray machine	рентгенівський апарат
X-ray viewing box	негатоскоп
XDR-TB (extensively drug-resistant tuberculosis)	ШЛС-ТБ (туберкульоз із широкою лікарською стійкістю)

ДОДАТОК Б

Приклади медичних текстів

chemo kancra

Drug	Dose	BCCA Administration Guideline
PACLitaxel	200 mg/m ² <i>300 mg</i>	IV in 500 mL NS over 3 hours (use non-DEHP bag and non-DEHP tubing with 0.22 micron or smaller in-line filter)
CARBOplatin	AUC 6 <i>700 mg</i> Dose = AUC x (GFR* + 25)	IV in 250 mL NS over 30 minutes

- Repeat every 21 days x 4-6 cycles

*GFR preferably from nuclear renogram, if not possible use:

$$GFR = \frac{N \times (140 - \text{age in years}) \times \text{wt (kg)}}{\text{serum creatinine (micromol/L)}} \quad N = 1.04 \text{ (women) or } 1.23 \text{ (men)}$$

The estimated GFR calculated using the Cockcroft-Gault equation should be capped at 125 mL/min when it is used to calculate the initial carboplatin dose. When a nuclear renogram is available, this clearance would take precedence.

DOSE MODIFICATIONS:

1. Hematology (on treatment day):

ANC (x 10 ⁹ /L)		Platelets (x 10 ⁹ /L)	Doses (both drugs)
greater than or equal to 1	And	greater than or equal to 100	100%
less than 1	Or	less than 100	delay until recovery

- Arthralgia and/or myalgia:** If arthralgia and/or myalgia of grade 2 (moderate) or higher is not relieved by adequate doses of NSAIDs or acetaminophen with codeine (e.g., TYLENOL #3®), a limited number of studies report a possible therapeutic benefit using:
 - predni SONE 10 mg PO bid x 5 days starting 24 hours post-PACLitaxel
 - gabapentin 300 mg PO on day before chemotherapy, 300 mg bid on treatment day, then 300 mg tid x 7 to 10 days
 If arthralgia and/or myalgia persists, reduce subsequent PACLitaxel doses to 175 mg/m².
- Neuropathy:** Dose modification or discontinuation may be required (see BCCA Cancer Drug Manual).
- Renal dysfunction:** If significant increase (greater than 20%) in creatinine, repeat nuclear renogram (if available) and recalculate CARBOplatin dose using new GFR.
- Hepatic dysfunction:** Dose reduction may be required for PACLitaxel (see BCCA Cancer Drug Manual)

Skeletal System

Functions of the Skeletal System

- Forms the body frame.
- Anchors and supports the muscles.
- Protects the vital organs: the brain, spinal cord, heart and lungs.
- Allows movement as the muscles (attached by tendons) use the bones as levers.
- A place for the body to store fat and minerals.
- Where the body makes most new blood cells.

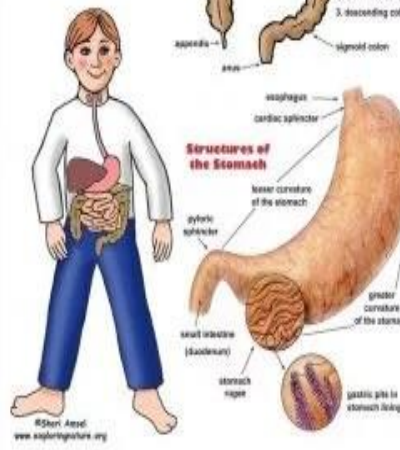

Digestive System

The Digestive System includes the organs of the gastrointestinal tract (GI tract) through which food passes and the accessory digestive organs that break down food through actions (i.e. chewing) or chemicals (i.e. saliva).

The GI tract includes: the mouth, pharynx, esophagus, stomach, small intestine, and large intestine.

The accessory digestive organs include: the teeth, tongue, salivary glands, liver, pancreas and gall bladder.

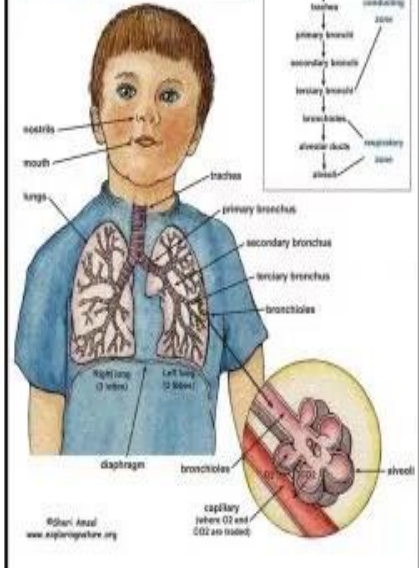
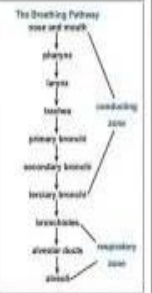
Respiratory System

The Four Parts to Respiration:

- 1) Pulmonary Ventilation where the air travels in and out of the lungs, bringing oxygen (O₂) in and carbon dioxide (CO₂) out.
- 2) External Respiration where oxygen and carbon dioxide are exchanged in the capillaries that line the tiny blood vessels in the lungs.
- 3) The transport of respiratory gases where the oxygen and carbon dioxide travel between the lungs and the cells of the body in the blood.
- 4) Internal Respiration where the oxygen reaches the body's tissues and is exchanged for carbon dioxide.

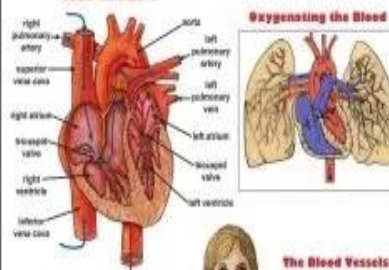
The Respiratory System includes:

- conducting zone organs: nose, pharynx, larynx, trachea, and bronchi.
- respiratory zone organs: the alveoli, their tiny ducts and some of the smaller bronchioles.

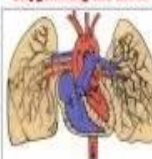

Circulatory System

The Heart

Oxygenating the Blood

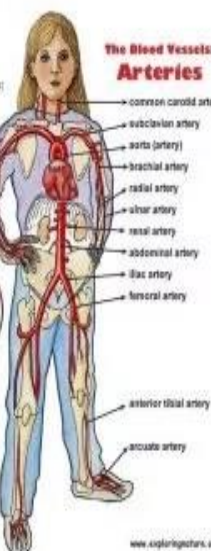

Functions of the Circulatory System:

Red blood cells (RBC), circulating in the blood, pick up oxygen in the lungs and deliver it through blood vessels (arteries) to every organ and tissue of the body. While there, the red blood cells pick up waste carbon dioxide (CO₂), and deliver it in return back to the lungs and out to be in the lungs to be exhaled from the body.

The blood is also made up of several kinds of white blood cells (WBC) which protect the body through immune response. There are also proteins that act in clotting and plasma in which all the rest are suspended.

The heart is the pump that keeps blood moving throughout the body. The "lub and suck" sound it makes - the heartbeat, is the sound of the heart's valves opening and closing as it expels (pumps) and forces the blood to circulate.

Nervous System

The Nervous System has 3 jobs:

- 1) Receive information (stimuli) through sensory receptors. The stimulus is called sensory input.
- 2) Bring together (integrate) the stimulus with a response.
- 3) Respond to stimuli - a motor response or motor output. Your muscles respond to orders.

Brain triggers an action - motor output.

Even though they are all together, we break down the nervous system into two functional parts:

- Central Nervous System (CNS): the brain and spinal cord.
- Peripheral Nervous System (PNS): all the nerves outside the CNS, including the spinal and cranial nerves.

Voluntary Nervous System

The brain responds to stimuli with a conscious action, i.e. When you enter a dark room, you recognize it as dark and decide to turn on the light. That is your voluntary NS at work.

Involuntary Nervous System

You don't control all of the motor output to your peripheral nervous system. Some is involuntary. Your involuntary NS has two parts: the parasympathetic NS controls your internal body actions like heartbeat and digestion through involuntary muscles and glands. Your sympathetic NS causes fight or flight reactions in your skeletal muscles in case of emergencies.

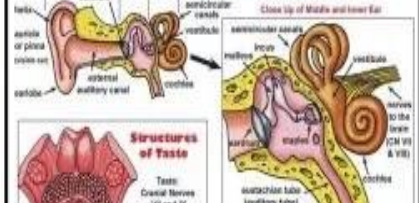
Sensory input: feels pain.

Motor output: muscles respond quickly by contracting to pull hand back.

©Shari Anzel
www.exploringnature.org

Special Senses

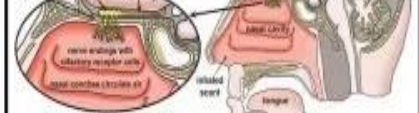
Structure of the Ear

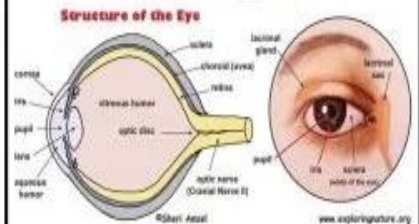
Structures of Taste

Structures of Smell

Structure of the Eye

In the winter of 1963, Frei left for a position at the MD Anderson Cancer Center in Houston, Texas. The trials were temporarily put on hold (although they would eventually be resurrected in Texas). Freireich soon left the NCI to join Frei in Houston. The fragile ecosystem that had sustained Freireich, Frei, and Zubrod dissolved in a few months.

But the story of leukemia—the story of cancer—isn't the story of doctors who struggle and survive, moving from one institution to another. It is the story of patients who struggle and survive, moving from one embankment of illness to another. Resilience, inventiveness, and survivorship—qualities often ascribed to great physicians—are reflected qualities, emanating first from those who struggle with illness and only then mirrored by those who treat them. If the history of medicine is told through the stories of doctors, it is because their contributions stand in place of the more substantive heroism of their patients.

I said that all the children had relapsed and died—but this is not quite true. A few, a small handful, for mysterious reasons, never relapsed with leukemia in the central nervous system. At the NCI and the few other hospitals brave enough to try VAMP, about 5 percent of the treated children finished their yearlong journey. They remained in remission not just for weeks or months, but for years. They came back, year after year, and sat nervously in waiting rooms at trial centers all around the nation. Their voices deepened. Their hair grew back. Biopsy after biopsy was performed. And there was no visible sign of cancer.

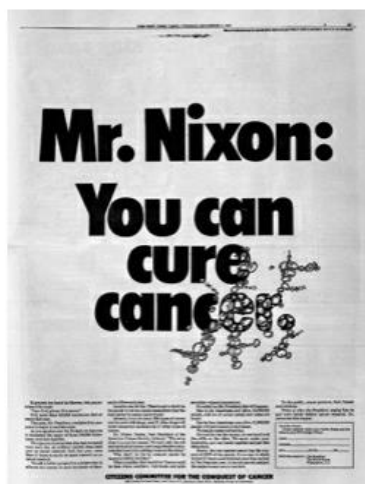
On a summer afternoon, I drove through western Maine to the small town of Waterboro. Against the foggy, overcast sky, the landscape was spectacular, with ancient pine and birch forests tipping into crystalline lakes. On the far edge of the town, I turned onto a dirt road leading away from the water. At the end of the road, surrounded by deep pine forests, was a tiny clapboard house. A fifty-six-year-old woman in a blue T-shirt answered the door. It had taken me seventeen months and innumerable phone calls, questions, interviews, and references to track her down. One afternoon, scouring the Internet, I had found a lead. I remember dialing the number, excited beyond words, and waiting for interminable rings before a woman answered. I had fixed up an appointment to meet her that week and driven rather recklessly to Maine to keep it. When I arrived, I realized that I was twenty minutes early.

I cannot remember what I said, or struggled to say, as a measure of introduction. But I felt awestruck. Standing before me against the door, smiling nervously, was one of the survivors of that original VAMP cohort cured of childhood leukemia.

The basement was flooded and the couch was growing mildew, so we sat outdoors in the shadows of the trees in a screened tent with deerflies and mosquitoes buzzing outside. The woman—Ella, I'll call her—had collected a pile of medical records and photographs for me to look through. As she handed them over, I sensed a shiver running through her body, as if even today, forty-five years after

Henry Kaplan, a physician-scientist, used radiation therapy to cure Hodgkin's lymphoma. The cures of lymphoblastic leukemia and Hodgkin's lymphoma invigorated the War on Cancer, raising the possibility of Farber's "universal cure."

Inspired by the early victories of chemotherapy, cancer advocates, led by Lasker and Farber, urged the nation to launch a War on Cancer. In 1970, the Laskerites published a full-page advertisement in the New York Times, coaxing Nixon to support their war.

The first medical description of cancer was found in an Egyptian text originally written in 2500 BC: “a bulging tumor in [the] breast . . . like touching a ball of wrappings.” Discussing treatment, the ancient scribe noted: “[There] is none.”

The anatomist Andreas Vesalius (1514–1564) tried to discover the source for black bile, the fluid thought to be responsible for cancer. Unable to find it, Vesalius launched a new search for cancer’s real cause and cure.

Додаток В

Графічна вербалізація медичних текстів

Тип графічної вербалізації	Приклад
Графік динаміки показників	Графік зміни кров'яного тиску впродовж дня для пацієнта з гіпертонією [Garoon 2018]
Діаграма розподілу популяції	Діаграма, що показує розподіл популяції за віком та ризики захворювань в різних вікових групах [Garoon 2018]
Схема анатомії органів та систем	Схема серця з підписаними частинами для пояснення проблем зі здоров'ям серця [Garoon 2018]
Інфографіка про ризики та фактори захворювань	Інфографіка, що показує різні чинники ризику серцевих захворювань та їх уникнення [Garoon 2018]
Графік результатів клінічного дослідження	Графічне зображення ефективності нового лікування порівняно з плацебо [Garoon 2018]
Схема хірургічного втручання	Схематичне зображення процедури хірургічного втручання для пояснення пацієнту процесу та очікуваних результатів [Garoon 2018]
Графік дії лікарського засобу в організмі	Графічне зображення часу та тривалості дії ліків або їх впливу на організм [Garoon 2018]

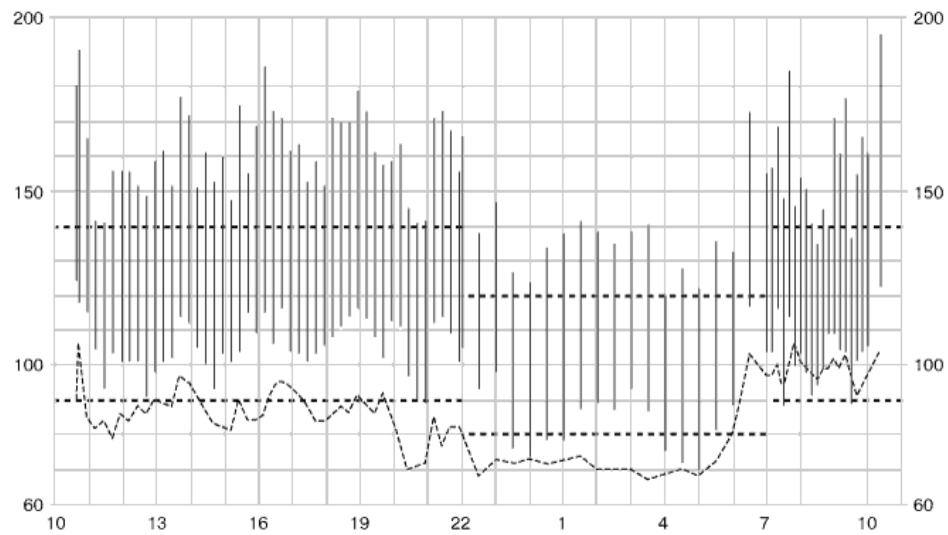

Рис. 1.1. Графічна вербалізація – ЕКГ, АТ, ЕГ

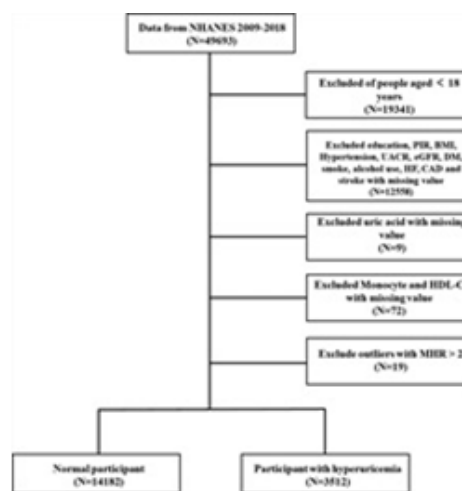

Рис. 1.2. Схематичне зображення медичного протоколу

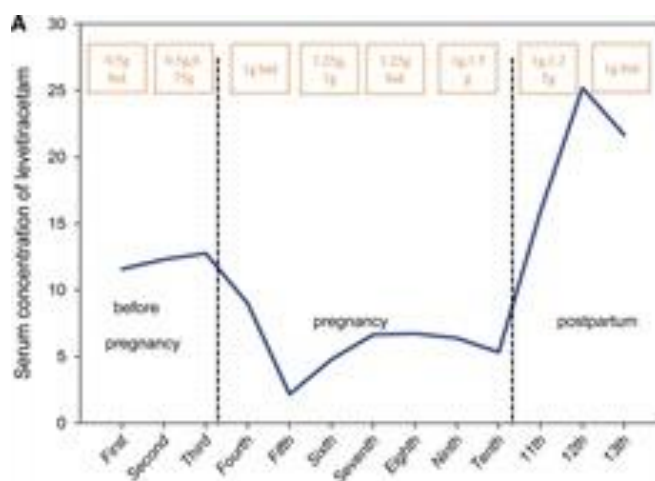

Рис. 1.3. Графічне зображення медичного протоколу вагітності

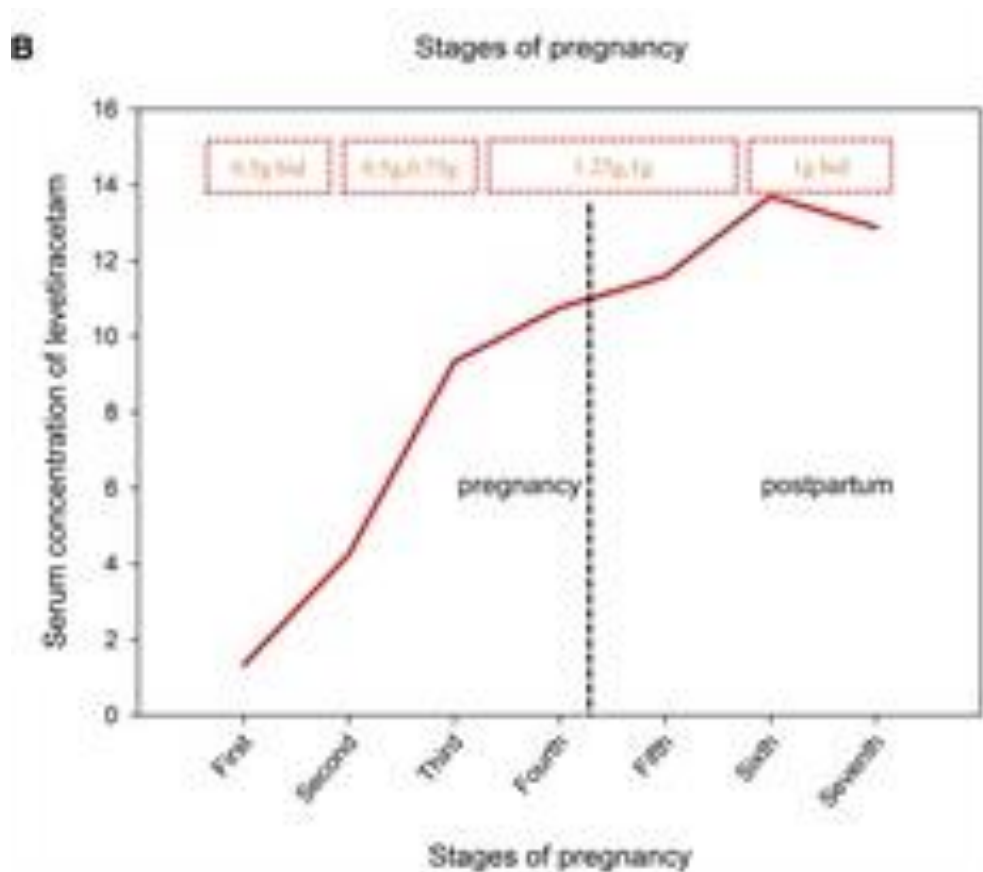

Рис. 1.4. Схематичне зображення медичного протоколу вагітності

Table 3 - Multifactorial logistic regression analysis of adverse events.

Factors	OR	95%CI	P value
Age	1.02	1.00–1.04	.025
Diabetes	1.69	1.09–2.62	.018
Co-administration of aspirin	0.67	0.42–1.07	.096
D-dimer levels	1.06	1.00–1.11	.042
Persistent atrial fibrillation	1.54	1.03–2.31	.036

Factors included in the regression analysis included age, gender, body mass index, rivaroxaban dose, hypertension, diabetes mellitus, renal dysfunction, cardiac insufficiency, history of stroke, comorbid acute coronary syndrome, co-administration of aspirin, history of smoking, history of alcohol consumption, D-dimer level, and persistent atrial fibrillation.
CI = confidence interval, OR = odds ratios.

Рис. 1.5. Узагальнене – табличне зображення медичного протоколу

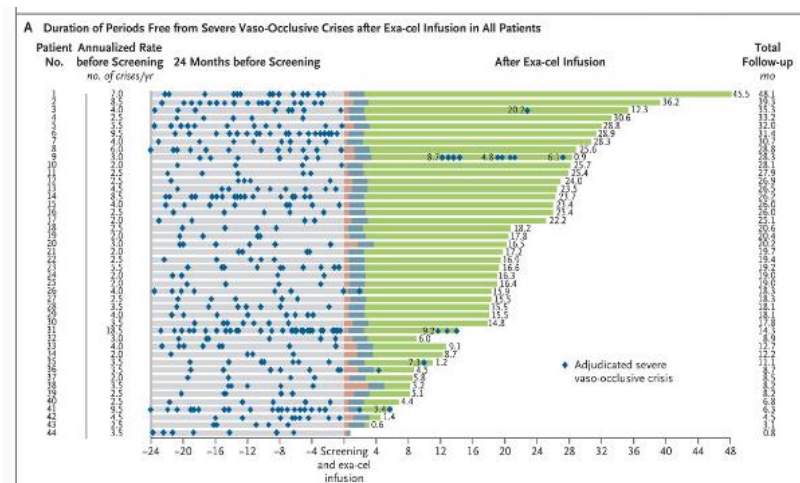

Рис. 1.6. Діаграма вживання медикаментів

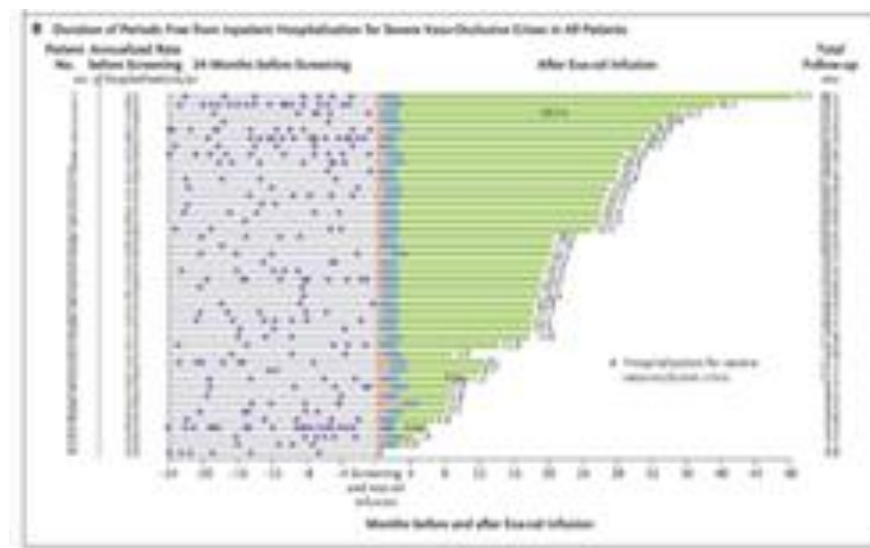

Рис. 1.7. Діаграма медичного протоколу

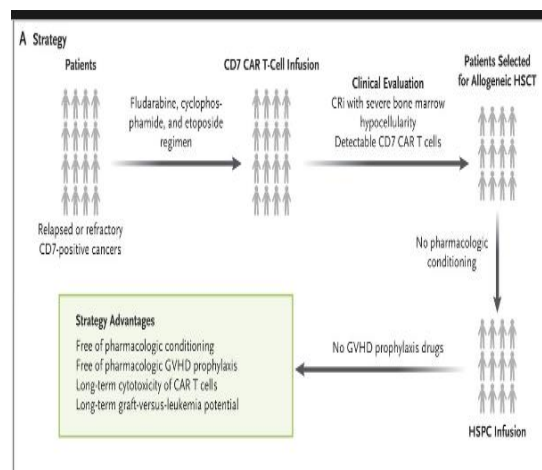

Рис. 1.8. Динаміка стану пацієнтів

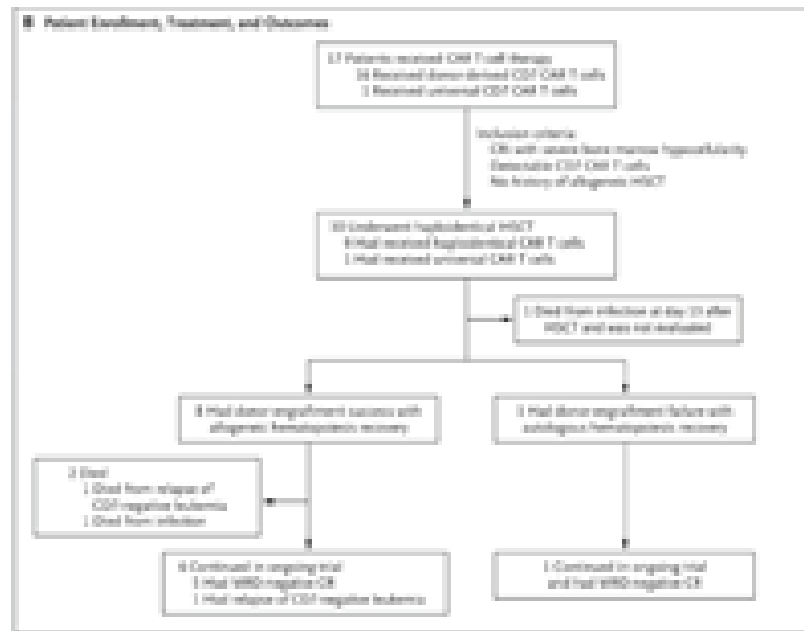

Рис. 1.9. Схематичне зображення для медичного персоналу

Додаток Г

Тези доповіді на конференції

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2024 Гуманітарний факультет

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців,
молодих учених і аспірантів
15–19 квітня 2024 року

Електронне видання на DVD-ROM

Запоріжжя • НУ «Запорізька політехніка» • 2024

УДК 001
Т39

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(протокол № 10 від 04.06.2024 р.)*

Упорядник: Ірина БОНДАРЕВИЧ, канд. філос. наук, доцент

Редакційна колегія:

Вадим ШАЛОМЄЄВ, д-р техн. наук, професор, (відпов. ред.)
Олексій КУЗЬКІН, д-р техн. наук, професор;
Василь ГЛУШКО, канд. техн. наук, доцент;
Олександр КЛИМОВ, канд. техн. наук, доцент;
Микола АНТОНОВ, канд. техн. наук;
Віра САВЧЕНКО, канд. техн. наук, доцент;
Наталія ФУРМАНОВА, канд. техн. наук, доцент;
Микола КАСЬЯН, канд. техн. наук, доцент;
Владислав КОРОЛЬКОВ, канд. екон. наук, професор;
Микола ДЄДКОВ, канд. іст. наук, доцент;
Олена ВАСИЛЬЄВА, д-р екон. наук, професор;
Ірина ПУЩИНА, канд. пед. наук, доцент;
Юрій ФІЛЕЙ, канд. юр. наук, професор;
Таїсія ГАЙВОРОНСЬКА, канд. філос. наук, доцент;
Михайло БРИКОВ, д-р техн. наук, професор;
Наталія ВИСОЦЬКА, начальник патентно-інформаційного відділу;
Наталія САВЧУК, начальник редакційно-видавничого відділу;
Сніжана ВИЧУЖАНІНА, керівник відділу наукової роботи студентів;
Юлія ЧУШКІНА, провідний фахівець відділу наукової роботи студентів

Т39

Тиждень науки-2024. Гуманітарний факультет. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 15–19 квітня 2024 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2024. – 380 с. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-459-8

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, що здійснюються викладачами і студентами Гуманітарного факультету Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців

УДК 001

ISBN 978-617-529-459-8

© Національний університет
«Запорізька політехніка»
(НУ «Запорізька політехніка»), 2024

<i>Каширіна І. В.</i> ПАРАТЕКСТИ В АСПЕКТІ ТРАНСЛЯЦІЇ	72
<i>Приходько А. М., Корнієнко Л. В.</i> ЛІМЕРИК ЯК ДИСКУРСИВНИЙ ЖАНР АНГЛОМОВНОЇ КАРНАВАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ	74
<i>Кузнєцова І. В., Бондарєва А. І.</i> КОГНІТИВНА ПАРАДИГМА У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	76
<i>Кузнєцова І. В., Гринькова Т. Ю.</i> АНГЛОМОВНІ МЕТАФОРІЧНІ ТЕРМІНИ.....	78
<i>Куц Е. О., Балабанов Р. І.</i> ГЕТЕРОГЕННИЙ ХАРАКТЕР АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ БОКСУ	81
<i>Хавкіна О. М., Білякова Г. Є.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РЕАЛІЙ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ.....	82
<i>Хавкіна О. М., Холоста О. В.</i> КСЕНОФОБИЯ У ЛІНГВІСТИЦІ	83
<i>Лут К. А., Дорофєєва С. Є.</i> СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ.....	86
<i>Лут К. А., Бочарська А. П.</i> АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ НА ПРИКЛАДАХ З ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ	88
<i>Костенко Г. М., Панасенко Д. К.</i> КОНТЕНТ-АНАЛІЗ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	90
<i>Костенко Г. М., Трубарова М. О.</i> СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ).....	92
<i>Тарасенко К. В., Куряченко А. Д.</i> «ФОРМУЛЬНА» ПРИРОДА АНГЛОМОВНОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ	94
<i>Підгорна А. Б., Стаценко М. А.</i> ЯПОНСЬКІ ТЕРМІНИ В ЛІТЕРАТУРІ З ЛІН-МЕНЕДЖМЕНТУ	96
<i>Леценко Г. А., Мегрелішвілі М. О.</i> АНГЛІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР: СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	98

матеріалу» [5, с. 1]. Зокрема, якісний контент-аналіз все частіше використовується для аналізу письмових матеріалів. За своєю популярністю якісний контент-аналіз є одним із численних дослідницьких методів, що використовуються для аналізу текстових даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Baker P. A Corpus-Driven Comparison of English and French Islamist Extremist Texts [Text] / P. Baker, R. Vessey // *International Journal of Corpus Linguistics*. – 2018. – №. 23(3). – P. 255–278.
2. Downe-Wamboldt B. Content analysis: Method, applications, and issues [Text] / B. Downe-Wamboldt // *Health Care for Women International*. – 1992. – №. 13(3). – P. 313–321.
3. Kilgarriff A. An Efficient Algorithm for Building a Distributional Thesaurus (and Other Sketch Engine Developments) [Text] / A. Kilgarriff, P. Rychly // *Proceedings of the 45th Annual Meeting of the ACL on Interactive Poster and Demonstration Sessions*. – Prague, 2007. – P. 41–44.

УДК 811.111'373.46:61

Костенко Г. М.¹, Трубарова М. О.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-313м НУ «Запорізька політехніка»

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Медицина, безумовно, є важливою частиною мовної картини світу. Медична термінологія – це мова, яка застосовується для точного опису людського тіла: його компонентів, процесів, умов, що на нього впливають, і процедур, що виконуються над ним. Це пласт лексичного фонду зі своїми специфічними особливостями. У кожній професійній підмові існує номенклатурна лексика, що співвідноситься з певними реаліями та об'єктами. Особливість словникового складу термінології полягає в тому, що її номени представлені в ній ширше, різноманітніше, ніж в інших лексичних підсистемах. Зазначається, що на сучасному етапі медичні терміни широко поширені в розмовній мові, літературній мові, у сфері охорони здоров'я, медичної діяльності, науки. Подальший розвиток медичної термінології потребує відповідного дослідження та впорядкування.

Проблема перекладу медичних текстів є однією з найактуальніших проблем, які вивчають лінгвісти в рамках сучасного мовознавства. Медичний переклад – найбільш затребуваний і водночас один із найвідповідальніших і найскладніших видів перекладу. Від фахівця, що займається інтерпретацією текстів цього роду, потрібна наявність не лише глибоких медичних предметних знань та знань у галузі хімії, біології, фармакології, психології та інших галузях, що тісно взаємодіють з медициною, а й знання латинської мови, яка є основною мовою медицини, та особливостей лексичного та граматичного ладу як мови оригіналу, і мови перекладу. Зважаючи на складність здійснення перекладу медичних текстів та відповідальність, фахівців такого профілю небагато, але їхня затребуваність з кожним роком тільки зростає.

За останні два десятиліття найбільш детально було досліджено питання перекладу медичних текстів англійською мовою. Перекладознавці виокремлюють кілька основних проблем перекладу медичних текстів. Наприклад, квебекський лінгвіст М. Руло на матеріалі англійської мови виділяє п'ять основних проблем: 1) особливості узусу, включно з метонімічним вживанням термінів і переважним вживанням певних частин мови; 2) мінливість термінології; 3) термінологічна синонімія; 4) проблеми перекладу епонімів; 5) недостатньо висока якість спеціалізованих дво- і багатомовних словників [2, с. 143–145].

Х. Лі-Янке пропонує класифікацію складнощів медичного перекладу, яку можна застосувати до будь-яких пар мов: 1) термінологічні проблеми; 2) труднощі перекладу скорочень; 3) труднощі перекладу епонімів; 4) допустимість застосування англіцизмів; 5) особливості сполучуваності мовних одиниць і структури тексту [1, с. 148].

У професійній мові медичного працівника будь-якої країни світу деякі спеціальні вирази вживаються тільки латинською мовою. Наприклад: *in vivo*, *in vitro*, *per os* тощо.

Під час перекладу медичних текстів слід врахувати, що інтернаціональні терміни можуть мати різне значення в англійській і українській мовах: *cellulitis* – не «целюліт», а «флегмона». Термін *symptomatic* може означати не лише «симптоматичний», а й «з клінічними проявами», наприклад: *symptomatic hypertension* – артеріальна гіпертонія з клінічними проявами, а *symptomatic therapy* – симптоматична терапія.

Для медичних текстів також характерна полісемія. Наприклад, в англійській мові слово «пухлина» перекладається як *tumor*, *mass*, *growth*, *swelling*, *neoplasm*, *formation*, *blastoma*.

Під час перекладу текстів про медичне обладнання необхідно враховувати, що поряд зі спеціалізованими медичними термінами зустрічатимуться й різні технічні терміни, не пов'язані з медициною.

Перекладач медичних текстів повинен чітко орієнтуватися в темі, щоб упевнено визначати неоднозначні терміни та правильно тлумачити їх, адже в основі номенклатури лежить латинська мова з використанням близько 600 основних понять латинського та грецького походження.

Зробити якісний переклад медичної літератури може не кожен перекладач, оскільки специфіка тексту приховує в собі безліч складнощів. На це здатен досвідчений перекладач у співпраці з медичним фахівцем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Lee-Jahnke H. L'enseignement de la traduction médicale: un double défi? [Text] / H. Lee-Jahnke // Meta : Journal des traducteurs. – 2001. – Vol. 46. – №. 1. – P. 145–153.

2. Rouleau M. La terminologie médicale et ses problèmes [Text] / M. Rouleau // Panacea. – 2003. – Vol. 4. – №. 12. – P. 143–152.

УДК 811.111'42:338.48:659

Тарасенко К. В.¹, Курятенко А. Д.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-310 НУ «Запорізька політехніка»

«ФОРМУЛЬНА» ПРИРОДА АНГЛОМОВНОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ

Без рекламних текстів навряд чи можна уявити наше життя, оскільки вони нас супроводжують завжди. Рекламний текст є безумовно важливим фрагментом мовної картини світу, а отже відрефлектовує смаки, уподобання та преференції сучасного соціуму, зокрема культурологічний та споживацький аспекти буття. Англomовний рекламний текст є найрозповсюдженішим типом тексту з огляду на англоцентризм в сучасних провідних медіа та на інтернаціональний характер англійської мови, тож, розглянемо саме цей тип тексту як найбільш частотний.

Обов'язковими в рекламному тексті є такі компоненти як синтактика, що поєднує у поєднанні різнохарактерних символів, прагматика, що впливає